

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Практикум
з навчальної дисципліни
"ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ"
для студентів усіх напрямів підготовки
всіх форм навчання**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2016**

Затверджено на засіданні кафедри політичної економії.
Протокол № 5 від 02.11.2015 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: І. Ф. Лісна
Т. С. Черкашина
Т. Є. Калашник
Т. В. Ус

Практикум з навчальної дисципліни "Політична економія" для П 69 студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання : [Електронне видання] / уклад. І. Ф. Лісна, Т. С. Черкашина, Т. Є. Калашник, Т. В. Ус. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 154 с.

Подано різноманітні завдання з політичної економії за тематичним планом навчальної дисципліни відповідно до модулів і тем, наведено приклади розв'язання задач.

Рекомендовано для студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання.

Вступ

Економічний розвиток сучасного суспільства стає вагомою причиною виникнення низки різноманітних проблем щодо функціонування та надійності економічних явищ та процесів, які відбуваються у ньому. Визначенню завдань економічної політики держави, формуванню основних пріоритетів та напрямів розвитку всіх галузей економіки сприяє глибоке вивчення та розуміння об'єктивних економічних законів, принципів управління виробництвом і методів господарювання. Теоретичне осмислення глобалізаційних процесів сучасного світу можливе лише за умови пізнання фундаментальних засад функціонування й розвитку національних господарств, їх взаємозв'язків та тенденцій розвитку загальноцивілізаційного процесу. Отримати знання в області економічних законів, явищ та процесів, а також дослідити їх особливості можна за допомогою навчальної дисципліни "Політична економія".

"Політична економія" є методологічною базою вивчення всіх економічних дисциплін та сприяє формуванню економічного складу мислення, що є невід'ємним фактором удосконалення розвитку сучасних економічних процесів, ведення бізнесу тощо.

Навчальна дисципліна "Політична економія" належить до циклу загальноекономічних дисциплін. До основних категорій, які вивчає економічна теорія, належать альтернативна вартість, мінова вартість, власність, гроші, інфляція, попит та пропозиція, підприємство, підприємництво, витрати виробництва, прибуток, еластичність, валовий внутрішній продукт, безробіття, державний бюджет, платіжний баланс і валютний курс.

Мета навчальної дисципліни – формування системи теоретичних знань щодо понятійно-категоріального апарату економічної теорії; ґрунтовне оволодіння сутністю економічних явищ і процесів; забезпечення базової фундаментальної теоретичної підготовки, необхідної для подальшого вивчення циклу економічних дисциплін; глибоке розуміння законів і основних тенденцій економічного розвитку суспільства.

Завданням навчальної дисципліни є з'ясування природи і змісту економічних законів та визначення механізму їх використання людьми у господарській діяльності; розкриття загальних теоретичних засад

соціально-економічного життя суспільства; аналіз принципів рис економічних систем і напрямів їх еволюції; визначення способів і методів ефективного використання обмежених ресурсів виробництва; розкриття закономірностей суспільного відтворення, економічного зростання; дослідження особливостей сучасного стану функціонування і перспективи розвитку економічної системи.

У результаті вивчення навчальної дисципліни політичної економії студенти повинні **знати**: сучасні методи економічного аналізу; процес праці та його основні моменти; діалектику взаємозв'язку економічних інтересів та потреб суспільства; економічний та юридичний зміст категорії "власність"; тенденції розвитку системи відносин власності в Україні та у світі; закони та особливості грошового обігу; теорії та класифікації витрат; основи теорії попиту та пропозиції; сутність, форми та функції конкуренції; особливості ринкових відносин та проблеми формування ринку в Україні; роль ринкової інфраструктури в регулюванні економічних процесів; сутність і структуру ринку капіталів; двоїсту роль та місце домогосподарств як суб'єкта ринкової економіки; сутність, форми, види та роль підприємств та підприємництва в ринковій економіці; форми, сутність та теорії заробітної плати; види ренти та специфіку рентних відносин; концепції, сутність, цілі, важелі, роль та основні напрями державного регулювання економіки; сутність та види суспільного відтворення; теорії про причини та фази економічних циклів; особливості сучасного безробіття та проблеми відтворення робочої сили в Україні; межі державного втручання в регулювання економічного відтворення; сутність, основні риси, структуру та етапи становлення всесвітнього ринку; головні інтеграційні угруповання світу;

вміти: мислити творчо, діалектично; порівнювати та об'єктивно оцінювати різні системи соціально-економічних відносин, їх переваги та недоліки; аргументовано, логічно, злагоджено і зрозуміло викладати перед аудиторією основні положення політичної економії; зображати та пояснювати криву виробничих можливостей; розраховувати альтернативну вартість; розраховувати вартість товару; будувати графіки попиту, пропозиції, їх зміну під впливом нецінових детермінантів;

робити порівняльний аналіз економічних теорій про вартість товару (теорія трудової вартості, теорія "трьох факторів", теорія граничної

корисності); розкривати сутність простої та розвиненої форм товарного виробництва; пояснювати дію закону вартості; розраховувати економічні та бухгалтерські витрати; обчислювати математично та графічно зображувати валові, середні та граничні витрати; виділяти складові частини собівартості товару; розраховувати норму амортизації, річну масу амортизації, втрати від морального зношування основного капіталу; розраховувати земельну ренту, ціну землі; розраховувати фактичний рівень безробіття, його природний рівень, недовироблений ВВП згідно із законом Оукена;

володіти компетентностями: здібністю використовувати знання у проблемних ситуаціях, у формуванні визначень; здатністю аргументовано доводити висновки, проводити економічні узагальнення як виявлення культури економічного і політичного мислення; здатністю аналізувати соціально-економічні наслідки урядових рішень, що впроваджуються у життя.

Дана методична розробка містить тестові завдання (типу "правильно/неправильно", "один з чотирьох"), практичні завдання, проблемні завдання, а також теми есе і завдання за змістовими модулями та темами відповідно до робочої програми навчальної дисципліни "Політична економія".

Змістовий модуль 1. Загальні питання і основи ринкової економіки

Тема 1. Предмет політекономії. Виробництво матеріальних благ і послуг. Економічні потреби та інтереси

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо внеску основних економічних шкіл у визначення предмету політичної економії, а також вмінь та навичок з використання загальних і специфічних методів наукового пізнання, визначення предметів і засобів праці, аналізу ролі окремих факторів виробництва в умовах обмеженості економічних ресурсів, зображення і пояснення кривої виробничих можливостей (КВМ), аналізу діалектичного зв'язку економічних потреб та економічних інтересів в умовах ринкової економіки.

1.1. Для кожного базового терміна підберіть відповідне йому визначення (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні категорії і поняття політичної економії

№ п/п	Базовий термін	Літера	Визначення
1	2	3	4
1	Предмети праці	А	Є одночасно і предметом праці, і засобом праці
2	Засоби праці	Б	Задовольняють потреби в економічних благах, що існують в обмеженій кількості
3	Праця	В	Виникають у зв'язку з виробництвом, розподілом, обміном і споживанням товарів та послуг
4	Діалектика	Г	Неекономічні відносини (правові, політичні, релігійні)
5	Альтернативна вартість	Д	Демонструє різні комбінації двох благ
6	Крива виробничих можливостей	Е	Машини, інструменти
7	Інтерес	Є	Праця, капітал, земля, підприємницька здібність
8	Продуктивні сили	Ж	Метод політичної економії, який передбачає єдність і боротьбу протилежностей

1	2	3	4
9	Земля	З	Усвідомлена потреба
10	Фактори виробництва	И	Засоби виробництва + робоча сила
11	Економічне благо	І	Цілеспрямована діяльність людей зі створення економічних благ
12	Виробничі відносини	ї	Все, на що впливає людина в процесі своєї життєдіяльності
13	Надбудова	Й	Визначаються у кількості іншого товару
14	Підприємницька здібність	К	Входять до структури знарядь праці
15	Знаряддя праці	Л	Здатність найбільш ефективно поєднувати економічні для створення економічних благ

1.2. Тести.

1.2.1. Хто є автором "політичної економії" як економічної науки:

- а) А. Сміт;
- б) А. Монкрет'єн;
- в) К. Маркс;
- г) П. Самуельсон?

1.2.2. Предметом політичної економії є:

- а) правові відносини;
- б) економічні відносини;
- в) організаційно-економічні відносини;
- г) виробничі відносини.

1.2.3. Який напрям політичної економії тісно пов'язаний із твердженням про необхідність державного регулювання економіки:

- а) неоліберальний;
- б) неокласичний;
- в) класичний;
- г) кейнсіанський?

1.2.4. Представники якої економічної школи досліджували сферу обігу як основу створення багатства країни:

- а) марксизму;
- б) утопічного соціалізму;

- в) класичної школи політичної економії;
- г) меркантилізму?

1.2.5. Яка економічна школа головну увагу приділяла політиці протекціонізму:

- а) меркантилізм;
- б) маржиналізм;
- в) кейнсіанство;
- г) монетаризм?

1.2.6. Яке визначення характеризує використання методу дедукції у політичній економії:

- а) висунення гіпотези і перевірка її на практиці;
- б) розклад складного економічного явища на складові;
- в) аналіз фактів та їх узагальнення;
- г) збирання статистичного матеріалу?

1.2.7. Метод політичної економії, сутність якого полягає у дослідженні від часткового до загального, має назву:

- а) аналіз;
- б) синтез;
- в) індукція;
- г) дедукція.

1.2.8. Політична економія як наукова дисципліна виконує такі функції:

- а) методологічну, психологічну, ідеологічну, пізнавальну, практичну;
- б) методологічну, пізнавальну, практичну, прогностичну;
- в) методологічну, пізнавальну, практичну;
- г) ідеологічну, методологічну, практичну, прогностичну.

1.2.9. 3 якою функцією політичної економії пов'язане твердження, що вона є основою всіх інших економічних наук:

- а) пізнавальною;
- б) прогностичною;
- в) практичною;
- г) методологічною?

1.2.10. Яка функція політичної економії пов'язана з розробленням економічної політики держави:

- а) пізнавальна;
- б) практична;
- в) ідеологічна;
- г) прогностична?

1.2.11. Економічні закони – це:

- а) сталі, причинно-наслідкові зв'язки між людьми;
- б) сталі причинно-наслідкові зв'язки між людьми і засобами виробництва;
- в) сталі, причинно-наслідкові зв'язки між економічними явищами і процесами;
- г) сталі, причинно-наслідкові зв'язки, які виникають з приводу відносин власності.

1.2.12. Економічні закони відрізняються від законів природи тим, що:

- а) закони природи не залежать від свідомості людини, а економічні залежать;
- б) закони природи завжди діють однаково, а економічні закони можуть змінюватися, якщо змінюються економічні умови життєдіяльності у суспільстві;
- в) закони природи мають суб'єктивний характер, а економічні закони – об'єктивний;
- г) правильна відповідь відсутня.

1.2.13. До якої групи економічних законів належать закон вартості, закон попиту, закон пропозиції, закон грошового обігу:

- а) всезагальні;
- б) загальні;
- в) специфічні;
- г) конкретні?

1.2.14. Які економічні закони належать не до всіх, а до декількох формацій:

- а) всезагальні;
- б) загальні;
- в) специфічні;
- г) усі відповіді правильні.

1.2.15. Позитивна політична економія відповідає на запитання:

- а) "якою економіка є";
- б) "якою економіка повинна бути";
- в) варіанти а) і б) разом;
- г) правильна відповідь відсутня.

1.2.16. Яке твердження має відношення до нормативної економіки:

- а) у 2014 році рівень інфляції в Україні становив 14,6 %;
- б) уряд Німеччини прийняв програму підтримки молодих сімей;

в) щоб збільшити попит на промислову продукцію, необхідно підвищити її якість;

г) у Бразилії попит на хліб знизився у зв'язку з підвищенням цін на нього?

1.2.17. Засоби виробництва поєднують:

- а) предмети та засоби праці;
- б) землю і капітал;
- в) засоби праці і підприємництво;
- г) предмети праці та споруди.

1.2.18. Продуктивні сили охоплюють:

- а) засоби праці і людей;
- б) засоби виробництва і робочу силу;
- в) предмети праці і людей;
- г) предмети праці, знаряддя праці і робочу силу.

1.2.19. Фазами відтворення економіки є:

- а) спеціалізація, виробництво і споживання;
- б) виробництво, розподіл, обмін і споживання;
- в) виробництво, спеціалізація, комбінування і споживання;
- г) правильна відповідь відсутня.

1.2.20. Кількість товару, від якої необхідно відмовитися, щоб отримати певну кількість іншого товару, має назву:

- а) абсолютна вартість;
- б) альтернативна вартість;
- в) порівняльна вартість;
- г) правильна відповідь відсутня.

1.2.21. Альтернативна вартість будівництва нового спортивно-оздоровчого комплексу "Lev" – це:

- а) заробітна плата найманого персоналу цього комплексу;
- б) вартість квитків на спортивні змагання, які будуть продані і принесуть прибуток його власнику;
- в) вартість інших товарів і послуг, від яких відмовилися на користь будівництва нового стадіону;
- г) вартість будівництва торговельно-розважального комплексу *Carnaval*.

1.2.22. Потреба – це:

- а) інтерес;
- б) усвідомлений інтерес;
- в) необхідність у будь-чому;
- г) правильна відповідь відсутня.

1.2.23. Відповідно до закону зростання потреб, людські потреби зростають у зв'язку з:

- а) зростанням продуктивності праці;
- б) розвитком продуктивних сил;
- в) розвитком виробничих відносин;
- г) підвищенням освітньо-кваліфікаційного рівня людей.

1.2.24. Найвищими потребами у піраміді потреб Маслоу є:

- а) потреби у саморозвитку;
- б) фізіологічні потреби;
- в) потреби у безпеці;
- г) потреби у повазі.

1.2.25. Виробничі можливості економічної системи обмежені:

- а) кількістю грошей в обігу;
- б) кількістю ресурсів;
- в) національними кордонами;
- г) здібностями людини.

1.2.26. Що означають крапки на кривій виробничих можливостей (КВМ):

- а) взаємозв'язок між факторами виробництва;
- б) варіанти максимального обсягу виробництва двох товарів при повному використанні всіх ресурсів;
- в) співвідношення між виробничими потужностями й обсягами виробництва;
- г) додатковий випуск продукції під час збільшення ресурсів?

1.2.27. Стан випуску товарів у країні позначено точкою В на кривій виробничих можливостей. Якщо трудові ресурси використовуються не повністю і виникає безробіття, то точка В:

- а) переміститься із КВМ усередину;
- б) вийде поза КВМ;
- в) залишиться без змін;
- г) переміститься по КВМ вниз.

1.2.28. Удосконалення технологій виробництва зсуває криву виробничих можливостей (КВМ) країни:

- а) праворуч;
- б) ліворуч;
- в) уверх;
- г) униз.

1.2.29. Відкриття нових родовищ корисних копалин зсуває криву виробничих можливостей (КВМ) країни:

- а) праворуч;
- б) ліворуч;
- в) уверх;
- г) униз.

1.2.30. Зростання чисельності населення зсуває криву виробничих можливостей (КВМ) країни:

- а) праворуч;
- б) ліворуч;
- в) уверх;
- г) униз.

1.3. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

1.3.1. А. Сміт є представником класичної школи політичної економії.

1.3.2. Автором "економіксу" є А. Маршалл.

1.3.3 Політична економія – це суспільна наука, яка у західній економічній думці отримала назву "економікс".

1.3.4. Політична економія – це наука, яка вивчає виробничі відносини між людьми у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання економічних благ.

1.3.5. Формальна логіка як метод політичної економії об'єднує такі наукові методи, як аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, аналогію та порівняння.

1.3.6. Аналіз – це процес розкладу складного економічного явища на більш прості складові.

1.3.7. Практична функція політичної економії полягає у тому, що вона є основою економічної політики держави.

1.3.8. Вислів "Гроші – це всезагальний еквівалент" відноситься до позитивної політичної економії.

1.3.9. Вислів "Чисельність робочої сили Польщі складає 36 млн. осіб, а чисельність безробітних – 6 млн осіб" належить до позитивної політичної економіки.

1.3.10. Знаряддя праці належать до засобів праці.

1.3.11. Предмети праці не належать до засобів праці.

1.3.12. Потреби – це внутрішні спонукальні мотиви.

1.3.13. За суб'єктами потреби поділяються на групові, індивідуальні та колективні.

1.3.14. Залежно від сфери життєдіяльності людини виокремлюють дві групи потреб: матеріальні та духовні.

1.3.15. А. Маслоу потреби поділяє на колективні, соціальні, духовні та виробничі.

1.3.16. Автором "піраміди потреб" є К. Маркс.

1.3.17. А. Маслоу виокремив шість рівнів потреб, які знаходяться у динамічному взаємозв'язку і взаєморозвитку.

1.3.18. Найвищими у класифікації потреб А. Маслоу є соціальні потреби.

1.3.19. Згідно з "пірамідою Маслоу" необхідність у соціальному спілкуванні відноситься до фізіологічних потреб

1.3.20. Д. МакКлелланд висунув теорію набутих потреб і виділив три групи потреб: в успіху, у владі і у приналежності.

1.3.21. Автор двофакторної моделі Ф. Герцберг довів, що мотивує людей виключно незадоволеність тих або інших потреб.

1.3.22. Закон зростаючих потреб проявляється у постійному, безперервному якісному вдосконаленні людських потреб.

1.3.23. Крива виробничих можливостей (КВМ) ілюструє обмеженість ресурсів, проблему вибору, ціну вибору (альтернативну вартість) і закон збільшення альтернативної вартості.

1.3.24. Альтернативна вартість переходу від одного стану виробництва до іншого – це відрізок, розташований у системі координат на осі товару, виробництво якого збільшується.

1.3.25. Економічний вибір передбачає відмову від однієї з альтернативних можливостей, що і є ціною вибору.

1.3.26. Закон збільшення альтернативної вартості полягає у тому, що під час заміни одного товару виробництвом іншого за умови повного використання наявних ресурсів альтернативна вартість виробництва іншого товару зменшуватиметься.

1.3.27. Економічні послуги завжди кількісно обмежені.

1.3.28. Економічні блага поділяються на товари та послуги

1.3.29. Праця є фактором виробництва, але не є економічним ресурсом.

1.3.30. Підприємницька здібність є фактором виробництва, але не є економічним ресурсом.

1.4. Задачі.

1.4.1. Використовуючи дані таблиці, розрахуйте альтернативну вартість спідниць за кожним із варіантів:

Товар	А	Б	В
Светри	12	9	8
Спідниці	2	3	4

Приклад розв'язання задачі 1.4.1

Розрахуємо альтернативну вартість спідниць під час переходу від варіанта А до варіанта Б:

$$\text{Альтернативна вартість спідниць (АБ)} = \frac{12 - 9}{3 - 2} = 3.$$

Отже, альтернативна вартість виробництва однієї спідниці під час переходу від варіанта А до варіанта Б дорівнює трьом светрам.

Розрахуємо альтернативну вартість спідниць під час переходу від варіанта Б до варіанта В:

$$\text{Альтернативна вартість спідниць (БВ)} = \frac{9 - 8}{4 - 3} = 1.$$

Отже, альтернативна вартість виробництва однієї спідниці під час переходу від варіанта до варіанта В дорівнює одному светру.

Задачі для самостійного розв'язання

1.4.2. На основі даних, наведених у таблиці, побудуйте криву виробничих можливостей:

Товар	Можливі комбінації				
	А	Б	В	Г	Д
Печиво	0	1	2	3	4
Цукерки	10	9	7	4	0

1.4.3. Фермер вирощує картоплю і моркву. Якщо він виростить лише картоплю, то він отримає 20 т картоплі, а якщо лише моркву, то отримає 10 т моркви. Розрахуйте альтернативну вартість вирощення 1 т картоплі.

1.4.5. У таблиці наведені можливі комбінації виробництва комп'ютерів і мобільних телефонів (за умови повного використання ресурсів):

Товар	Можливі комбінації							
	А	Б	В	Г	Д	Є	Ж	З
Комп'ютери	0	1	2	3	4	5	6	7
Мобільні телефони	45	44	40	34	27	19	10	0

Побудуйте криву виробничих можливостей (КПМ) і розрахуйте альтернативну вартість мобільних телефонів під час виробництва одного комп'ютера.

1.4.6. Розрахуйте альтернативну вартість одиниці пальто за кожним із варіантів, якщо відома крива виробничих можливостей:

Товар	Можливі комбінації			
	Б	В	Г	Д
Чоботи	14	12	9	5
Пальто	1	2	3	4

Як використовуючи криву виробничих можливостей можна розрахувати альтернативні витрати?

1.4.7. Під час вирощування додаткової тонни пшениці було недовироблено 10 тракторів. Який із наведених прикладів виробничих можливостей відповідає цій ситуації?

Товар	Можливі комбінації							
	А		Б		В		Г	
Пшениця, т.	6	8	6	5	2	3	3	4
Трактори, шт.	10	20	20	30	10	20	30	10

1.4.8. Існує три можливості ефективного вкладання 150 тис. грн:

1) купівля облігації державного займу з виплатою через рік 14 % від їх номінальної вартості;

2) внесення грошей на депозитний рахунок комерційного банку "Хрещатик" під 17 % річних;

3) купівля 100 одиниць товару з можливістю їх продажу через рік за ціною 400 грн за одиницю.

Розрахуйте величину альтернативної вартості проекту, якщо ви обережете найменш ризикований варіант – купівлю облігацій державної позики.

1.4.9. Підприємство виробляє лише два товари: зошити і підручники. Собівартість зошитів дорівнює 10 грн, а собівартість підручників – 20 грн. Побудуйте криву виробничих можливостей підприємства, якщо загальні витрати на виробництво зошитів і підручників дорівнюють 100 тис. грн.

1.4.10. Підприємство виробляє лише дві моделі спідниць, собівартість яких становить 150 грн і 2 200 грн відповідно. Побудуйте криву виробничих можливостей підприємства, якщо загальні витрати на виробництво спідниць дорівнюють 9 тис. грн.

1.5. Проблемні завдання.

1.5.1. Проаналізуйте концепції різних економічних шкіл у визначенні предмета політичної економії. Вам відомо, що предмет політичної економії різні дослідники у різні часи визначали по-різному. Поясніть, чим це зумовлено, використовуючи такі критерії:

- а) соціальне походження дослідника;
- б) час, в який формувалися погляди дослідників;
- в) мета, якій присвятив дослідник свої роботи;
- г) рівень розвитку країни, у якій жив дослідник.

1.5.2. Проаналізуйте проблему обмеженості ресурсів і розкрийте можливі шляхи її вирішення.

1.5.3. Проаналізуйте альтернативні витрати вашого навчання в університеті. Чим був обґрунтований ваш вибір?

1.5.4. Поясніть взаємозв'язок між потребами і економічними інтересами.

1.6. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

1.6.1. Місце та роль політичної економії у системі економічних наук.

1.6.2. Людина в суспільному виробництві: проблеми гуманізації та соціалізації виробництва.

1.6.3. Роль потреб в економічному розвитку суспільства.

1.6.4. Інноваційні чинники суспільного виробництва.

1.6.5. Економічні інтереси в системі рушійних сил соціально-економічного розвитку.

Тема 2. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо соціально-економічного устрою суспільства, а також вмінь та навичок з аналізу різних економічних систем, визначення їх переваг і недоліків, аналізу різних типів та форм власності, розуміння проблем власності і економічної влади в Україні і світі.

2.1. Для кожного базового терміна підберіть відповідне йому визначення (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Економічні системи та їх основні характеристики

№ п/п	Базовий термін	Літера	Визначення
1	2	3	4
1	Фізична особа	А	Поєднує риси ринкової економіки з високим рівнем соціального захисту
2	Формаційний підхід	Б	Рушійна сила економічних систем
3	Економічна система	В	Процес передачі націоналізованих підприємств у приватну власність
4	Оренда	Г	Перехід з державної власності у приватну
5	Приватизація	Д	Класифікація економічних систем на первісну, рабовласницьку, феодальну, капіталістичну і соціалістичну
6	Коммандисти	Е	Організаційна форма підприємства, яка має статутний фонд, який дорівнює кількості акцій за їх номінальною вартістю
7	Суб'єкт власності	Є	Відповідає на запитання "що, як і для кого виробляти"
8	Концесія	Ж	Підприємці, які є одночасно і власниками засобів виробництва, і працівниками
9	Акціонерне товариство	З	Акціонерні товариства відкритого типу

1	2	3	4
10	Привласнення	И	Угода, за якою держава надає фізичним (або юридичним) особам певне майно для ведення господарської діяльності
11	Конкуренція	І	Несуть відповідальність лише своїм внеском у майно товариства
12	Денаціоналізація	Ї	Людина як суб'єкт майнових і немайнових прав та обов'язків
13	Змішана економічна система	Й	Повна економічна влада суб'єкта власності над об'єктом власності
14	Трудова приватна власність	К	Держава, підприємства, індивіди
15	Корпорації	Л	Угода про надання однією людиною будь-якого майна іншій людині за певну плату

2.2. Тести.

2.2.1. Відносини між людьми з приводу виробництва, розподілу і використання засобів виробництва – це:

- а) економічні відносини;
- б) виробничі відносини;
- в) відносини розподілу;
- г) відносини власності.

2.2.2. Спосіб виробництва – це:

- а) сукупність засобів виробництва і виробничих відносин;
- б) сукупність засобів виробництва і робочої сили;
- в) сукупність продуктивних сил і виробничих відносин;
- г) сукупність продуктивних сил і засобів виробництва.

2.2.3. Класифікація економічних систем на традиційні, ліберальні і проміжні – це підхід, запропонований:

- а) К. Марксом;
- б) А. Ахізером;
- в) А. Тойнбі;
- г) К. Бюхером.

2.2.4. Оберіть три головні питання, на які відповідає будь-яка економічна система:

- а) що, де і коли виробляти;
- б) що, як і для кого виробляти;

- в) що, де і для кого виробляти;
- г) для кого, як і коли виробляти.

2.2.5. За якою ознакою економічні системи класифікуються на традиційну, ринкову та адміністративно-командну:

- а) за формаційною ознакою;
- б) за ступенем розвитку продуктивних сил;
- в) за формою власності та роллю держави в управлінні економікою;
- г) за ступенем індустріалізації?

2.2.6. Яка риса характерна для традиційної економічної системи:

- а) панування державної власності;
- б) панування приватної власності;
- в) різноманітність економічних укладів;
- г) високі темпи розвитку продуктивних сил?

2.2.7. Змішана економічна система передбачає наявність:

- а) директивного планування;
- б) стихійний розвиток економіки;
- в) індикативного планування;
- г) централізованого управління економікою.

2.2.8. Низький освітній рівень населення, низький рівень розвитку продуктивних сил, значна роль релігії, звичаїв і традицій – це характерні ознаки:

- а) вільної ринкової економіки;
- б) адміністративно-командної економіки;
- в) змішаної економіки;
- г) традиційної економіки.

2.2.9. Коли економічні проблеми вирішуються частково за допомогою ринкових механізмів, а частково на основі державного втручання, то це:

- а) адміністративно-командна економічна система;
- б) змішана економічна система;
- в) традиційна економічна система;
- г) ринкова економічна система.

2.2.10. Економічну систему Швеції можна охарактеризувати як:

- а) ринкову;
- б) адміністративно-командну;

- в) змішану;
- г) традиційну.

2.2.11. Економічну систему Нігерії, як і більшості країн африканського континенту, можна охарактеризувати як:

- а) ринкову;
- б) адміністративно-командну;
- в) змішану;
- г) традиційну.

2.2.12. Власність як економічна категорія – це:

- а) ставлення людини до речі як своєї;
- б) відносини між людьми з приводу привласнення засобів і результатів виробництва;
- в) річ, яка належить певній людині;
- г) усі відповіді правильні.

2.2.13. Юридична(і) особа(и) – це:

- а) людина як носій майнових і немайнових прав;
- б) декілька держав або всі держави планети;
- в) організації, підприємства, установи;
- г) органи місцевого самоврядування.

2.2.14. До суб'єктів власності можна віднести:

- а) товари та послуги;
- б) фізичних та юридичних осіб;
- в) державу та підприємства;
- г) відповіді б) і в) разом.

2.2.15. Привласнення – це:

- а) процес отримання доходу від власності;
- б) конкретно-суспільний спосіб оволодіння річчю;
- в) позбавлення суб'єкта права на володіння, користування і розпорядження;
- г) господарське використання прав власності.

2.2.16. Здаючи земельну ділянку в оренду, її власник отримує ренту на основі відносин:

- а) володіння;
- б) розпорядження;
- в) використання;
- г) варіанти а) і б) разом.

2.2.17. Цінні папери, що є борговими зобов'язаннями підприємства, що їх випустила, – це:

- а) акції;
- б) сертифікати;
- в) векселі;
- г) облігації.

2.2.18. Який тип цінних паперів має фіксований рівень дивідендів:

- а) облігації;
- б) зобов'язання державної скарбниці;
- в) прості акції;
- г) привілейовані акції?

2.2.19. Дохід, який приносить акція її власнику, має назву:

- а) заробітна плата;
- б) рента;
- в) відсоток;
- г) дивіденд.

2.2.20. Курс акції – це:

- а) процес котирування акцій на фондовій біржі;
- б) ціна, за якою акції продаються на фондовій біржі;
- в) сума, яка написана на акції;
- г) ціна однієї акції порівняно з іншою.

2.2.21. Приватизація – це:

- а) процес переходу з приватної форми власності у державну;
- б) процес переходу з приватної форми у будь-яку недержавну;
- в) процес переходу з приватної форми у будь-яку іншу;
- г) правильна відповідь відсутня.

2.2.22. До засобів приватизації не належить:

- а) оренда;
- б) викуп підприємств трудовими колективами;
- в) продаж на аукціоні;
- г) акціонування підприємств.

2.3. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

2.3.1. Економічна система – це сукупність продуктивних сил і виробничих відносин.

2.3.2. Поняття "економічна система" відрізняється від поняття "спосіб виробництва" тим, що (окрім виробничих відносин і продуктивних сил) містить господарський механізм.

2.3.3. Г. Уолич розподілив економічні системи за ступенем свободи господарювання розподілив на такі групи: вільні, диктаторські і демократичні.

2.3.4. На думку У. Ростоу, в еволюції економічних систем стадія "визрівання" охоплює період з кінця XIX ст. до першої третини XX ст.

2.3.5. На думку Дж. Гелбрейта та Р. Арона, економічні системи можна класифікувати за ступенем індустріального розвитку на доіндустріальні, індустріальні, постіндустріальні та неоіндустріальні.

2.3.6. Економічний зміст власності полягає у відносинах, які виникають з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання товарів та послуг.

2.3.7. Існує два типи власності: держава і приватна.

2.3.8. Приватна власність виникла в умовах капіталізму.

2.3.9. У ринковій економіці домінуючою є державна форма власності на засоби виробництва.

2.3.10. Приватизація – це купівля акцій державних підприємств.

2.3.11. Спільні підприємства – це підприємства, у статутному капіталі яких переважає іноземний капітал.

2.3.12. Автором так званого "пучка власності" є А. Оноре.

2.3.13. Право використання – це фактичне користування річчю.

2.3.14. Облігація – це цінний папір, який підтверджує право його власника на частину активів та чистого прибутку підприємства.

2.3.15. Акція – це цінний папір, який є борговим зобов'язанням підприємства, яке його випустило.

2.3.16. Недоліком простих акцій є те, що вони приносять дохід, який залежить від результатів фінансово-господарської діяльності підприємства.

2.4. Задачі.

2.4.1. За ринковою вартістю продано 1 000 акцій. Номінальна вартість однієї акції складає 10 грн, дивіденд – 15 %. Банківський відсоток 10 % річних. Розрахуйте курс акції, її ринкову вартість та дохід від продажу усіх акцій.

Приклад розв'язання задачі 2.4.1

1. Розрахуємо курс акцій за формулою:

$$\text{Курс акції} = \frac{\text{Дивіденд}}{\text{Норма банківського відсотка}} \cdot 100 \%. \quad (1)$$

Підставивши в дані у формулу (1.1), отримуємо:

$$\text{Курс акції} = \frac{15 \%}{10 \%} \cdot 100 \% = 150 \%.$$

2. Розрахуємо ринкову вартість однієї акції за формулою:

$$\text{Ринкова вартість акції} = \frac{\text{Номінальна вартість акції} \cdot \text{Курс акції}}{100 \%}. \quad (2)$$

$$\text{Ринкова вартість акції} = \frac{10 \text{ грн} \cdot 150 \%}{100 \%} = 15 \text{ грн}.$$

3. Розрахуємо дохід від продажу акцій:

$$\text{Дохід від продажу акцій} = \text{Кількість акцій} \cdot \text{Ринкова вартість акції}. \quad (3)$$

$$\text{Дохід від продажу акцій} = 1000 \text{ акцій} \cdot 15 \text{ грн} = 15000 \text{ грн}.$$

2.4.2. Розрахуйте курс акції та облігації, якщо номінальна вартість облігації дорівнює 240 грн, дивіденд на акцію складає 10 грн, відсоток на облігацію – 16 %. Норма банківського відсотка – 14 %.

Приклад розв'язання задачі 2.4.2

1. Розрахуємо курс акцій за формулою:

$$\text{Курс акції} = \frac{\text{Дивіденд}}{\text{Банківський відсоток}} \cdot 100 \%. \quad (4)$$

Підставивши в дані у формулу (4), отримуємо:

$$\text{Курс акції} = \frac{10 \text{ грн}}{14\%} \cdot 100 \% = 71,43 \text{ грн}.$$

2. Розрахуємо курс облігацій за формулою:

$$\text{Курс облігації} = \frac{\text{Номінальна вартість облігації} \cdot \text{Відсоток по облігаціях}}{\text{Норма банківського відсотка}}. \quad (5)$$

$$\text{Курс облігації} = \frac{240 \text{ грн} \cdot 16 \%}{14 \%} = 274,29 \text{ грн.}$$

Задачі для самостійного розв'язання

2.4.3. Розрахуйте курс акції, якщо дивіденд дорівнює 26 %, а банківський відсоток – 18 % річних. У чому полягає різниця між простими і привілейованими акціями?

2.4.4. Розрахуйте курс акції і її ринкову вартість, якщо номінальна вартість однієї акції складає 1 000 грн, дивіденд – 26 %, банківський відсоток 18 % річних.

2.4.5. Номінальна вартість однієї акції – 500 грн, дивіденд – 20 %. Банківський відсоток дорівнює 10 % річних. Розрахуйте курс акції, її ринкову вартість, загальний дохід і прибуток від 5 000 акцій за ринковою ціною.

2.4.6. Реальний капітал, який вкладено у виробництво – 270 тис. грн, річний прибуток – 15 тис. грн. Норма банківського проценту – 5 %. Було випущено 1 500 акцій. Розрахуйте курс акції. Які інші види цінних паперів вам відомі?

2.4.7. Річний прибуток – 15 тис. грн. Весь прибуток йде на виплату дивідендів. Норма банківського проценту – 12 %. Було випущено 2 000 акцій. Реально вкладений капітал – 150 тис. грн. Визначте розмір засновницького прибутку, якщо буде продано всі акції? Які інші види цінних паперів вам відомі?

2.4.8. Реальний капітал, який вкладений у виробництво, – 200 млн дол., річний прибуток – 10 млн дол. Випущено 1 млн акцій. Розрахуйте: а) курс акцій, якщо норма відсотка – 4 %; б) засновницький прибуток, якщо продані в акції. Яке джерело засновницького прибутку? У чому полягає різниця між простими і привілейованими акціями?

2.4.9. Прибуток акціонерного товариства, що спрямовується на сплату дивідендів, становить 8 100 000 грн. Загальна сума акцій – 4 500 000 грн, у тому числі сума привілейованих акцій – 500 000 грн з фіксованим розміром доходу у 20 % річних до їх номінальної вартості. Розрахуйте величину дивідендів за простими акціями.

2.5. Практичні завдання.

2.5.1. Укажіть, у якій послідовності з'являлась власність:

- а) корпоративна;
- б) колективна;
- в) приватна трудова;
- г) акціонерна;
- д) капіталістична.

2.5.2. Впишіть у таблицю характерні ознаки адміністративно-командної, ринкової і змішаної економічної системи:

Адміністративно-командна система	Змішана система	Ринкова система	Традиційна система

- а) неграмотність населення;
- б) приватна власність на засоби виробництва;
- в) значну роль відіграють релігія і традиції;
- г) держава відіграє важливу роль у перерозподілі доходів;
- д) відсутність соціального захисту населення;
- е) низький рівень продуктивних сил;
- є) вільне ціноутворення;
- ж) ідеологічний вплив на економіку;
- з) стихійний розвиток економічної системи;
- и) планова система господарювання;
- і) державна власність на засоби виробництва;
- ї) перевага виробника над споживачем;
- й) індикативне планування на основі узгодженості дій уряду і приватного сектору;
- к) тісний взаємозв'язок держави і бізнесу, особливо у визначенні найбільш пріоритетних галузей вкладання капіталу;
- л) перевага споживача над виробником.

2.6. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

2.6.1. Позитивні та негативні риси адміністративно-командної системи.

2.6.2. Взаємозв'язок і ефективність форм власності у ринковій економіці України.

2.6.3. Порівняльна характеристика змішаних економік різних країн світу.

Тема 3. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар та гроші

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо форм організації суспільного виробництва, а також вмінь та навичок з оцінки різних форм товарного виробництва, аналізу економічних теорій про вартість товару (теорія трудової вартості, теорія "трьох факторів виробництва", теорія граничної корисності), аналізу дії закону вартості.

3.1. Для кожного базового терміна підберіть відповідне йому визначення (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Форми організації суспільного виробництва

№ п/п	Базовий термін	Літера	Визначення
1	2	3	4
1	Золотий стандарт	А	Одержавлення монетарного золота і його вилучення з обігу
2	Ціна	Б	Паперові і металічні гроші
3	Рівняння Фішера	В	Випуск в обіг нових грошей
4	Масштаб цін	Г	Обов'язкове використання у міжнародних розрахунках золота певної ваги
5	Повноцінні гроші	Д	Вексель, банкнота, чек
6	Символічні гроші	Е	Знаки, символи, замітники золота
7	Кредитні гроші	Є	Золото
8	Повзуча інфляція	Ж	Темп зростання рівня споживчих цін не більше 10 % на рік
9	Індекс споживчих цін	З	Не мають речового виразу, а містять інформацію, яка записана у спеціалізованих банках даних
10	Емісія	И	Вартість, яка вимірюється у грошах
11	Демонетизація	І	Показує взаємозв'язок між грошовою масою, швидкістю обігу грошей і їх купівельною спроможністю

1	2	3	4
12	Паперові гроші	ї	Певна кількість золота, яка прийнята у певній країні у якості грошової одиниці
13	Нуліфікація	й	Прямий обмін одних товарів на інші без використання грошей
14	Бартер	к	Грошова реформа, яка полягає у ліквідації старих грошових знаків
15	Електронні гроші	л	Вимірює вартість "споживчого кошика"

3.2. Тести.

3.2.1. Натуральне господарство – це форма організації економіки, для якої характерне:

- а) замкненість виробників;
- б) вироблення продуктів виключно для внутрішнього споживання;
- в) використання ручної праці;
- г) усі відповіді правильні.

3.2.2. Товарне господарство – це форма організації економіки, де продукти виробляються для:

- а) обміну;
- б) задоволення суспільних потреб;
- в) задоволення особистих потреб учасників процесу виробництва;
- г) продажу.

3.2.3. Товар відрізняється товар від продукту тим, що він:

- а) здатний задовольняти потреби людини;
- б) здатний обмінюватися на інші товари;
- в) є продуктом людської праці;
- г) правильна відповідь відсутня.

3.2.4. Товар як продукт не має властивості:

- а) споживчої вартості;
- б) граничної вартості;
- в) вартості;
- г) мінової вартості.

3.2.5. Основними властивостями товару є:

- а) корисність блага, властивість задоволення потреби людини;
- б) споживча та мінова вартість;

- в) здатність товару обмінюватися на інші;
- г) правильна відповідь відсутня.

3.2.6. Мінова вартість товару – це:

- а) здатність задовольняти потреби споживача;
- б) здатність товарів обмінюватися у визначених пропорціях один з одним;
- в) втілена в товарі праця;
- г) здатність товарів обмінюватися на інші товари.

3.2.7. Необхідний продукт – це:

- а) вартість, яка дорівнює вартості створеного продукту;
- б) вартість, яка дорівнює вартості робочої сили;
- в) вартість, яка дорівнює знов створеної вартості;
- г) вартість, яка дорівнює додаткової вартості.

3.2.8. Прибічником трудової теорії вартості (ТТС) є:

- а) А. Маршалл;
- б) К. Маркс;
- в) Дж. Кейнс;
- г) І. Фішер.

3.2.9. Абстрактна праця – це:

- а) праця, що створює вартість;
- б) праця, що створює споживчу вартість;
- в) проста праця;
- г) усі відповіді правильні.

3.2.10. Знов створена вартість розраховується так:

- а) $c + m$;
- б) $c + v$;
- в) $v + m$;
- г) $c + v + m$.

3.2.11. Вартість товару розраховується так:

- а) $c + m$;
- б) $c + v$;
- в) $v + m$;
- г) $c + v + m$.

3.2.12. Норма додаткової вартості – це:

- а) відношення постійного капіталу до змінного капіталу;
- б) відношення змінного капіталу до постійного капіталу;
- в) відношення маси додаткової вартості до змінного капіталу;
- г) відношення змінного капіталу до маси додаткової вартості.

3.2.13. Якщо норма додаткової вартості підвищиться, то:

- а) вартість товару збільшиться.
- б) вартість товару зменшиться.
- в) заробітна плата найманих працівників підвищиться
- г) заробітна плата найманих працівників підвищиться зменшиться.

3.2.14. Величина вартості товару за трудовою теорією вимірюється:

- а) індивідуальним робочим часом;
- б) суспільним робочим часом;
- в) суспільно-необхідним робочим часом;
- г) необхідним робочим часом.

3.2.15. Органічна побудова капіталу – це:

- а) відношення маси додаткової вартості до норми додаткової вартості.
- б) сума постійного і змінного капіталу.
- в) відношення змінного капіталу до постійного.
- г) відношення постійного капіталу до змінного.

3.2.16. Якщо підвищується рівень механізації і автоматизації виробництва, то органічна побудова капіталу:

- а) зростає;
- б) зменшується;
- в) не змінюється;
- г) правильна відповідь відсутня.

3.2.17. До яких наслідків не веде закон вартості:

- а) регулювання виробництва;
- б) стимулювання розвитку продуктивних сил;
- в) зменшення цін на товари першої необхідності;
- г) диференціація доходів виробників.

3.2.18. Виникнення грошей не передбачає проходження такої форми обміну:

- а) повна.
- б) кредитна;
- в) грошова;
- г) випадкова.

3.2.19. Гроші виникли як результат:

- а) угоди між людьми;
- б) розвитку товарного обміну;

- в) розвитку товарного господарства;
- г) варіанти б) і в) разом.

3.2.20. На думку К. Маркса, гроші – це:

- а) золото;
- б) золото і срібло;
- в) товар, що здатний обмінюватися на інші товари;
- г) товар, що виокремився з-поміж інших товарів на роль всезагального еквіваленту вартості.

3.2.21. Закон грошового обігу К. Маркса визначає:

- а) необхідний рівень цін в країні для обігу;
- б) необхідну кількість грошей в країні для обігу;
- в) фактичний рівень цін в країні;
- г) фактичну кількість грошей в країні.

3.2.22. Закон грошового обігу І. Фішера визначає залежність кількості грошей в обігу від:

- а) кількості товарів і цін на них;
- б) інфляції в країні;
- в) кількості золотих грошей, які знаходяться в обігу;
- г) усі відповіді вірні.

3.2.23. Який вигляд має рівняння обміну Фішера:

- а) $V \times P = M \times Q$;
- б) $M \times P = V \times Q$;
- в) $M \times V = P \times Q$;
- г) $M \times P = M \times Q$.

3.2.24. Яку функцію виконують гроші, виступаючи посередником між продавцем і покупцем:

- а) міри вартості;
- б) засобу обміну;
- в) засобу накопичення;
- г) засобу платежу.

3.2.25. Гроші не виконують такої функції:

- а) міри вартості;
- б) кредитної;
- в) засобу платежу;
- г) засобу обігу.

3.2.26. Функцію засобу обігу можуть виконувати:

- а) реальні гроші;
- б) повноцінні гроші;

- в) паперові гроші;
- г) золото і срібло.

3.2.27. Яку функцію виконують кредитні гроші:

- а) засобу обігу;
- б) засобу накопичення;
- в) засобу платежу;
- г) міри вартості.

3.2.28. Під час сплати стипендій студентам гроші виконують таку функцію:

- а) міри вартості;
- б) засобу обігу;
- в) засобу платежу;
- г) засобу накопичення.

3.2.29. Масштаб цін – це:

- а) грошова одиниця країни;
- б) цін на основні групи товарів і послуг;
- в) сума, визначена на грошовому знаку (1 гривня, 100 гривень);
- г) ваговий вміст золота, який прийнятий у даній країні у якості грошової одиниці.

3.2.30. Золото висунулося на роль грошей, оскільки:

- а) є дорогоцінним металом;
- б) є товаром і володіє специфічними якостями;
- в) не підлягає корозії, а тому може довго зберігатися;
- г) усі відповіді правильні.

3.2.31. Паперові гроші – це:

- а) повноцінні гроші;
- б) замітники повноцінних грошей;
- в) гроші, які емітуються державою;
- г) реальні гроші.

3.2.32. У чому відмінність паперових грошей від кредитних:

- а) паперові гроші – це готівкові, а кредитні – існують у формі запису на банківському рахунку;
- б) паперові гроші не підлягають вивозу за кордон;
- в) паперові гроші мають купівельну спроможність, а кредитні гроші – це векселя емісійного банку;
- г) правильна відповідь відсутня.

3.2.33. Девальвація – це:

- а) заміна існуючої грошової одиниці держави на іншу;
- б) поява великої кількості нулів на купюрах;
- в) зниження курсу національної валюти щодо інших валют;
- г) зниження курсу валюти по відношенню до золота.

3.2.34. Інфляція – це стійке зростання цін:

- а) на окремий товар;
- б) на окремі групи товарів (наприклад, комунальні послуги);
- в) загального рівня цін у країні;
- г) на енергоносії у світі.

3.2.35. Причинами інфляції згідно з кейнсіанською теорією є:

- а) надмірна кількість грошей в обігу;
- б) надмірний сукупний попит;
- в) надмірна швидкість обертання грошей;
- г) надмірна сукупна пропозиція.

3.2.36. Причинами інфляції згідно з монетаристською теорією є:

- а) надмірний обсяг виробництва;
- б) надмірна швидкість обертання грошей;
- в) надмірна кількість грошей у обігу;
- г) надмірний сукупний попит.

3.2.37. Купівельна спроможність грошей в умовах інфляції:

- а) підвищується;
- б) знижується;
- в) не змінюється;
- г) спочатку підвищується, а потім знижується.

3.2.38. Якщо за рік зростання цін на товари не перевищує 5 %, і ціни різних товарних груп відносно один до одного не змінюються, то це:

- а) очікувана інфляція;
- б) гіперінфляція;
- в) повзуча інфляція;
- г) галопуюча інфляція.

3.2.39. Темп інфляції, як і індекс споживчих цін, вимірюється у:

- а) абсолютних одиницях;
- б) відносних одиницях;
- в) відсотках;
- г) варіанти б) і в) разом.

3.2.40. Інфляція, яка супроводжується стагнацією виробництва і високим рівнем безробіття – це приклад:

- а) стагфляції;
- б) нуліфікації;
- в) дефляції;
- г) девальвації.

3.2.41. Підвищення стипендій студентам може бути причиною:

- а) гіперінфляції;
- б) інфляції попиту;
- в) інфляції пропозиції;
- г) варіанти а) і в) разом.

3.2.42. Що не спричиняє інфляцію попиту:

- а) монополізація окремих галузей національної економіки;
- б) надмірні державні видатки;
- в) зростання чистого експорту;
- г) очікування щодо зростання цін у майбутньому.

3.2.43. Що не спричиняє інфляцію пропозиції:

- а) зростання цін на матеріальні ресурси, зокрема на електроенергію;
- б) надмірне зростання грошової маси;
- в) мілітаризація економіки;
- г) зростання реальних відсоткових ставок.

3.2.44. "Правило величини 70" – це:

- а) залежність між кількістю готівкових грошей і попитом на них;
- б) формула для розрахунку темпу інфляції;
- в) формула для розрахунку індексу споживчих цін;
- г) дозволяє визначити кількість років, після закінчення яких у країні відбудеться подвоєння споживчих цін.

3.4.45. Стагфляція – це:

- а) катастрофічні темпи безробіття, що перевищують 25 %;
- б) перевищення фактичного рівня безробіття над природним на 10 %;
- в) перевищення фактичного рівня безробіття над природним на 2,5 %;
- г) одночасне збільшення темпів інфляції та рівня безробіття.

3.3. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

3.3.1. Основне джерело розвитку товарного виробництва – це протиріччя між абстрактною і конкретною працею.

3.3.2. Витрати уречевленої праці – це витрати на оплату праці найманих працівників.

3.3.3. Під суспільним розподілом праці розуміється відокремлення товаровиробників один від одного.

3.3.4. Споживча вартість – це якість товару обмінюватися на інші товари.

3.3.5. Вартість товару реалізується у процесі його купівлі-продажу.

3.3.6. Споживча вартість товару реалізується у процесі його споживання.

3.3.7. Гроші також є товаром.

3.3.8. Існує дві основні концепції походження грошей: раціоналістична й еволюційна.

3.3.9. Розгорнута форма вартості характеризується виокремленням у якості загального еквівалента лише одного товару.

3.3.10. У своїй еволюції гроші виступали у вигляді металічних, паперових і кредитних грошей.

3.3.11. Функцію міри вартості виконують реальні гроші, а функцію засобу обігу – повноцінні.

3.3.12. Під час сплати заробітної плати працівникам бюджетної сфери гроші виконують функцію обігу.

3.3.13. У зв'язку зі скасуванням системи золотого стандарту функцію засобу накопичення почали виконувати паперові гроші.

3.3.14. У сучасних умовах функцію світових грошей виконують євро і долар.

3.3.15. Однією з причин інфляції можуть бути зміни у сукупному попиті.

3.3.16. Дефіцит державного бюджету може стати причиною інфляції.

3.3.17. Зростання загального рівня цін в країні на 15 % можна вважати гіперінфляцією.

3.3.18. Зростання загального рівня цін в країні на рівні 12 % можна вважати галопуючою інфляцією.

3.3.19. Якщо щорічний темп зростання споживчих цін становить 10% на рік, то їх подвоєння відбудеться через 10 років.

3.3.20. Темп інфляції – це приріст загального рівня цін за певний період часу, виражений у відсотках.

3.3.21. Дефляція – це процес зниження середнього рівня цін у країні.

3.4. Задачі.

3.4.1. Робочий день складає 8 годин, а додатковий робочий час – 4 години. Розрахуйте зміну норми додаткової вартості, якщо робочий час збільшиться до 12 годин, а додатковий робочий час не зміниться.

Приклад розв'язання задачі 3.4.1

1. Розрахуємо необхідний робочий час (за умови, що робочий день дорівнює 8 годин):

$$РЧ = НРЧ + ДРЧ = 8 \text{ годин}, \quad (6)$$

де НРЧ – необхідний робочий час;

ДРЧ – додатковий робочий час.

Підставивши дані у формулу (6), отримуємо:

$$НРЧ = 8 - ДРЧ = 4 \text{ години}$$

2. Розрахуємо норму додаткової вартості (за умови, що робочий день дорівнює 8 годин):

$$m' = \frac{ДРЧ}{НРЧ} \cdot 100\%, \quad (7)$$

де m' – норма додаткової вартості.

$$\text{Норма додаткової вартості} = \frac{4 \text{ години}}{4 \text{ години}} \cdot 100\% = 100\%.$$

3. Розрахуємо необхідний робочий час (за умови, що робочий день дорівнює 12 годин):

$$НРЧ = 12 \text{ годин} - ДРЧ = 8 \text{ годин}.$$

4. Розрахуємо норму додаткової вартості (за умови, що робочий день дорівнює 12 годин):

$$\text{Норма додаткової вартості} = \frac{4 \text{ години}}{8 \text{ години}} \cdot 100\% = 50\%.$$

Отже, якщо робочий час збільшиться з 8 до 12 годин, то норма додаткової вартості зменшиться на 50 %.

3.4.2. Якою буде норма додаткової вартості, якщо маса додаткової вартості дорівнює 50 тис. грн, а змінний капітал – 100 тис. грн?

Приклад розв'язання задачі 3.4.2

Норма додаткової вартості розраховується за формулою:

$$m' = \frac{m}{v} \cdot 100 \%, \quad (8)$$

де m – маса додаткової вартості;

v – змінний капітал.

Підставивши дані у формулу (3.3), отримуємо:

$$\text{Норма додаткової вартості} = \frac{50 \text{ тис. грн}}{100 \text{ тис. грн}} \cdot 100 \% = 50 \%,$$

3.4.3. Авансований капітал дорівнює 450 млн грн, постійний капітал – 150 млн грн, маса додаткової вартості – 50 млн грн. Розрахуйте знов створену вартість і вартість товару, а також норму додаткової вартості.

Приклад розв'язання задачі 3.4.3

1. Розрахуємо величину змінного капіталу. Як відомо, авансований капітал складається з постійного і змінного капіталу, тому:

$$V = K - c, \quad (9)$$

де c – постійний капітал;

v – змінний капітал.

$$V = 450 \text{ млн грн} - 150 \text{ млн грн} = 300 \text{ млн. грн.}$$

2. Знов створена вартість розраховується за формулою:

$$ЗСВ = V + m,$$

де m – маса додаткової вартості.

3. Розрахуємо вартість товару за формулою:

$$w = c + v + m, \quad (10)$$

де w – вартість товару.

4. Розрахуємо норму додаткової вартості за формулою:

$$m' = \frac{m}{V} \cdot 100 \%.$$

$$\text{Норма додаткової вартості} = \frac{50 \text{ млн грн}}{300 \text{ млн грн}} \cdot 100 \% = 16,67 \%.$$

3.4.4. За рік ціни в країні зросли на 5 %, обсяги виробництва скоротилися на 10 %. Швидкість обороту грошової зменшилася на 12 %. На скільки відсотків необхідно змінити кількість грошей, що знаходяться в обігу?

Приклад розв'язання задачі 3.4.4

Розрахуємо, яку необхідно кількість грошей, що знаходяться в обігу, за допомогою рівняння Фішера:

$$M \cdot V = P \cdot Q, \tag{11}$$
$$\text{або } M = \frac{P \cdot Q}{V},$$

де M – кількість грошей в обігу;
 V – швидкість обертання грошей;
 P – середній рівень цін;
 Q – обсяг національного виробництва.

Оскільки дані задачі 3.4.4 подані у відносних одиницях (відсотках), то рівняння Фішера можна записати так:

$$I_M = \frac{I_P \cdot I_Q}{I_V}.$$

Підставивши дані у формулу (11), отримуємо:

$$I_M = \frac{105 \cdot 90}{88} = \frac{1,05 \cdot 0,9}{0,88} = 1,07.$$

Отже, кількість грошей необхідно збільшити на 7 %.

3.4.5. В обігу знаходиться 800 млрд дол. У країні ціни збільшилися на 12 %, обсяг виробництва при цьому збільшаться з 105 млрд дол.

до 113 млрд дол. Швидкість обертання грошей не змінилася. Як змінилася необхідна кількість грошей в обігу? Яку суму воно складає?

Приклад розв'язання задачі 3.4.5

1. За допомогою рівняння Фішера розрахуємо як змінилася необхідна кількість грошей:

$$I_M = \frac{I_P \cdot I_Q}{I_V},$$

$$I_M = \frac{1,12 \cdot \frac{113 \text{ млрд дол.}}{105 \text{ млрд дол.}}}{1,0} = 1,21.$$

2. Розрахуємо яку суму складає нова кількість грошей:

$$M' = M \cdot I_M = 800 \text{ млрд дол.} \cdot 1,21 = 968 \text{ млрд дол.}$$

3.4.6. Сума цін товарів, які знаходяться в обігу – 460 млрд грн, угоди в кредит – 44 млрд грн, термінові платежі – 15 млрд грн, платежі, які взаємогасяться – 70 млрд грн. Протягом року кожна грошова одиниця проходить 8 оборотів. В обігу знаходиться 45 000 млрд грн. Чи буде ліквідовано інфляційні процеси, якщо держава емісує нові паперові гроші і обмінює їх на старі за курсом 1 : 500?

Приклад розв'язання задачі 3.4.6

1. За допомогою рівняння Маркса необхідну для обігу кількість грошей:

$$K_{Дн} = \frac{ЦТ - K_p + П - ВП}{O}, \quad (12)$$

де $K_{Дн}$ – необхідна для обігу кількість грошей;

ЦТ – сума цін товарів, вироблених у країні;

K_p – сума товарів, проданих у кредит (товари з відтермінуванням платежу);

П – сума платежів по кредиту (термінові платежі);

ВП – сума платежів, що взаємогасяться;

O – швидкість обертання грошей (грошової одиниці).

Підставивши дані у формулу (12), отримуємо:

$$КД_{н} = \frac{460 - 44 + 15 - 70}{8} = 45 \text{ млрд грн.}$$

2. За умовами задачі в обігу знаходиться 45 000 млрд грн, що у 1 000 разів перевищує кількість необхідних грошей, розраховану за рівнянням Маркса. У цьому зв'язку держава емісує нові паперові гроші і обмінює їх на старі за курсом 1 : 500.

$$КД_{ф} = \frac{45\,000 \text{ млрд грн}}{500} = 90 \text{ млрд грн.}$$

Отже, оскільки фактична кількість грошей (90 млрд грн) перевищує необхідну кількість грошей (45 млрд грн), то навіть після обміну старих грошей на нові (за курсом 1 : 500) інфляційні процеси не будуть ліквідовані.

Задачі для самостійного розв'язання

3.4.7. Норма додаткової вартості складає 200 %. Розрахуйте необхідний і додатковий робочий час.

3.4.8. Знов створена вартість дорівнює 120 тис. грн. Вартість виробленої продукції 260 тис. грн. Розрахуйте вартість постійного капіталу.

3.4.9. Змінний капітал дорівнює 60 тис. грн. Норма додаткової вартості – 200 %. Розрахуйте знов створену вартість, необхідний і додатковий робочий час.

3.4.10. Розрахуйте величину знов створеної вартості, якщо змінний капітал – 300 тис. грн, а норма додаткової вартості – 100 %.

3.4.11. Вартість товару дорівнює 4 000 грн, авансований капітал – 2 800 грн, в тому числі перенесена вартість – 1500 грн. Визначте норму додаткової вартості.

3.4.12. Змінний капітал – 240 тис. грн. Органічна побудова капіталу – 5 : 1. Норма додаткової вартості – 200 % Розрахуйте величину вартості товару, знов створену вартість, необхідний та додатковий робочий час. Як різні теорії розкривають поняття вартості товару? Чи мають вони практичне значення та використовуються в економіці?

3.4.13. Вартість товару – 900 тис. грн, витрати виробництва – 780 тис. грн, у тому числі вартість засобів виробництва – 700 тис. грн. Визначте органічну побудову капіталу і норму додаткової вартості. Що показують ці категорії?

3.4.14. Органічна побудова капіталу 6 : 1, авансований капітал – 4900 грн, норма додаткової вартості – 150 %. Розрахуйте прибуток, якщо підприємець реалізує товар по вартості.

3.4.15. Органічна побудова капіталу складає 5 : 1, капітал – 4 200 євро, норма додаткової вартості – 300 %. Розрахуйте масу прибутку, якщо підприємець реалізує товар: а) за вартістю; б) на 70 євро менше вартості; в) на 30 євро вище вартості. У чому полягає відмінність між масою і нормою додаткової вартості?

3.4.16. У разі органічної побудови капіталу – 9 : 1, авансований капітал складає 400 дол., норма додаткової вартості – 250 %. Розрахуйте масу прибутку, якщо підприємець реалізує товар: а) по вартості; б) на 60 дол. нижче його вартості, в) на 20 дол. вище його вартості. У яких випадках прибуток співпадає, а у яких – відхиляється від маси додаткової вартості?

3.4.17. За даними таблиці розрахуйте суспільно-необхідний час на вироблення одиниці товару, розмір прибутку (або збитків), якщо припустити, що одна година суспільно-необхідного часу дорівнює 8 гривням:

Групи товаровиробників	Обсяг виробництва (од.)	Витрати часу на виробництво одиниці продукції (год)
I	75	5
II	90	8
III	100	12
IV	50	10
V	110	15

3.4.18. Підприємство виготовляє шоколадні цукерки. На засоби праці витрачається 60 тис. грн, на предмети праці – 20 тис. грн. Органічна побудова капіталу 4 : 1. Норма додаткової вартості – 100 %. Розрахуйте: а) як зміниться вартість товару, якщо норма додаткової вартості збільшиться у 2 рази; б) яким буде прибуток підприємця, якщо на ринку встановиться рівновага; в) як зміниться прибуток підприємця, якщо на ринку в результаті підвищення попиту ціна збільшиться на 20 %?

3.4.19. Як зміниться швидкість обертання грошей, якщо за рік кількість грошей, необхідних для обігу, зменшиться на 15 %, середній рівень цін збільшиться на 7 %, а кількість вироблених товарів та послуг зменшиться на 8 %.

3.4.20. За відсутності в країні інфляційних явищ впродовж року ціни залишалися незмінними, обсяг вироблених товарів та послуг зменшився на 20 %, а швидкість обороту грошової одиниці зменшилася на 11 %. Як змінилася потреба у грошах? Що виражають і як реалізуються функції грошей?

3.4.21. Як зміниться потреба в грошах, якщо на 20 % збільшиться швидкість обертання грошей, а обсяг вироблених товарів збільшиться з 250 млрд. од. до 510 млрд. од. у разі незмінних цін?

3.4.22. В обігу знаходиться 800 млрд. дол. У країні ціни збільшилися на 12 %, обсяг виробництва при цьому збільшиться з 105 млрд дол. до 113 млрд дол. Швидкість обертання грошей не змінилася. Як змінилася необхідна кількість грошей в обігу? Яку суму воно складає?

3.4.23. Середній рівень цін у країні 75 грн. За рік у країні грошова маса збільшилася на 22 %. Визначте: а) чи призведе таке збільшення в обігу грошей до інфляції, якщо швидкість обертання грошової одиниці збільшиться на 10 %, а кількість товарів та послуг збільшиться на 45 %? б) якою за таких умов буде середня ціна?

3.4.24. Сума цін товарів, які знаходяться в обігу – 460 млрд грн, угоди в кредит – 44 млрд грн, термінові платежі – 15 млрд грн, платежі, які взаємогасяться – 70 млрд грн. Протягом року кожна грошова одиниця проходить 4 оборотів. Визначте кількість грошей, необхідних для обігу.

3.4.25. За відсутності кредитних ресурсів в країні за рік вироблено товарів та послуг на загальну суму 2 000 млрд грн, термінові платежі дорівнюють – 1 000 млрд грн, а платежі, що взаємогасяться – 500 млрд грн. Кожна грошова одиниця здійснює 10 оборотів за рік. Кредити через фінансову кризу не видаються. Емісію якої кількості грошей необхідно здійснити, щоб уникнути інфляційних явищ?

3.4.26. Споживчий кошик складається з 3 кг хліба, 9 кг крупи, 2 л кефіру. Ціна хліба 2,5 грн/кг, кефіру – 6 грн/л, крупи – 8 грн/кг. Розрахуйте темп інфляції, якщо ціна хліба залишиться незмінною, ціна крупи зменшиться на 19 %, а ціна кефіру збільшиться на 22 %.

3.4.27. Якою буде зміна цін, якщо вартість споживчого кошика у 2014 році складала 188 дол., а у 2013 році – 171 дол.?

3.4.28. Скільки необхідно років, що ціни в країні подвоїлися, якщо зараз темп інфляції складає 12,06 %.

3.4.29. На основі даних, наведених у таблиці, розрахуйте темп інфляції:

Роки	Індекс споживчих цін, %
2011	100
2012	110
2013	113
2014	118

3.4.30. На основі даних, наведених у таблиці, розрахуйте темп інфляції і кількість років, через які ціни збільшаться вдвічі:

Роки	Індекс споживчих цін, %
2011	100
2012	105,3
2013	113,9
2014	99,8

3.5. Практичні завдання.

3.5.1. Укажіть, у якій послідовності з'являлись:

- а) ринкова економіка;
- б) економічна відокремленість товаровиробників;
- в) товарне виробництво;
- г) вільний обмін ресурсами;
- д) натуральне господарство;
- е) суспільний поділ праці.

3.5.2. Укажіть, у якій послідовності розроблялись такі теорії вартості:

- а) неокласична;
- б) марксистська;
- в) трудова;
- г) маржиналістська.

3.5.3. Впишіть у таблицю які з економістів є представниками трудової теорії вартості, а які – теорії граничної корисності:

Трудова теорія вартості	Теорія граничної корисності

- а) А. Сміт;
- б) К. Менгер;
- в) К. Маркс;
- г) У. Петті;
- д) Л. Вальрас;
- е) Е. Бем-Баверк;
- є) У. Джевонс;
- ж) Д. Рікардо.

3.6. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

3.6.1. Функціонування товарного господарства та його закони.

3.6.2. Трудова теорія вартості, її переваги та недоліки.

3.6.3. Проблеми визначення вартості робочої сили.

3.6.4. Українські гроші: історико-економічний аспект.

3.6.5. Особливості грошового обігу в Україні.

3.6.6. Грошова маса: її вимірювання у розвинутих країнах світу та відмінності в Україні.

Тема 4. Капітал. Наймана праця і заробітна плата.

Витрати виробництва та прибуток

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо особливостей формування витрат виробництва і прибутку, а також вмінь та навичок з аналізу джерел і видів капіталу, форм і систем заробітної плати, аналізу процесів концентрації і централізації капіталу в сучасному світі; проблем соціально-трудових відносин в Україні, класифікації різних видів витрат та проведення їх порівняльного аналізу та розробки аргументованих висновків щодо мінімізації витрат на сучасних промислових підприємствах.

4.1. Для кожного базового терміна підберіть відповідне йому визначення (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Структура витрат виробництва: марксистський та маржиналістський підходи

№ п/п	Базовий термін	Літера	Визначення
1	Нормальний прибуток	А	$D - T - D_{\square}$
2	Постійні витрати	В	Плата за використання підприємцем власних підприємницьких здібностей
3	Змінний капітал	Б	Робоча сила
4	Всезагальна формула руху капіталу	Г	Дохід – зовнішні витрати
5	Економічний прибуток	Д	Сума постійних і змінних витрат
6	Бухгалтерські витрати	Е	Обернено пропорційна змінному капіталу
7	Виробнича функція	Є	Проміжок часу, впродовж якого всі витрати стають змінними
8	Авансований капітал	Ж	$\frac{\text{Витрати}}{\text{Авансований капітал}} \cdot 100\%$
9	Норма додаткової вартості	З	Відображає співвідношення витрати праці і капіталу
10	Середні витрати	И	Не залежать від кількості виробленої продукції
11	Загальні витрати	І	Витрати на одиницю продукції
12	Змінні витрати	Ї	Сума постійного та змінного капіталу
13	Зовнішні витрати	Й	Плата за ресурси, які не належать підприємству
14	Норма прибутку	К	Залежать від кількості виробленої продукції
15	Довгостроковий період	Л	Дохід – Зовнішні витрати – Внутрішні витрати

4.2. Тести.

4.2.1. На думку К. Марса, капітал – це:

- а) самозростаюча вартість;
- б) перетворена форма вартості товару;
- в) певні соціально-економічні відносини;
- г) правильна відповідь відсутня.

4.2.2. За способами перенесення вартості на створений продукт капітал поділяється на:

- а) власний і залучений;
- б) постійний і змінний;
- в) постійний, змінний, основний, оборотний;
- г) основний і оборотний.

4.2.3. Постійний капітал складається із:

- а) засобів праці і предметів праці;
- б) засобів виробництва і предметів праці;
- в) засобів праці і робочої сили;
- г) засобів праці.

4.2.4. Який з цих факторів належать і до змінного, і до оборотного капіталу:

- а) обладнання і інструменти;
- б) сировина і матеріали;
- в) робоча сила;
- г) сировина, паливо й енергія.

4.2.5. Основний капітал підприємства – це:

а) частина продуктивного капіталу, яка втілена у засобах праці, що багаторазово бере участь у процесі виробництва, поступово (у міру зношення), частинами переносить свою вартість на виготовлену продукцію і повністю бере участь у виробництві товарів;

б) частина продуктивного капіталу, що бере участь лише в одному обороті капіталу в процесі виробництва і повністю переносить свою вартість на виготовлену продукцію;

в) увесь продуктивний капітал підприємства, що бере участь в процесі виробництва;

г) частина продуктивного капіталу, яка втілена у засобах виробництва, що багаторазово бере участь у процесі виробництва, частинами переносить свою вартість на виготовлену продукцію і повністю бере участь у виробництві товарів.

4.2.6. Фонд накопичення формується за рахунок:

- а) вартості;
- б) додаткової вартості;
- в) знов створеної вартості;
- г) ціни виробництва.

4.2.7. Споруди належать до:

- а) постійного капіталу;
- б) оборотного капіталу;
- в) змінного капіталу;
- г) правильна відповідь відсутня.

4.2.8. Централізація капіталу може відбуватися шляхом:

- а) добровільного об'єднання окремих капіталів підприємств;
- б) збільшення розмірів підприємства за рахунок накопичення частини прибутку;
- в) насильницького об'єднання капіталів інших підприємств шляхом їх розорення;
- г) варіанти а) і в) разом.

4.2.9. Дохід, який отримує власник такого економічного ресурсу як капітал, називається:

- а) рентою;
- б) заробітною платою;
- в) прибутком;
- г) відсотком.

4.2.10. Дохід, який отримує власник такого економічного ресурсу як праця, називається:

- а) рентою;
- б) заробітною платою;
- в) прибутком;
- г) відсотком.

4.2.11. Заробітна плата є:

- а) винагородою, яка дорівнює додатковому продукту;
- б) перетвореною формою вартості і ціни товару "робоча сила";
- в) винагородою за працю робітника;
- г) платою, яка дорівнює сумі виробленого робітником необхідного і додаткового продукту.

4.2.12. Реальна заробітна плата – це:

- а) сума грошей, яку отримує робітник після сплати податків;
- б) сума грошей, яку робітник отримує після процесу праці;

в) кількість товарів і послуг, які потрібні робітнику для відтворення його робочої сили;

г) кількість товарів і послуг, які може купити робітник на свою номінальну заробітну плату.

4.2.13. Рівень реальної заробітної плати відрізняється від номінальної на величину:

- а) податків;
- б) позичкового відсотка;
- в) споживчих витрат;
- г) правильної відповіді немає.

4.2.14. Функціями заробітної плати є:

- а) стимулююча (мотиваційна), відтворювальна, виробничо-технологічна;
- б) стимулююча (мотиваційна), розподільча, виробничо-технологічна;
- в) стимулююча, відтворювальна, розподільча.
- г) прогностична, мотиваційна.

4.2.15. Основними формами заробітної плати є:

- а) почасова, відрядна, тарифна;
- б) почасова, відрядна, відрядно-преміальна;
- в) штрафна;
- г) почасова, відрядна.

4.2.16. На думку К. Маркса, витрати виробництва дорівнюють:

- а) постійному капіталу;
- б) змінному капіталу;
- в) авансованому капіталу;
- г) додатковій вартості.

4.2.17. Витрати, пов'язані з використанням підприємцем власних ресурсів, називаються:

- а) граничними;
- б) зовнішніми;
- в) внутрішніми;
- г) змінними.

4.2.18. Постійні витрати фірми – це:

- а) витрати підприємства на електроенергію, матеріали, заробітну плату робітників;
- б) витрати, які несе фірма навіть тоді, коли продукція не виробляється;
- в) виплати зовнішнім постачальникам фірми (наявні витрати);

г) мінімальні витрати, які несе фірма у разі раціонального використання всіх ресурсів.

4.2.19. До постійних витрат промислового підприємця слід віднести витрати на:

- а) сировину та транспорт;
- б) юридичні послуги та зарплату робітників на штучній формі оплати;
- в) рекламу та оренду;
- г) оренду та паливо.

4.2.20. До змінних витрат відносять витрати на:

- а) сировину;
- б) страхування;
- в) сплату оренди;
- г) рекламу.

4.2.21. Який фактор збільшує змінні витрати фірми:

- а) підвищення орендної плати;
- б) підвищення процентної ставки на банківські кредити;
- в) підвищення заробітної плати основних робітників;
- г) підвищення заробітної плати управлінського персоналу.

4.2.22. Якщо підприємець з метою відкриття власного бізнесу зняв гроші з депозитного рахунку 50 тис. грн і вклав у виробництво, то ця сума належать до:

- а) постійних витрат;
- б) змінних витрат;
- в) внутрішніх витрат;
- г) зовнішніх витрат.

4.2.23. Який з виразів є формулою для розрахунку граничних витрат:

- а) $\Delta TVC/Q$;
- б) $\Delta TC/\Delta Q$;
- в) TFC/Q ;
- г) $\Delta TFC/\Delta Q$.

4.2.24. Яке з тверджень є правильним:

- а) бухгалтерські витрати + економічні витрати = нормальний прибуток;
- б) економічний прибуток – бухгалтерський прибуток = явні витрати;
- в) бухгалтерський прибуток – неявні витрати = економічний прибуток;
- г) економічний прибуток – неявні витрати = бухгалтерський прибуток.

4.2.25. Бухгалтерський прибуток дорівнює:

- а) різниці між доходом підприємця і зовнішніми витратами;
- б) різниці між доходом підприємця і внутрішніми витратами;
- в) різниці між доходом підприємця і сумою зовнішніх і внутрішніх витрат;
- г) граничним витратам.

4.2.26. Економічний прибуток менший від бухгалтерського на величину:

- а) зовнішніх витрат;
- б) внутрішніх витрат;
- в) внутрішніх і зовнішніх витрат;
- г) величини економічного і бухгалтерського прибутку є рівними.

4.2.27. Нормальний прибуток – це:

- а) бухгалтерський прибуток мінус зовнішні і внутрішні витрати;
- б) сума, яка достатня для задоволення нормальних потреб підприємця;
- в) мінімальна сума, яку повинен одержати підприємець, для того, що б продовжувати займатися своєю діяльністю;
- г) середня сума, яку повинен одержувати підприємець для задоволення своїх потреб і розвитку виробництва.

4.3. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

4.3.1. Автором теорії граничної продуктивності, згідно з якою розмір заробітної плати найманих працівників визначається граничним продуктом, є А. Сміт.

4.3.2. Низький попит на деякі професії є основним фактором, який сприяє перетворенню робочої сили на товар.

4.3.3. Ціна робочої сили завжди менше її вартості.

4.3.4. Зменшення темпів інфляції сприяє зростанню реальної заробітної плати.

4.3.5. Якщо заробітна плата залежить від кількості відпрацьованого часу, то така форма заробітної плати є відрядною.

4.3.6. Якщо заробітна плата залежить і від кількості відпрацьованого часу, і від кількості виробленої продукції, то така форма заробітної плати є відрядно-преміальною.

4.3.7. Якщо заробітна плата залежить від кількості виробленої продукції, то така форма заробітної плати є акордною.

4.3.8. Нормо-виріток – це обсяг продукції, який найманий працівник має виробити за певний проміжок часу.

4.3.9. На думку К. Маркса, витрати виробництва розраховуються за формулою: $W = c + v$.

4.3.10. Технічний прогрес сприяє зменшенню змінних витрат на одиницю продукції.

4.3.11. Залучення до процесу виробництва додаткових ресурсів регулюється величиною середніх витрат на одиницю продукції.

4.3.12. Трансакційні витрати – це витрати, пов'язані з організацією і функціонування економічної системи.

4.3.13. Альтернативні витрати розраховуються як різниця між зовнішніми і внутрішніми витратами.

4.3.14. Граничні витрати – це витрати на виробництво кожної додаткової одиниці продукції.

4.3.15. Економічний прибуток підприємства завжди більше бухгалтерського прибутку.

4.4. Задачі.

4.4.1. На відкриття мінімаркета "Сонечко" авансовано такі витрати (тис. дол.): на будівлі та споруди – 800, на обладнання – 120, на сировину та напівфабрикати – 25, на паливо – 21, на робочу силу – 40. Розрахуйте величину постійного, змінного, основного та оборотного капіталу.

Приклад розв'язання задачі 4.4.1

1. Розрахуємо величину постійного капіталу, до складу якого входять усі складові, окрім робочої сили:

$$\text{Постійний капітал} = 800 + 120 + 25 + 21 = 966 \text{ тис. дол.}$$

2. Розрахуємо величину змінного капіталу, до складу якого входить лише робоча сила:

$$\text{Змінний капітал} = 40 \text{ тис. дол.}$$

3. Розрахуємо величину основного капіталу, до складу якого входять будівлі та споруди, обладнання:

$$\text{Основний капітал} = 800 + 120 = 920 \text{ тис. дол.}$$

4. Розрахуємо величину оборотного капіталу, до складу якого, окрім робочої сили, входять сировина та напівфабрикати, а також паливо:

Оборотний капітал = 25 тис. дол. + 21 тис. дол. + 40 тис. дол. = 86 тис. дол.

4.4.2. Згідно з трудовим законодавством заробітна плата робітника складає 2 500 грн. Але у цьому місяці заробітну плату збільшили на 100 грн. При цьому ціни збільшилися на 25 %. Як зміниться реальна заробітна плата робітника?

Приклад розв'язання задачі 4.4.2

1. Розрахуємо індекс номінальної заробітної плати робітника:

$$\begin{aligned} \text{Індекс номінальної заробітної плати} &= \\ &= \frac{\text{Номінальна заробітна плата у звітному періоді}}{\text{Номінальна заробітна плата у базовому періоді}} \cdot 100 \end{aligned}$$

$$\text{Індекс номінальної заробітної плати робітника} = \frac{2\,600 \text{ грн}}{2\,500 \text{ грн}} \cdot 100 = 104.$$

2. Розрахуємо як змінилася реальна заробітна плата робітника:

$$\begin{aligned} \text{Індекс реальної заробітної плати робітника} &= \\ &= \frac{\text{Індекс номінальної заробітної плати}}{\text{Індекс цін}} \cdot 100 \% \end{aligned}$$

$$\text{Індекс реальної заробітної плати робітника} = \frac{104 \%}{125 \%} \cdot 100 \% = 83,2 \%$$

Отже, реальна заробітна плата робітника зменшилася на 16,8 %.

4.4.3. На основі даних таблиці розрахуйте зміну реальної заробітної плати:

Середня заробітна плата, дол.		Вартість споживчого кошика, дол.	
2012	2015	2012	2015
340	580	220	310

Приклад розв'язання задачі 4.4.3

1. Розрахуємо індекс номінальної заробітної плати:

$$\text{Індекс номінальної заробітної плати} = \frac{580 \text{ дол.}}{340 \text{ дол.}} \cdot 100\% = 170,59\%.$$

2. Розрахуємо індекс цін:

$$\text{Індекс цін} = \frac{310 \text{ дол.}}{220 \text{ дол.}} \cdot 100\% = 140,9\%.$$

3. Розрахуємо індекс реальної заробітної плати:

$$\text{Індекс реальної заробітної плати} = \frac{170,59\%}{140,9\%} \cdot 100\% = 121,07\%.$$

Отже, реальна заробітна плата збільшилася на 21,7 %.

4.4.4. Місячний дохід підприємця від виробництва канцелярських закріпок складає 18 100 грн. Загальні постійні витрати 2500 грн, загальні змінні витрати 8 300 грн. Розрахуйте бухгалтерський прибуток підприємця за місяць.

Приклад розв'язання задачі 4.4.4

1. Розрахуємо загальні витрати як суму постійних і змінних витрат:

$$TC = FC + VC, \quad (4.3)$$

де TC – загальні витрати;

FC – постійні витрати;

VC – змінні витрати.

$$\text{Загальні витрати} = 2\,500 \text{ грн} + 8\,300 \text{ грн} = 10\,800 \text{ грн}.$$

2. Розрахуємо величину бухгалтерського прибутку підприємця як різницю між доходом і загальними витратами:

$$\text{Бухгалтерський прибуток} = 18\,100 \text{ грн} - 10\,800 \text{ грн} = 7\,300 \text{ грн}.$$

4.4.5. Ціна одиниці продукції 12 грн. Кількість виробленої продукції 3 тис. од. Середні змінні витрати 3 грн. Середні постійні витрати – 2 грн. Внутрішні витрати – 8 тис. грн. Розрахуйте економічний прибуток.

Приклад розв'язання задачі 4.4.5

1. Для того, щоб розрахувати дохід необхідно ціну одиниці продукції помножити на кількість виробленої продукції:

$$\text{Дохід} = 12 \text{ грн} \cdot 3 \text{ тис. од.} = 36 \text{ тис. грн.}$$

2. Розрахуємо величину загальних (зовнішніх) витрат:

$$TC = (AFC + AVC) \cdot Q,$$

де AFC – середні постійні витрати;

AVC – середні змінні витрати.

$$\text{Загальні витрати} = \left(2 \frac{\text{грн}}{\text{шт}} + 3 \frac{\text{грн}}{\text{шт}}\right) \cdot 3 \text{ тис. шт} = 15 \text{ тис. грн.}$$

3. Розрахуємо економічний прибуток як різницю між сумою зовнішніх і внутрішніх витрат:

$$\begin{aligned} \text{Економічний прибуток} &= 36 \text{ тис. грн} - (15 \text{ тис. грн} + 8 \text{ тис. грн}) = \\ &= 13 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

Задачі для самостійного розв'язання

4.4.6. На виробничі споруди підприємець авансував 260 тис. грн, на купівлю машин – 80 тис. грн, на паливо – 45 тис. грн, на обладнання – 186 тис. грн, заробітну плату працівників з відрядною оплатою праці – 55 тис. грн, на сировину – 6 тис. грн, транспортні засоби – 14 тис. грн, напівфабрикати – 165 тис. грн, заробітну плату з погодинною оплатою праці 23 тис. грн. Розрахуйте вартість основного, оборотного, постійного і змінного капіталу. Розкрийте сутність даних категорій.

4.4.7. Внаслідок боротьби профспілок підприємці великих заводів збільшили номінальну заробітну плату на 16 %. Як зміниться реальна заробітна плата, якщо вартість життя при цьому збільшиться на 18 %?

4.4.8. За робочий день працівник виготовив 12 деталей, за кожен з яких відповідно до розцінок отримує 9 грн. При цьому він зекономив матеріалів на 100 грн. Згідно з чинним на підприємстві законодавством, 30 % зекономлених матеріалів у грошовому виразі видаються працівнику у вигляді премії, а 70 % – залишаються у підприємства. Розрахуйте денний заробіток працівника. Визначте форму і систему оплати праці.

4.4.9. На ринку праці попит на працю характеризується функцією $D = 100 - 2W$, а пропозиція $S = 40 + 4W$, де W – денна ставка заробітної плати (дол.). Розрахуйте: а) яка ставка заробітної плати буде встановлена на такому ринку і яку кількість працівників буде прийнято на роботу; б) якщо держава встановить мінімальну заробітну на рівні 12 дол. на день, то якими будуть наслідки такої політики у кількісному та якісному виразі? Які фактори впливають на динаміку заробітної плати у сучасній економіці?

4.4.10. Заповніть таблицю:

Q	TC	FC	VC	AFC	AVC	ATC	MC
0	140	50					
1	180						
2	240						
3	310						
4	380						
5	490						

4.4.11. На основі даних таблиці розрахуйте загальні витрати виробництва і побудуйте графіки постійних, змінних і загальних витрат:

Q	FC	VC	TC
0	100	–	
1	100	50	
2	100	100	
3	100	150	
4	100	175	
5	100	200	
6	100	220	
7	100	245	
8	100	280	
9	100	320	
10	100	370	

4.4.12. На виробництво 10 од. продукції витрачено середніх змінних витрат – 160 грн, постійних витрат – 500 грн. При збільшенні виробництва

до 15 од. Загальні витрати склали 3 500 грн. Розрахуйте граничні витрати. Що вони показують?

4.4.13. Заповніть таблицю:

Q	TC	FC	VC	AVC	ATC	AFC
4	30			5		
5	60		50			

4.4.14. Розрахуйте постійні і змінні витрати швейного цеху за місяць, якщо відомі наступні дані (грн): страхові внески – 84, єдиний податок – 244; оренда приміщення – 4 900, заробітна плата швачок – 24 000, заробітна плата дизайнера – 3 100, сплата відсотків по кредиту – 2 000, комплектуючі і матеріали (тканини, гудзики, застібки, нитки, супутні матеріали) – 84 000, охорона – 2 000, протипожежна безпека – 111, відрахування на соціальні заходи – 911, автономне опалення – 500, освітлення, зв'язок – 274, транспортні витрати – 969, амортизація швейного обладнання – 150, амортизація столів і стільців – 74, амортизація ножиць, лекал – 29, канцелярські приналежності – 144.

4.4.15. Середні загальні витрати виробництва товару становлять 180 грн, а середні постійні – 80 грн. Розрахуйте змінні витрати та загальні витрати, якщо вироблено 65 одиниць продукції.

4.4.16. Сукупний річний дохід фірми "Ірина" від виробництва горщиків для квітів складає 390 000 грн. Загальні постійні витрати дорівнюють 50 000 грн, загальні змінні – 80 000 грн. Розрахуйте бухгалтерський прибуток фірми.

4.4.17. Про фірму відомо наступне: реалізовано продукції – 200 шт; ціна одиниці продукції – 15 грн, зовнішні витрати – 1 800 грн; внутрішні витрати – 1 500 грн. Розрахуйте бухгалтерський та економічний прибуток цієї фірми.

4.4.18. Ви взяли в оренду перукарню. За оренду приміщення плануєте сплачувати 12 тис. дол. на рік. Персонал з 5 осіб отримує по 300 дол. щомісяця. Заробітна плата сплачується один раз на місяць. Сировина, матеріали, паливо коштують 5 тис. дол. й купуються чотири рази на рік. Витрати на обладнання 200 тис. дол. зі строком служби 15 років. Свою підприємницьку здібність Ви оцінили у 10 тис. дол. Розрахуйте зовнішні та внутрішні витрати, економічний та бухгалтерський прибуток, якщо ваш річний дохід від реалізації продукції складає 100 тис. дол.

4.5. Проблемні завдання.

4.5.1. Обґрунтуйте значення теорії граничних витрат в економічній теорії.

4.5.2. Поясніть взаємозв'язок між економічними витратами виробництва і собівартістю.

4.5.3. Поясніть взаємозв'язок між витратами виробництва, вартістю товару і його ціною.

4.5.4. Проаналізуйте, яке практичне значення для підприємця має бухгалтерський, нормальний та економічний прибуток? Чи потрібно продовжувати підприємницьку діяльність, якщо отримуєш бухгалтерський збиток у короткостроковому періоді? Чому нормальний прибуток відносять до витрат? До яких?

4.5.5. Доведіть: чи може збільшуватися або зменшуватися реальна заробітна плата, якщо номінальна зарплата не зростає? Якщо номінальна зарплата зменшується?

4.5.6. Поясніть, чому у розвинутих країнах світу близько 75 % робітників охоплено погодинною формою оплати, незважаючи на те, що відрядна форма оплати має більше переваг.

4.6. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

4.6.1. Шляхи зниження витрат виробництва у ринковій економіці України.

4.6.2. Відносини між працею і капіталом, їх еволюція.

4.6.3. Мотивація найманої праці в умовах постіндустріальної економіки.

4.6.4. Еволюція форм та систем оплати праці.

4.6.5. Мінімальна заробітна плата та її критерії.

Тема 5. Ринок: сутність, функції. Моделі ринків.

Конкуренція та ціноутворення

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо сутності ринку, його основних видів, функцій, елементів та інфраструктури, а також вмінь та навичок з аналізу різних моделей ринку і взаємозв'язку конкуренції і ціноутворення.

5.1. Для кожного базового терміну підберіть відповідне йому визначення (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Основні категорії і поняття ринку

№ п/п	Базовий термін	Літера	Визначення
1	2	3	4
1	Товари-компліменти	А	Суспільна форма організації та функціонування економіки, за якої забезпечується взаємодія виробництва і споживання
2	Інфраструктура ринку	Б	Кількість товарів і послуг ,яку бажають і можуть придбати споживачі за визначену ціну в даний момент часу
3	Конкуренція	В	Ступінь зміни попиту під впливом різних факторів
4	Внутрішньогалузева конкуренція	Г	Під час підвищення ціни величина попиту зменшується, і навпаки, під час зменшення ціни попит зростає
5	Міжгалузева конкуренція	Ґ	Кількість товарів і послуг, яку виробники можуть поставити на ринок за визначеною ціною в певний момент часу
6	Міжнародна конкуренція	Д	Ступінь залежності змін пропозиції від зміни ціни товару
7	Досконала конкуренція	Е	Збільшення ціни приводить до зростання величини пропозиції, зменшення ціни – до зменшення величини пропозиції
8	Недосконала конкуренція	Є	Ціна, яка задовольняє виробників-постачальників та споживачів-покупців певного товару
9	Ціна	Ж	Кількість товарів та послуг на ринку, яку товаровиробник готовий поставити на ринок, а споживачі придбати
10	Ціна споживача	З	Стан ринку, коли попит дорівнює пропозиції
11	Ціна виробника	И	Взаємозамінні товари
12	Ринок	І	Ваємодоповнювані товари
13	Попит	ї	Система підприємств, установ, сфер, які забезпечують постійний, ефективний розвиток ринку

1	2	3	4
14	Еластичність попиту	Й	Змагання економічних суб'єктів за найбільш вигідні умови господарювання, за досягнення кращих результатів, за отримання максимального прибутку
15	Закон попиту	К	Конкуренція між підприємствами одної галузі за кращі умови виробництва та реалізації своєї продукції
16	Пропозиція	Л	Конкуренція між підприємствами різних галузей за найбільш прибутковий вклад капіталу
17	Еластичність пропозиції	М	Конкуренція між товаровиробниками на світовому ринку, вона включає внутрішньогалузеву та міжгалузеву конкуренцію
18	Закон пропозиції	Н	Економічна ситуація на ринку, коли ніхто із товаровиробників не може впливати на ціну
19	Рівноважна ціна	О	Економічна ситуація, коли підприємство або об'єднання підприємств виробляє та поставляє на ринок таку частину продукції, яка дає йому можливість впливати на ціну
20	Рівноважний об'єм	П	Грошове вираження вартості товару
21	Ринкова рівновага	Р	Сума грошей, яку готовий заплатити за товар покупець
22	Товари-субститути	С	Сума грошей, за яку виробник готовий продати вироблений товар

5.2. Тести.

5.2.1. Ринкова система – це система:

- а) ринків, монополії і конкуренції;
- б) ринків, цін і конкуренції;
- в) приватної власності, свободи підприємництва і цін;
- г) недосконалої конкуренції, монопольних цін і обмеженої ролі держави.

5.2.2. Ринкові відносини – це:

- а) процес купівлі-продажу товарів;
- б) відносини і зв'язки, які складаються між продавцями і покупцями в процесі купівлі-продажу ресурсів;

в) відносини і зв'язки, що складаються у сфері обміну;

г) усі відповіді правильні.

5.2.3. Ринок – це:

а) місце торгівлі товарами;

б) інститут або механізм, який зводить покупців (представників попиту) і продавців (постачальників) окремих товарів та послуг;

в) сукупність відносин попиту і пропонування;

г) обмін, що здійснюється відповідно до законів товарного виробництва й обігу.

5.2.4. Ринковий механізм – це:

а) співвідношення попиту і пропонування на ринку;

б) здатність ринкових сил (попиту, пропонування, конкуренції тощо) синхронізувати рішення про купівлю і продаж;

в) механізм координації діяльності суб'єктів через систему цін;

г) механізм вільного ціноутворення.

5.2.5. Закон попиту передбачає, що:

а) перевищення пропозиції над попитом викличе зниження ціни;

б) якщо доходи споживачів зростають, вони звичайно купують більше товарів;

в) крива попиту звичайно має позитивний уклін;

г) коли ціна на товар знижується, об'єм купівель зростає.

5.2.6. Який термін відображає спроможність і бажання людей платити за що-небудь:

а) потреба;

б) попит;

в) необхідність;

г) бажання.

5.2.7. Зміна якого чинника не викликає зсуву кривої попиту:

а) смаків споживачів;

б) розміру заробітної плати;

в) ціни товару;

г) чисельності або віку споживачів.

5.2.8. Удосконалення технології зсуває:

а) криву попиту вгору і вправо;

б) криву попиту вниз і вправо;

в) криву пропозиції вниз і вправо;

г) криву пропозиції вгору і вліво;

5.2.9. Ринок товарів та послуг знаходиться у стані рівноваги, якщо:

- а) попит не дорівнює пропозиції;
- б) ціна дорівнює витратам плюс прибуток;
- в) рівень технології змінюється поступово;
- г) обсяг пропозиції дорівнює обсягу попиту.

5.2.10. Якщо ринкова ціна нижче ціни рівноваги, то:

- а) з'являються надлишки товарів;
- б) виникає дефіцит товарів;
- в) формується ринок покупця;
- г) ціна на ресурси зростає.

5.2.11. Сукупність угод купівлі та продажу товарів – це:

- а) ринок;
- б) капітал;
- в) конкуренція;
- г) прибуток.

5.2.12. Закінчіть речення: "Недосконала конкуренція характерна для ринку монополістичної конкуренції, олігополії, та ...":

- а) малих підприємств;
- б) монополії;
- в) середніх підприємств;
- г) сільського господарства.

5.2.13. Модель ринку, що є прямою протилежністю ринку вільної конкуренції:

- а) ринок олігополії;
- б) ринок монополістичної конкуренції;
- в) ринок чистої монополії;
- г) ринок олігополістичної конкуренції.

5.2.14. Ринкова інфраструктура – це:

- а) система підприємств, що забезпечують безперервний, ефективний розвиток ринку;
- б) кількість товарів і послуг, яку споживачі можуть і хочуть придбати на ринку за певними цінами;
- в) взаємодоповнюючі товари;
- г) сукупність відносин між учасниками обміну.

5.2.15. Кількість товарів і послуг, яку споживачі можуть і хочуть придбати на ринку за певними цінами – це:

- а) попит;
- б) величина попиту;

в) величина пропозиції;

г) пропозиція.

5.2.16. Що відображає закон пропозиції?

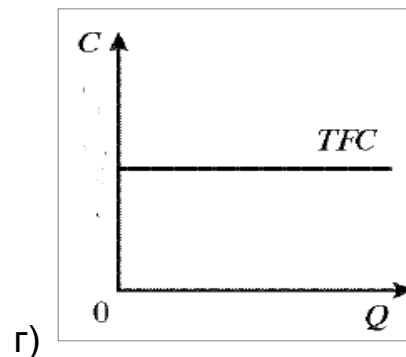
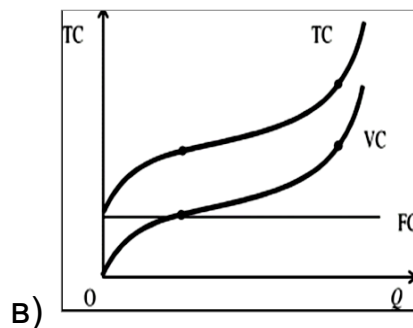
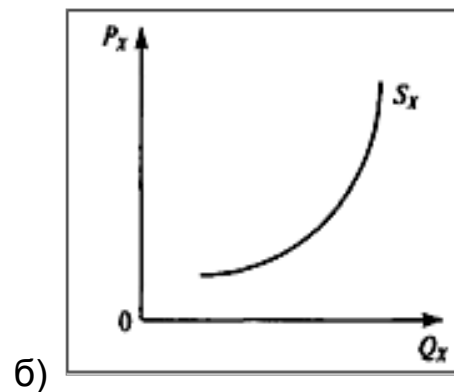
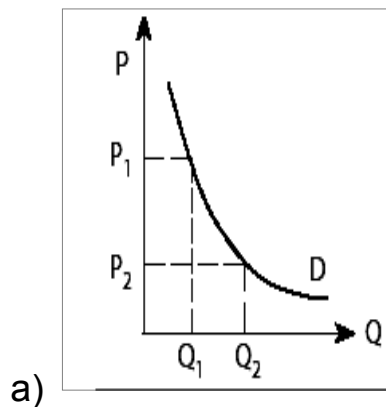
а) показує, що у разі підвищення ціни на товари величина пропозиції зменшується;

б) показує зміну ціни;

в) показує зменшення попиту;

г) пряму залежність величини пропозиції від ціни?

5.2.17. Визначте графік попиту.

5.2.18. Пропозиція – це:

а) товари замітники;

б) кількість товарів і послуг, які виробники можуть поставити на ринок за певною ціною у даний момент часу;

в) компромісна ціна, яка найбільшою мірою задовольняє як покупця, так і продавця;

г) кількість товарів і послуг на ринку.

5.2.19. Рівноважна ціна – це:

а) ціна продавця;

б) грошове вираження вартості товару;

в) компромісна ціна, яка найбільшою мірою задовольняє як покупця, так і продавця;

г) ціна, яку готовий заплатити за товар покупець, споживач.

5.2.20. Сформулюйте сутність закону попиту

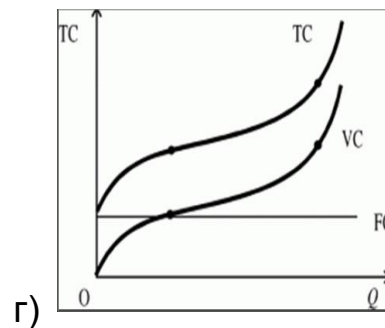
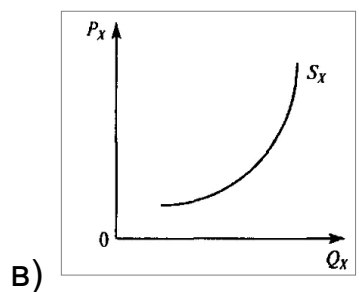
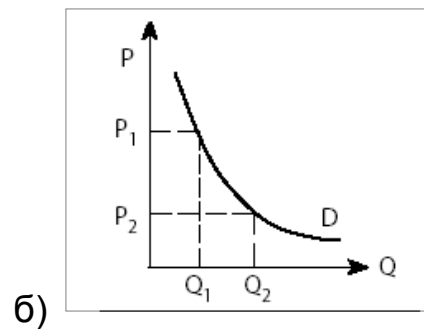
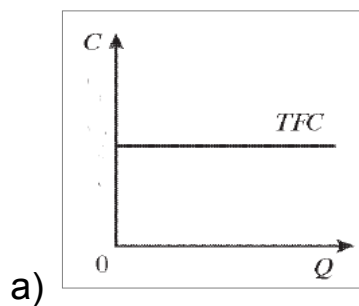
а) чим вища ціна, тим попит більший;

б) чим вища ціна, тим попит менше;

в) чим нижче ціна, тим нижче попит;

г) ціна і попит у будь-якому випадку будуть рівні.

5.2.21. Визначте графік пропозиції:

5.2.22. Сформулюйте сутність закону пропозиції:

а) якщо ціна зростає, то обсяг пропозиції збільшується;

б) якщо ціна зростає, то обсяг пропозиції зменшується;

в) якщо ціна спадає, то обсяг пропозиції збільшується;

г) такого закону не існує.

5.2.23. Яку функцію ринок не виконує:

а) алокаційна;

б) вартісноутворююча;

в) інформаційна;

г) виробнича.

5.2.24. Ринкова рівновага – це:

- а) коли пропонується продукції рівно стільки, скільки складає попит на неї, тобто відсутній як дефіцит, так і надлишок товарів;
- б) стан ринку, коли попит дорівнює пропозиції;
- в) коли встановлюється компромісна ціна, яка найбільшою мірою задовольняє як покупця, так і продавця;
- г) усі відповіді правильні.

5.2.25. Ринок чистої монополії – це:

- а) модель ринку, що є проміжною між ринком олігополії і ринком чистої конкуренції;
- б) модель ринку, що є прямою протилежністю ринку монополістичної конкуренції;
- в) модель ринку, в рамках якої діє дуже велике підприємство, що має повний контроль над цінами;
- г) система підприємств, що забезпечують безперервний, ефективний розвиток ринку.

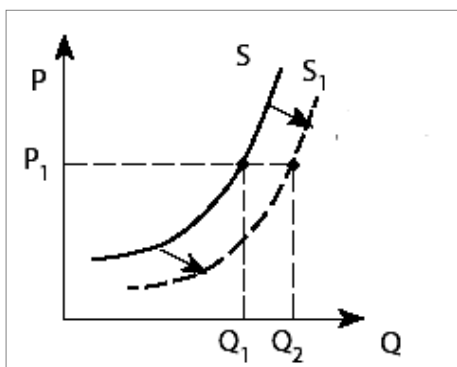
5.2.26. Які складові містить ринкова інфраструктура:

- а) організаційну та матеріальну базу;
- б) інформаційну базу і засоби зв'язку;
- в) кредитно-розрахункову базу;
- г) організаційну, матеріальну, інформаційну, засоби зв'язку, кредитно-розрахункову бази.

5.2.27. Від чого залежить спадаючий характер кривої попиту:

- а) від закону спадної граничної корисності;
- б) від закону вартості;
- в) від нецінових факторів;
- г) від ефекту доходу?

5.2.28. Що показує наведений графік:

- а) зменшення величини пропозиції;
- б) зменшення величини попиту;
- в) збільшення величини попиту;
- г) збільшення величини пропозиції?

5.2.29. Кількість товарів і послуг на ринку, коли відсутній як їх дефіцит, так і надлишок – це:

- а) рівноважна ціна;
- б) рівноважний обсяг;
- в) ринкова рівновага;
- г) немає правильної відповіді.

5.2.30. Еластичність попиту – це:

- а) грошове вираження вартості товару;
- б) ціна, яку готовий заплатити за товар покупець, споживач;
- в) ступінь чуйності зміни попиту під впливом різних чинників;
- г) сума грошей, за яку виробник готовий продати вироблений товар.

5.2.31. Що є інструментом ринкового регулювання:

- а) ціна;
- б) прибуток;
- в) капітал;
- г) попит.

5.2.32. Ціна споживача – це:

- а) сума грошей, за яку споживач готовий купити, а виробник – продати товар;
- б) ціна, яку готовий заплатити за товар покупець, споживач;
- в) співвідношення попиту і пропозиції;
- г) грошове вираження вартості товару.

5.2.33. Які функції виконує ціна в умовах ринку:

- а) обліково-інформаційну, розподільчу, балансує, стимулює;
- б) обліково-інформаційну, розподільчу, балансує, стимулює, функція раціонального розміщення ресурсів;
- в) обліково-інформаційну, розподільчу, балансує;
- г) обліково-інформаційну та розподільчу.

5.2.34. За часом функціонування розрізняють ціни:

- а) постійні, змінні;
- б) сезонні, ступінчасті;
- в) ступінчасті і постійні;
- г) постійні, сезонні і ступінчасті.

5.2.35. Які існують види світових цін:

- а) експортні та імпорتنі;
- б) контрактні;
- в) індикативні;
- г) експортні та імпорتنі, контактні, індикативні.

5.2.36. Товари-субститути – це:

- а) товари замітники;
- б) взаємодоповнюючі товари;
- в) престижні товари;
- г) товари першої необхідності.

5.2.37. Товари-компліменти – це:

- а) товари замітники;
- б) взаємодоповнюючі товари;
- в) престижні товари;
- г) товари першої необхідності.

5.2.38. Підвищення доходів населення зсуває:

- а) криву попиту вгору і вправо;
- б) криву попиту вниз і вправо;
- в) криву пропозиції вниз і вправо;
- г) криву пропозиції вгору і вліво;

5.2.39. Підвищення цін на чинники виробництва здвигає:

- а) криву попиту вгору і вправо;
- б) криву попиту вниз і вправо;
- в) криву пропозиції вниз і вправо;
- г) криву пропозиції вгору і вліво;

5.2.40. Попит – це:

- а) сукупна потреба в товарах усіх споживачів;
- б) обсяг продажу товару залежно від його ціни;
- в) кількість продукту, в якій існує потреба споживачів;
- г) потреба в товарах (послугах), яка зумовлена платоспроможністю споживачів і виражена в грошовій формі;
- д) усі відповіді правильні.

5.2.41. Рівноважна ціна – це:

- а) ціна, за якою немає дефіциту;
- б) ціна, яка відповідає точці перетину спадної кривої попиту і висхідної кривої пропонування;
- в) ціна, за якої немає ні дефіциту, ні надлишку товарів і послуг;
- г) усі відповіді правильні.

5.2.42. Ринковий механізм – це:

- а) співвідношення попиту і пропонування на ринку;
- б) здатність ринкових сил (попиту, пропонування, конкуренції тощо) синхронізувати рішення про купівлю і продаж;
- в) механізм координації діяльності суб'єктів через систему цін;
- г) механізм вільного ціноутворення.

5.2.43. Збільшення кількості споживачів зсуває:

- а) криву попиту вгору і вправо;
- б) криву попиту вниз і вправо;
- в) криву пропозиції вниз і вправо;
- г) криву пропозиції вгору і вліво.

5.2.44. Ознаками конкуренції є:

- а) широке розсіювання економічної влади;
- б) велика кількість продавців і покупців;
- в) кожен продавець, як і покупець, "відданий на милість" ринку;
- г) встановлення межі для реалізації покупцями і продавцями особистого інтересу.

5.2.45. У сучасній ринковій економіці панівною є конкуренція:

- а) чиста;
- б) монополістична;
- в) досконала;
- г) недосконала.

5.2.46. У моделі ринку монополістичної конкуренції підприємств за кількістю може бути:

- а) до ста підприємств;
- б) одне підприємство;
- в) декілька підприємств;
- г) до десяти підприємств.

5.2.47. Збільшення цін на чинники виробництва здвигає:

- а) криву попиту вгору і вправо;
- б) криву попиту вниз і вправо;
- в) криву пропозиції вниз і вправо;
- г) криву пропозиції вгору і вліво.

5.2.48. Ринок споживання – це:

- а) ринок товарів і послуг особистого споживання;
- б) ринок товарів короткострокового і довгострокового особистого споживання;

в) ринок продовольчих і непродовольчих товарів особистого споживання;

г) усі відповіді правильні.

5.2.49. Збільшення субсидій з боку держави призведе до зсуву:

а) кривої попиту вверх і вправо;

б) кривої попиту вниз і вправо;

в) кривої пропозиції вниз і вправо;

г) кривої пропозиції вверх і вліво.

5.2.50. Попит на чинники виробництва є похідним від:

а) попиту на предмети споживання;

б) попиту на працю;

в) моделі ринку;

г) виду конкуренції.

5.2.51. Ринок капіталів – це ринок:

а) капіталів і капітальних благ;

б) ресурсів, що приносять відсоток позичальнику;

в) будівель і споруд, устаткування і запасів;

г) усі відповіді правильні.

5.2.52. Удосконалення технологій призведе до зсуву:

а) кривої попиту вверх і вправо;

б) кривої попиту вниз і вправо;

в) кривої пропозиції вниз і вправо;

г) кривої пропозиції вверх і вліво.

5.2.53. Інфраструктура ринку – це:

а) комплекс галузей, які обслуговують економічне та соціальне життя суспільства;

б) сукупність галузей, які мають допоміжний характер, та займаються обслуговування виробництва;

в) сукупність галузей, що займаються доведенням виробленого товару від виробника до кінцевого споживача;

г) сукупність галузей, які забезпечують умови життєдіяльності суспільства.

5.2.54. Який тип конкуренції був історично першим:

а) міжгалузева конкуренція;

б) внутрішньогалузева конкуренція;

в) досконала конкуренція;

г) міжнародна конкуренція.

5.2.55. За адміністративно-територіальною належністю виокремлюють:

- а) масштабний ринок;
- б) національний ринок;
- в) сільськогосподарський ринок;
- г) ринок товарів та послуг.

5.2.56. Збільшення цін на соняшникову олію призведе до зсуву:

- а) кривої попиту на кукурудзяну олію вгору і вправо;
- б) кривої попиту на кукурудзяну олію вниз і вправо;
- в) кривої пропозиції на кукурудзяну олію вниз і вправо;
- г) немає правильної відповіді.

5.2.57. Кількість фірм у разі моделі ринку чистої монополії:

- а) безліч фірм;
- б) багато фірм;
- в) кілька фірм;
- г) одна фірма.

5.2.58. До класифікації ринків за характером продаж не входить:

- а) ринок оптових продаж;
- б) ринок роздрібних продаж;
- в) ринок продавців;
- г) ринок державних закупівель сільськогосподарської продукції.

5.2.59. Який тип конкуренції є вихідним пунктом у процесі ціноутворення:

- а) внутрішньогалузева конкуренція;
- б) міжгалузева конкуренція;
- в) міжнародна конкуренція;
- г) недосконала конкуренція.

5.2.60. До нецінових чинників попиту не належать:

- а) ціни на товари субститути;
- б) доходи споживачів;
- в) сезонність, мода споживачів;
- г) податки та субсидії.

5.2.61. Функція ринку, яка забезпечує очищення суспільного виробництва від застарілих галузей:

- а) інформуюча;
- б) сануюча;
- в) регулююча;
- г) стимулююча

5.2.62. Який з чинників пропозиції є ціновим:

- а) ціна блага;
- б) ціна на товари-субститути;
- в) ціна на матеріали;
- г) ціна на товари-компліменти.

5.2.63. Кількість товарів і послуг, які можуть бути поставлені на ринок для продажу за певною ціною на даний момент часу:

- а) попит;
- б) пропозицію;
- в) товари Веблена;
- г) товари Гіффена.

5.2.64. Залежність між попитом і ціною можна відобразити таким чином:

- а) $Q_d = f(S)$;
- б) $Q_p = f(D)$;
- в) $Q_s = f(P)$;
- г) $Q_d = f(P)$

5.2.65. Ситуація на ринку, коли ніхто з товаровиробників не може впливати на ціну:

- а) міжгалузєва конкуренція;
- б) внутрішньогалузева конкуренція;
- в) досконала конкуренція;
- г) недосконала конкуренція

5.2.66. Модель ринку, що є найбільш близькою до монополії:

- а) ринок монополістичної конкуренції;
- б) ринок вільної конкуренції;
- в) ринок олігополії;
- г) немає правильної відповіді.

5.2.67. Що з перерахованого не є ознакою монополістичної конкуренції:

- а) входження в галузь порівняно легке;
- б) кілька виробників;
- в) цінова конкуренція;
- г) нецінова конкуренція.

5.2.68. Який з чинників попиту належить до цінових:

- а) ціна блага;
- б) ціна на товари-субститути;

- в) ціна на матеріали;
- г) ціна на товари-компліменти.

5.2.69. Залежність між пропозицією і ціною можна відобразити таким чином:

- а) $Q_d = f(S)$;
- б) $Q_p = f(D)$;
- в) $Q_s = f(P)$;
- г) $Q_d = f(P)$

5.2.70. Який закон показує, що зниження ціни веде до скорочення величини пропозиції, а підвищення – до її зростання:

- а) закон грошового обороту;
- б) закон пропозиції;
- в) закон попиту;
- г) закон Госсена.

5.2.71. На фондовій біржі здійснюється купівля-продаж:

- а) робочої сили;
- б) засобів виробництва;
- в) валюти;
- г) цінних паперів.

5.2.72. Функція ринку, яка забезпечує збалансованість попиту і пропозиції:

- а) саморегулююча;
- б) сануючих;
- в) стимулююча;
- г) інформаційна.

5.2.73. До класифікації ринку за основними суб'єктами не входить:

- а) ринок посередників;
- б) ринок державних організацій;
- в) ринок оптової торгівлі;
- г) ринок продавців.

5.2.74. До фінансово-кредитної складової ринкової інфраструктури належать:

- а) пенсійні фонди;
- б) товарні біржі;
- в) аудиторські фірми;
- г) ярмарки.

5.2.75. Штучна монополія виникає на основі:

- а) змови або усунення конкурентів;
- б) створення підприємств законно (наявність патентів, авторських прав, ліцензій);
- в) володіння підприємством рідкісними елементами виробництва;
- г) об'єднання підприємств.

5.2.76. До організаційно-технічної складової структури ринкової інфраструктури належить:

- а) фондова біржа;
- б) аудиторські фірми;
- в) страхові компанії;
- г) торгові доми і палати.

5.2.77. Довгострокова оренда машин, устаткування, транспортних засобів, виробничих споруд тощо, з можливістю їх подальшого викупу за залишковою вартістю – це:

- а) кредит;
- б) прокат;
- в) лізинг;
- г) розстрочка

5.2.78. Група банків, страхових компаній, будівельних підрядників тощо, які об'єднуються для роботи над великим проектом – це:

- а) трест;
- б) концерн;
- в) синдикат;
- г) картель.

5.2.79. Одна з форм монополістичних об'єднань, у рамках якої учасники втрачають виробничу, а часом навіть юридичну самостійність, називається:

- а) трест;
- б) концерн;
- в) синдикат;
- г) картель.

5.2.80. Конкуренція між підприємствами різних галузей за найбільш прибуткове вкладення капіталу:

- а) міжгалузева;
- б) внутрішньогалузева;
- в) досконала;
- г) недосконала.

5.2.81. Система підприємств і організацій. Які забезпечують прискорення руху товарів, послуг, грошей, цінних паперів, виробничих ресурсів і таким чином підвищують ефективність функціонування ринку – це:

- а) аудиторські організації;
- б) ринкова інфраструктура;
- в) торгові палати;
- г) холдингові компанії.

5.2.82. Змагання економічних суб'єктів за найбільш вигідні умови господарювання, за досягнення кращих результатів у сфері будь-якої діяльності та за отримання максимального прибутку, називається:

- а) конкуренція;
- б) ціноутворення;
- в) перелив капіталу;
- г) економічне зростання.

5.2.83. Суспільна форма організації та функціонування економіки, при якій забезпечується взаємодія виробництва і споживання – це:

- а) ринок;
- б) конкуренція;
- в) монополія;
- г) олігополія.

5.2.84. Ступінь реакції величини попиту або пропозиції на дію тих чи інших чинників називається:

- а) рентабельність;
- б) еластичність;
- в) амортизація;
- г) економічне зростання.

5.2.85. Основними елементами ринку є:

- а) попит;
- б) пропозиція;
- в) попит і пропозиція;
- г) немає правильної відповіді.

5.2.86. Винятком із закону попиту є:

- а) товари Веблена і товари Гіффена;
- б) товари Веблена та молочні продукти;
- в) товари Гіффена й одяг;
- г) закон попиту не має винятків.

5.2.87. Взаємозамінні товари – це:

- а) комплементи;
- б) товари випущені одним виробником;
- в) товари випущені різними виробниками;
- г) субститути.

5.2.88. До інформаційно-дослідницької складової ринкової інфраструктури належать:

- а) аукціони;
- б) торгові дома;
- в) аудиторські фірми;
- г) державні інспекції.

5.2.89. Історично конкуренція виникла в умовах:

- а) суспільного виробництва;
- б) простого товарного виробництва;
- в) великого товарного виробництва;
- г) монополії.

5.2.90. Монопсонія – це ситуація на ринку коли є:

- а) один покупець;
- б) один продавець;
- в) багато покупців;
- г) багато продавців.

5.2.91. Ціна виробництва – це:

- а) витрати + прибуток середній + Прибуток монопольний;
- б) витрати - прибуток середній;
- в) витрати + прибуток монопольний;
- г) витрати + прибуток середній.

5.2.92. Прикладом абсолютної монополії є:

- а) один виробник в рамках однієї галузі;
- б) відсутність покупців даної продукції;
- в) один виробник в рамках декількох галузей;
- г) державна монополія на зовнішню торгівлю

5.2.93. Монополія, яка створена на законній підставі, в якості якої можуть виступати патенти, авторські права, ліцензії:

- а) природна;
- б) легальна;
- в) штучна;
- г) абсолютна.

5.3. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

5.3.1. Якщо на ринку встановлюється ціна нижче рівноважної, то відповідно до закону попиту – попит збільшиться.

5.3.2. Результатом взаємодії попиту і пропозиції є встановлення монопольної ціни.

5.3.3. Ступінь реакції величини пропозиції на ті чи інші чинники називається еластичність пропозиції.

5.3.4. Фірма монополіст має контроль над обсягом і ціною.

5.3.5. Трести, концерни, синдикати, картелі, конгломерати – це форми природних монополій.

5.3.6. Завдяки міжгалузевій конкуренції встановлюється ринкова вартість на однотипні товари, які мають однакову якість.

5.3.7. Асоціація підприємців входить до організаційно-технічної складової ринкової інфраструктури.

5.3.8. Ринкова інфраструктура знижує ефективність функціонування ринку.

5.3.9. Товари Веблена відображають соціальний статус його власника.

5.3.10. Види фінансових ринків: валютний, кредитний, ринок цінних паперів.

5.3.11. Нецінові чинники пропозиції: доходи споживачів, сезонність, мода, ціни на товари субституту і комплементи.

5.3.12. За причинами виникнення монополії класифікуються на чисті і абсолютні.

5.3.13. На ринку олігополії діє один товаровиробник, який повністю контролює обсяг пропозиції товарів або послуг.

5.3.14. Горизонтальна інтеграція – це об'єднання підприємств однієї галузі промисловості.

5.3.15. На ринку монополії існує величезна кількість фірм, які не можуть впливати на ціни товарів і послуг.

5.3.16. Ринкова інфраструктура – це система підприємств, які забезпечують прискорення руху товарів, послуг, грошей, цінних паперів, виробничі ресурсів, підвищують ефективність функціонування ринку.

5.3.17. Пропозиція – це кількість товарів і послуг, яку покупці можуть і бажають купити за строго певною ціною, в певний проміжок часу.

5.3.18. Товари Гіффена – це такі товари, які відображають соціальний статус власника.

5.3.19. Під впливом нецінових чинників відбувається рух по самій кривій попиту.

5.3.20. Якщо на ринку встановлюється ціна нижча, ніж рівноважна, то відповідно до закону попиту попит зростає, а відповідно до закону пропозиції, пропозиція зменшується, тобто виникає дефіцит.

5.3.21. За характером продаж розрізняють місцевий ринок, національний ринок, світовий ринок.

5.3.22. Недосконала конкуренція – це ситуація на ринку, коли ніхто з товаровиробників не може впливати на ціну.

5.3.23. На ринку чистої монополії діє один товаровиробник, який повністю контролює обсяг пропозиції товарів.

5.3.24. Постійний перелив капіталу в економіці сприяє тому, що відсутні галузі, які постійно приносять найбільший або найменший прибуток.

5.3.25. Однією з функцій ринкової інфраструктури є створення необхідних умов для ділових контактів підприємців.

5.3.26. Однією з класифікацій ринку є розмежування по характеру продажів.

5.3.27. Аукціони належать до фінансово-кредитного блоку в структурі ринкової інфраструктури.

5.3.28. Одним із напрямів дії конкуренції є стимулювання НТП та підвищення ефективності виробництва.

5.3.29. Міжгалузєва конкуренція – це конкуренція між підприємцями різних галузей за впливу на ціну товару.

5.3.30. Однією з особливостей ринку вільної конкуренції є стихійне встановлення цін.

5.3.31. Неціновими чинником попиту є податки та субсидії.

5.3.32. У сучасному світі панує недосконала конкуренція.

5.3.33. Основними елементами ринку є попит та пропозиція.

5.3.34. Ціноутворююча функція: в результаті взаємодії виробників і споживачів, пропозиції і попиту на товари та послуги на ринку формується ціна.

5.3.35. Аукціон – публічний продаж товарів, цінних паперів, майна підприємства, творів мистецтва та інших об'єктів.

5.3.36. Міжгалузєва конкуренція – це ситуація на ринку, коли ніхто з товаровиробників не може впливати на ціну.

5.3.37. Штучна монополія виникає на основі змови або ж усунення конкурентів.

5.3.38. Розрізняють три основних форми монополістичних об'єднань: синдикат, трест, концерн.

5.3.39. Ціноутворення – це комплексний процес, в якому необхідно враховувати велику кількість чинників: політику і завдання підприємства, результати маркетингових досліджень, дія конкурентів, психологію споживачів та інші нормативно-правові акти.

5.3.40. Види конкуренції: внутрішньогалузева, міжгалузева, міжнародна.

5.4. Задачі.

5.4.1. Функція попиту на яблука має вигляд $Q_d = -48 + 12p$, а функція пропозиції має вигляд $Q_s = 62 + 2p$. де Q – кількість даного товару; P – його ціна. Визначте рівноважний обсяг і рівноважну ціну.

Приклад розв'язання задачі 5.4.1

Для того, щоб розрахувати рівноважну ціну необхідно прирівняти функцію попиту та пропозиції:

$$Q_d = Q_s$$

$$-48 + 12p = 62 + 2p$$

$$12p - 2p = 62 + 48$$

$$10p = 110$$

Таким чином, $p = 11$ – рівноважна ціна.

Для того, щоб визначити рівноважний обсяг, необхідно в рівняння попиту або пропозиції підставити рівноважну ціну:

$$Q = 62 + 2 \cdot 11 = 84 \text{ – рівноважний обсяг.}$$

Отже, рівноважна ціна дорівнює 11 грн, а рівноважний обсяг 84.

Задачі для самостійного розв'язання.

5.4.2. Крива попиту на радіоприймачі може бути представлена в такому вигляді: $Q_d = 600 - 20P$, де Q_d – об'єм попиту за місяць, P – ціна радіоприймача (грн).

Крива пропозиції радіоприймачів описується рівнянням: $Q_s = 300 + 40P$, де Q_s місячна пропозиція радіоприймачів. Визначте рівноважну ціну, та кількість реалізованих за такою ціною радіоприймачів.

5.4.3. Функції попиту має вигляд $Q_d = 85 - 5p$, пропозиції – $Q_s = 45 + 3p$. Розрахуйте рівноважну ціну і рівноважний обсяг. Що буде на ринку дефіцит або надлишок якщо ціна = 3 грн?

5.4.4. Функція попиту має вигляд $Q_d = -18 + 10p$, а функція пропозиції має вигляд $Q_s = 24 + 3p$. Визначте рівноважний обсяг і рівноважну ціну. Що станеться на ринку дефіцит або надлишок, якщо ціна буде 5 грн, розрахуйте його розмір.

5.4.5. Попит і пропозиція фірми на ринку описуються рівняннями: $Q_d = 100 - 4P$; $Q_s = 60 + 4P$. Визначте параметри ринкової рівноваги.

5.4.6. Попит на рис описується рівнянням $Q = 120 - 4P$. А пропозиція описується рівнянням $Q = 30 + 6P$. Знайти рівноважні ціну і кількість рису (в кілограмах).

5.4.7. Функція попиту має вигляд $Q_d = 83 - 3P$. Функція пропозиції – $Q_s = -47 + 10P$. Визначити рівноважну ціну і рівноважний обсяг. Що відбудеться на ринку, якщо:

а) ціна буде дорівнюватися 12 грн.

б) ціна буде дорівнюватися 8 грн.

5.4.8. Функція попиту має такий вигляд: $Q_d = 30 - P$. Функція пропозиції описується наступним рівнянням: $Q_s = 15 + 2P$. Знайдіть рівноважний обсяг і рівноважну ціну. Яка ситуація складеться на ринку, якщо ціна впаде до 3 грн? Покажіть це графічно.

5.4.9. Попит і пропонування на певний товар описується наступними рівняннями: $Q_d = 20 - 3P$; $Q_s = 15 + 2P$, де Q – кількість даного товару; P – його ціна.

1. Розрахуйте параметри рівноваги на ринку даного товару. Відповідь підтвердить графічно.

2. Що відбудеться на ринку якщо: а) держава встановить на даний товар мінімальну ціну на рівні 0,9 грн; б) виробники будуть продавати цей товар по 1,5 грн.

5.5. Практичні завдання.

5.5.1. Згрупуйте такі товари: тролейбус, куряче м'ясо, кетчуп, бензин, мобільний телефон, чай, майонез, апельсини, цигарки, жуйка, цукерки-льодяники, зошит, вершкове масло, соняшникова олія, маргарин, книга, кава, цукерки-карамельки, м'ясо індички, принтер, трамвай, картридж,

ручка, брюки, мандарини, автомобіль, джинси, sim-карта, кукурудзяна олія, сметана.

Товари-субститути	Товари-компліменти

5.5.2. Покажіть вплив таких чинників на криві попиту та пропонування (у відповідних графах необхідно поставити "+").

Чинники	Зсув кривої попиту	Рух уздовж кривої попиту	Зсув кривої пропозиції	Рух уздовж кривої пропозиції
Зміна грошових доходів споживачів				
Зміна цін на матеріали та сировину, з яких виготовляють товар				
Зміна моди на товар				
Зміна технології виробництва				
Зміна кількості споживачів				
Зміна кількості товаровиробників-постачальників				
Зміна цін на товари-субститути				
Зміна цін на товари-компліменти				

5.6. Проблемні завдання.

5.6.1. Проаналізуйте різницю між двома видами ринкових залежностей:

- 1) вплив ціни на попит та пропозицію;
- 2) вплив попиту і пропозиції на ринкову ціну.

Відповідь обґрунтуйте.

5.6.2. Проаналізуйте відмінності ринку чинників виробництва від ринку товарів і послуг. Відповідь аргументуйте та проілюструйте прикладами з економічної практики.

5.6.3. Проаналізуйте взаємозв'язок між функціями ринку та дією економічних законів. Відповідь аргументуйте та підтвердіть прикладами з економічної практики.

5.7. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

5.7.1. Порівняльне оцінювання ефективності ринкових структур.

5.7.2. Переваги та недоліки різних типів ринкових структур.

5.7.3. Місце і роль монополістичних об'єднань у сучасній економіці.

Змістовий модуль 2.

Соціально-економічний прогрес та світова економіка

Тема 6. Домогосподарство в системі економічних відносин.

Підприємство як товаровиробник.

Валовий дохід і прибуток

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо сутності домогосподарства, його доходів та витрат, змісту підприємства та підприємництва, їх основних видів та функцій, а також вмінь та навичок аналізу процесу кругообігу промислового капіталу.

6.1. Для кожного базового терміна підберіть відповідне йому визначення (табл. 6.1).

Таблиця 6.1

Домогосподарства та підприємства як основні суб'єкти ринкової економіки

№ п/п	Базовий термін	Літера	Визначення
1	2	3	4
1	Акціонерне підприємство	А	Окрема господарська одиниця, яка містить одну людину або групу людей, об'єднаних місцем проживання та спільним бюджетом
2	Капітал	Б	Включає прибутки та витрати сімей
3	Час обігу	В	Грошові виплати держави окремим людям, які не супроводжуються зустрічним рухом товарів чи послуг

1	2	3	4
4	Час виробництва	Г	Трудові прибутки, прибутки від власності, трансферні платежі
5	Оборот капіталу	Д	Податки, споживання, заощадження
6	Кругообіг капіталу	Е	Самостійний господарський суб'єкт, який володіє правом юридичної особи та здійснює підприємницьку, наукову та комерційну діяльність, маючи на меті отримання прибутку
7	Оборотний капітал	Є	Виробництво товарів для задоволення потреб споживачів, використання нових технологій
8	Основний капітал	Ж	Здійснення заходів по зниженню собівартості продукції та підвищення рентабельності
9	Зношення основного капіталу	З	Здійснення заходів по формуванню працевдатного колективу, покращення умов праці
10	Фізичне зношення	И	Підприємство, капітал якого утворений шляхом випуску акцій
11	Моральне зношення	І	Економічна категорія, яка має матеріально-речовий зміст та соціально-економічну форму
12	Амортизація	Ї	Час, за який капітал із грошової форми переходить у виробничу та із товарної в грошову
13	Підприємництво	Й	Час, під час якого капітал знаходиться у сфері виробництва
14	Виробниче підприємництво	К	Час, за який підприємець повністю повертає суму авансованого капіталу
15	Комерційне підприємництво	Л	Процес руху капіталу, у якому він проходить три стадії, виконує певні функції, набуває різних форм
16	Фінансове підприємництво	М	Частина капіталу, яка витрачається на придбання предметів праці та робочу силу
17	Домогосподарство	Н	Частина виробничого капіталу, яку витрачають на придбання засобів праці
18	Бюджет домогосподарств	О	Процес втрати основним капіталом своєї та споживчої вартості
19	Трансферні платежі	П	Відбувається в результаті як функціонування, так і бездіяльності основного капіталу
20	Страхове підприємництво	Р	Відбувається в результаті розвитку науково-технічного прогресу
21	Посередницьке підприємництво	С	Поступовий перенос основним капіталом своєї вартості на виготовлений продукт

1	2	3	4
22	Підприємство	Т	Самостійна, ризикова діяльність, пов'язана з виробництвом продукції, виконанням робіт, маючи на меті отримання прибутку
23	Виробничо-технологічна функція підприємства	У	Підприємництво, основною функцією якого є організація виробництва
24	Економічна функція підприємства	Ф	Містить пошук та закупку товару, трансфер до місця продажу та сам продаж
25	Соціальна функція підприємства	Х	Підприємництво, у якому предметом купівлі-продажу є гроші, іноземна валюта, цінні папери
26	Джерела прибутків домогосподарств	Ц	Підприємець отримує страхові надходження, які повертаються у разі настання страхового випадку
27	Структура витрат домогосподарств	Ч	Підприємець надає посередницькі послуги

6.2. Тести.

6.2.1. Окрема господарська одиниця, що включає людину або групу людей, об'єднаних місцем проживання та спільним бюджетом – це:

- а) натуральне господарство;
- б) товарне господарство;
- в) домогосподарство;
- г) підприємство.

6.2.2. Що не є функцією домогосподарства:

- а) споживання товарів і послуг;
- б) виробництво товарів і послуг;
- в) поставка ресурсів на ринок;
- г) регулювання ринку товарів і послуг.

6.2.3. Що не входить у трудові доходи бюджету домогосподарств:

- а) трудова пенсія;
- б) рента;

- в) заробітна плата;
- г) доходи від особистого підсобного господарства.

6.2.4. Що входить у витрати домогосподарств:

- а) заощадження;
- б) трансфертні платежі;
- в) відсотки за депозитами;
- г) відсотки за облігаціями.

6.2.5. Яким чинником виробництва поповнюється економіка, завдяки виконанню домогосподарствами демографічної функції:

- а) робоча сила;
- б) знаряддя праці;
- в) умови праці;
- г) предмети праці?

6.2.6. Які види доходів належать до складу трансфертних платежів:

- а) соціальні пенсії;
- б) трудові пенсії;
- в) доходи від індивідуальної трудової діяльності;
- г) доходи від підсобного господарства?

6.2.7. Що домогосподарства не поставляють на ринок:

- а) землю;
- б) підприємницькі здібності;
- в) цінні папери;
- г) капітал.

6.2.8. Яка господарська одиниця виробляє для домогосподарств товари та послуги, використовуючи ресурси, запропоновані ними:

- а) підприємство;
- б) інше домогосподарство;
- в) ринок ресурсів;
- г) ринок товарів і послуг.

6.2.9. Ініціативна самостійна діяльність громадян та об'єднань громадян, спрямована на отримання прибутку і здійснювана на їх страх і ризик:

- а) творчість;
- б) підприємництво;
- в) трудова діяльність;
- г) релігійна діяльність.

6.2.10. Будь-які види господарської діяльності: комерційна, виробнича, торгово-закупівельна, інноваційна, консультаційна, операції з цінними паперами:

- а) суб'єкти підприємницької діяльності;
- б) об'єкти підприємницької діяльності;
- в) підприємство;
- г) немає правильної відповіді.

6.2.11. Форма підприємництва, яка включає в себе пошук і закупівлю товару конкретного типу, забезпечення його збереження, транспортування, продаж:

- а) кредитне;
- б) комерційне;
- в) страхове;
- г) фінансове.

6.2.12. Форма підприємництва, основною функцією якого є організація виробництва:

- а) посередництво;
- б) комерційне;
- в) виробниче;
- г) страхове.

6.2.13. Загальний прибуток розраховується таким чином:

- а) валовий дохід – явні витрати;
- б) бухгалтерський прибуток – неявні витрати виробництва;
- в) загальний прибуток – податки, обов'язкові платежі;
- г) валовий дохід – витрати виробництва.

6.2.14. Форма підприємництва, в якій предметом купівлі-продажу можуть бути гроші, іноземна валюта, цінні папери:

- а) посередництво;
- б) комерційне;
- в) виробниче;
- г) фінансове.

6.2.15. Яка функція підприємства проявляється у впровадженні нових технологій з метою підвищення конкурентоспроможності продукції:

- а) економічна функція;
- б) соціальна функція;
- в) виробничо-технологічна функція;
- г) технологічна функція?

6.2.16. Капітал на першій стадії кругообігу змінює свою форму:

- а) з товарної на грошову;
- б) з грошової на продуктивну;
- в) з продуктивної на товарну;
- г) з грошової на товарну.

6.2.17. Капітал на другій стадії кругообігу змінює свою форму:

- а) з товарної на грошову;
- б) з грошової на продуктивну;
- в) з продуктивної на товарну;
- г) з грошової на товарну.

6.2.18. Капітал на третій стадії кругообігу змінює свою форму:

- а) з товарної на грошову;
- б) з грошової на продуктивну;
- в) з продуктивної на товарну;
- г) з грошової на товарну.

6.2.19. Безперервно повторюваний процес кругообігу з моменту авансування капіталу до повернення його у вихідній формі і величині називається:

- а) оборотом капіталу;
- б) кругообігом капіталу;
- в) часом обігу;
- г) додатковою вартістю;

6.2.20. Час, необхідний для закупівлі чинників виробництва, і час, пов'язаний з реалізацією продукції на ринку називається:

- а) час виробництва;
- б) час обороту капіталу;
- в) час обігу;
- г) необхідний робочий час.

6.2.21. На якій стадії відбувається створення капіталом додаткової вартості:

- а) перша стадія;
- б) друга стадія;
- в) третя стадія;
- г) четверта стадія.

6.2.22. Функція, яку виконує промисловий капітал на другій стадії свого кругообігу:

- а) придбання факторів виробництва;
- б) реалізація нової вартості;

- в) підготовка до процесу виробництва;
- г) виробництво нової вартості.

6.2.23. У час виробництва не входить:

- а) час перебування сировини у запасах;
- б) час технологічних перерв;
- в) час організаційних перерв;
- г) час придбання чинників виробництва.

6.2.24. За один кругооборот капіталу підприємцю повертається:

- а) весь авансований капітал;
- б) авансований капітал та додатковий прибуток;
- в) частину авансованого капіталу;
- г) сума, яка у два рази більше авансованого капіталу.

6.2.25. До якого виду капіталу належать будівлі, споруди,

машини, устаткування:

- а) позичкового;
- б) основного;
- в) товарного;
- г) оборотного.

6.2.26. До якого виду капіталу відносяться сировина, матеріали, робоча сила та напівфабрикати:

- а) позичкового;
- б) основного;
- в) товарного;
- г) оборотного.

6.2.27. Основний капітал, втілений у засобах праці, під час використання піддається:

- а) переходу в грошовий капітал;
- б) зростанню;
- в) зношуванню;
- г) переходу в товарний капітал.

6.2.28. Час обороту капіталу містить:

- а) час обігу та час виробництва;
- б) необхідний робочий час і додатковий робочий час;
- в) необхідний робочий час і час обігу;
- г) додатковий робочий час і час виробництва;

6.2.29. Річна амортизація розраховується як:

- а) первісна вартість промислового капіталу / термін служби;
- б) первісна вартість оборотного капіталу / термін служби;

в) первісна вартість основного капіталу / термін служби;

г) первісна вартість товарного капіталу / термін служби.

6.2.30. Час обігу містить:

а) робочий період і купівлю чинників виробництва;

б) купівлю чинників виробництва та продаж виробленої продукції;

в) продаж виробленої продукції і робочий період;

г) знаходження засобів виробництва в запасах і робочий період.

6.2.31. Час виробництва містить:

а) продаж виробленої продукції, робочий період, технологічний організаційний перерву;

б) робочий період, технологічну та організаційну перерву, купівлю факторів виробництва;

в) робочий період, технологічну та організаційну перерву, знаходження предметів праці в запасах;

г) купівлю чинників виробництва, продаж виробленої продукції, робочий період та організаційну перерву.

6.2.32. Моральне зношування основного капіталу виникає в результаті:

а) впливу НТП;

б) невикористання основного капіталу;

в) використання основного капіталу;

г) невдоволеності працівників умовами праці.

6.2.33. Підприємство – це:

а) самостійний господарський суб'єкт, який займається різними видами економічної діяльності з метою отримання прибутку;

б) самостійний господарський суб'єкт, який має свій устав та товарний знак;

в) самостійний господарський суб'єкт, який розрахунковий рахунок та інші рахунки в банку;

г) усі відповіді правильні.

6.2.34. Втрата споживчої вартості основним капіталом – це:

а) амортизація;

б) остаточна вартість;

в) фізичне зношування;

г) моральне зношування.

6.2.35. До оборотного капіталу не належать:

а) вугілля;

б) метал;

- в) деревина;
- г) токарний станок.

6.2.36. Яка функція підприємства проявляється у впровадженні мір для зниження собівартості продукції:

- а) економічна функція;
- б) соціальна функція;
- в) виробничо-технологічна функція;
- г) технологічна функція?

6.2.37. За яким критерієм не існує класифікації підприємств:

- а) за формами власності;
- б) за формами організації;
- в) за сферами діяльності;
- г) за роллю в економічному житті суспільства.

6.2.38. Втрата частини вартості основним капіталом в результаті дії НТП – це:

- а) амортизація;
- б) остаточна вартість;
- в) фізичне зношування;
- г) моральне зношування.

6.2.39. До основного капіталу не належать:

- а) споруди;
- б) машини;
- в) сировина;
- г) механізми.

6.2.40. Валовий дохід містить такі елементи:

- а) валовий прибуток і ренту;
- б) процент і валовий прибуток;
- в) оплату праці і валовий прибуток;
- г) орендну плату і валовий прибуток.

6.3. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

6.3.1. Домогосподарства поставляють на ринок робочу силу.

6.3.2. Домогосподарство включає в себе одну людину або групу осіб, які працюють в одній галузі.

6.3.3. Однією з функцій домогосподарства є споживання товарів та послуг.

6.3.4. Однією з функцій домогосподарства є регулювання зовнішньоекономічної політики.

6.3.5. Джерелом доходів домогосподарств є заощадження.

6.3.6. Домогосподарства в основному поставляють на ринок товари і послуги.

6.3.7. Домогосподарства в основному поставляють на ринок ресурси.

6.3.8. Доходом домогосподарства від виробництва є трансфертні платежі.

6.3.9. Підприємство виконує дві функції – виробничо-технологічну та економічну.

6.3.10. Існують такі види підприємництва: виробниче, комерційне, страхове, посередницьке, фінансове.

6.3.11. Ризик посередництва досить великий, тому що сторони можуть у будь-який момент відмовитися від сплати послуг посередника, якщо вона не зафіксована в контракті.

6.3.12. Прибуток – це різниця між валовим доходом і витратами на виробництво і реалізацію товарів і послуг.

6.3.13. Згідно з формами власності виділяють: приватні, колективні та державні підприємства.

6.3.14. Основні напрями державного регулювання підприємницької діяльності – створення умов цивілізованого функціонування ринку, стратегічне планування науки та науково-технічного прогресу, вирішення макроекономічних проблем.

6.3.15. Об'єктами підприємницької діяльності є приватні особи, різного роду підприємства, держава.

6.3.16. Виробництво товарів для задоволення потреб споживачів, впровадження нових технологій, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції – це виробничо-технологічна функція підприємства.

6.3.17. Рух промислового капіталу, в якому він послідовно проходить три стадії, в кожній з них виконує певні функції, набуває різних форм, називається оборотом капіталу.

6.3.18. На першій стадії кругообороту: Д – Т (засоби виробництва і робоча сила) – капітал змінює свою форму з грошової на товарну.

6.3.19. Друга стадія кругообороту капіталу здійснюється у сфері виробництва.

6.3.20. Створення нової вартості, у тому числі і додаткової, відбувається на третій стадії (Т' – Д') кругообороту капіталу.

6.3.21. Час обороту капіталу – це той час, протягом якого підприємцю повністю повертається сума авансованого капіталу.

6.3.22. Розрахувати кількість оборотів капіталу за рік можна, розділивши число 365 (кількість днів у році) на тривалість одного кругообороту.

6.3.23. Функція капіталу на другій стадії кругообороту: придбання чинників виробництва, підготовка до процесу виробництва.

6.3.24. Час виробництва складається з часу, необхідного для закупівлі чинників виробництва, і часу, пов'язаного з реалізацією продукції на ринку.

6.3.25. Основний капітал слугує протягом одного року.

6.3.26. Оборотний капітал переносить свою вартість на готовий продукт частинами протягом всього обороту.

6.3.27. Відповідно до роль у створенні додаткової вартості розрізняють основний і оборотний капітал.

6.3.28. У процесі виробництва основний капітал підлягає зношуванню.

6.3.29. Фізичний знос – це втрата основним капіталом частини своєї вартості під впливом НТП.

6.3.30. Амортизація – це поступове перенесення основного капіталу своєї вартості на вироблений продукт.

6.3.31. Основною метою політики прискореної амортизації є стимулювання підприємства до оновлення основного капіталу.

6.3.32. Амортизаційний фонд – це кошти, що використовуються для оновлення основного капіталу.

6.3.33. Підприємство це організація, яка займається одним видом діяльності і виконує певні функції з виробництва товарів і послуг.

6.3.34. Ознаками підприємства є тільки техніко-виробнича та економічна обособленість.

6.3.35. Удосконалення спрямовані на освоєння нової продукції, підвищення її якості, зниження витрат виробництва – характерна риса ефективно функціонуючого підприємства.

6.3.36. За галузевою належністю підприємства поділяються тільки на підприємства, що працюють у сфері послуг і промислові.

6.3.37. За розміром підприємства поділяються на малі, середні та великі.

6.3.38. За формами організації підприємства поділяються тільки на відкриті та закриті акціонерні товариства.

6.3.39. В Україні до малих підприємств належать промислові підприємства з кількістю працюючих до 200 осіб.

6.3.40. Заощадження домогосподарств поділяються на так звані домашні та інституційні.

6.4. Задачі.

6.4.1. На виробничі споруди підприємець авансував 5 тис. грн., на купівлю машин – 7 тис. грн, на паливо – 1,5 тис. грн, на обладнання – 8 тис. грн, заробітну плату робітників з штучною оплатою – 1,7 тис. грн, на сировину – 1 тис. грн, на транспортні засоби – 1,3 тис. грн, на напів-фабрикати – 0,7 тис. грн, заробітну плату з погодинною оплатою – 0,9 тис. грн. Розрахуйте вартість основного та оборотного капіталу.

Приклад розв'язання задачі 6.4.1

Основний капітал = $5 + 7 + 8 + 1,3 = 21,3$ тис. грн.

Оборотний капітал = $1,5 + 1,7 + 1 + 0,7 + 0,9 = 5,8$ тис. грн.

6.4.2. Основний капітал виробництва 150 000. Знайти норму амортизації, якщо відомо, що термін служби основного капіталу 10 років.

Приклад розв'язання задачі 6.4.2

Амортизація річна = Первісна вартість основного капіталу / Термін служби = $150\ 000 / 10 = 15\ 000$ грн.

Норма Амортизації = Амортизація річна / Первісна вартість основного капіталу = $15\ 000 / 150\ 000 \cdot 100\ \% = 10\ \%$.

Таким чином, норма амортизації дорівнює 10 %.

6.4.3. Витрати на 1 000 одиниць продукції формувалися виходячи з (тис. грн):

Заробітна плата – 20.

Сировина і матеріали – 30.

Будинки і споруди – 250.

Обладнання – 90.

Продана вся продукція за ціною 70,5 грн/шт. Норма амортизації будівель і споруд становить 5 %, а термін служби обладнання в середньому дорівнює 15 років. Визначте валовий прибуток.

Приклад розв'язання задачі 6.4.3

Витрати: $20 + 30 + (250/100 \%) \cdot 5 + 90/15 = 68,5$ тис. грн.

Виручка: $70,5 \text{ грн} \cdot 1\,000 = 70,5$ тис. грн.

Прибуток: $70,5 - 68,5 = 2$ тис. грн.

Задачі для самостійного розв'язання.

6.4.4. На виробничі споруди витрачено 150 млн грн, на обладнання – 75 млн грн, на сировину і паливо – 17 млн грн. Органічна побудова виробництва дорівнює 2 : 1. Термін служби основного капіталу 10 років, сировину та паливо закупають один раз у квартал, а зарплату виплачують один раз у місяць. Розрахуйте авансований капітал і кількість його оборотів за рік.

6.4.5. На виробничі споруди підприємець авансував 160 тис. грн, на купівлю машин – 70 тис. грн, на паливо – 25 тис. грн, на обладнання – 90 тис. грн, заробітну плату робітників з штучною оплатою – 16 тис. грн, на сировину – 5 тис. грн, на транспортні засоби – 10 тис. грн, на напівфабрикати – 12 тис. грн, заробітну плату з погодинною оплатою – 9 тис. грн. Розрахуйте вартість основного та оборотного капіталу, постійного та змінного капіталу, органічну будову капіталу.

6.4.6. Підприємець придбав верстат за 200 тис. грн. Строк їх роботи – 10 років, а продуктивність 1 000 одиниць продукції. Через 3 роки він морально застарів. Вартість подібних верстатів залишилася незмінною, продуктивність праці зросла у 2 рази. Визначте суму збитків від морального зношування. Який це вид морального зношування?

6.4.7. Ви, підприємець, придбали нове устаткування. Первісна його вартість 670 тис. грн. Строк служби 14 років.

А. Яку суму грошей та на скільки років ви могли би надати в позику іншому підприємцю через 5 років?

Б. Який прибуток ви би отримали, якщо відсоток по кредиту складає 20 % річних?

В. За яку суму грошей, у разі наявності рівноваги на ринку засобів праці, ви би продали це устаткування через три роки?

6.4.8. На виробничі споруди підприємець авансував 50 тис. грн., на купівлю машин – 70 тис. грн, на паливо – 12 тис. грн, на обладнання – 80 тис. грн, заробітну плату робітників з штучною оплатою – 17 тис. грн,

на сировину – 9 тис. грн, на транспортні засоби – 13 тис. грн, на напів-фабрикати – 7 тис. грн, заробітну плату з погодинною оплатою – 10 тис. грн. Розрахуйте вартість основного та оборотного капіталу. Що лежить в основі поділення капіталу на основний та оборотний, постійний та змінний?

6.4.9. Розрахуйте чистий прибуток підприємця, якщо відомо, виручка від реалізації продукції складає 150 тис. грн витрати на оборотний капітал 50 тис. грн, амортизація основного капіталу 35 тис. грн, орендна плата 20 тис. грн, плата за кредит 10 тис. грн, податок на прибуток підприємства складає 20 %. На які цілі може використовуватися чистий прибуток?

6.4.10. Підприємцем на побудови авансовано 100 млн грн, на напів-фабрикати – 3 млн грн, на споруди – 300 млн грн, на закупку машин, верстатів, обладнання – 70 млн грн, на придбання сировини 8 млн грн, на паливо – 2 млн грн, на допоміжні матеріали – 6 млн грн, на заробітну плату робітникам – 90 млн грн. Розрахуйте вартість авансованого капіталу, основного та оборотного, а також постійного та змінного капіталу. Що лежить в основі поділу капіталу на постійний та змінний, основний та оборотний? Що таке авансований капітал?

6.4.11. Підприємцем на побудови авансовано 200 тис. грн, на напів-фабрикати – 10 тис. грн, на споруди – 150 тис. грн, на закупку машин, верстатів, обладнання – 100 тис. грн, на придбання сировини 12 тис. грн, на паливо – 5 тис. грн, на заробітну плату робітникам – 80 тис. грн. Розрахуйте вартість основного та оборотного і постійного та змінного капіталу.

6.4.12. На виробничі споруди витрачено 100 тис. грн, на обладнання – 50 тис. грн, на сировину і паливо – 10 тис. грн, на заробітну плату – 30 тис. грн. Термін служби основного капіталу 15 років, сировину та паливо купують один раз у два місяці, а зарплату виплачують два рази у місяць. Розрахуйте авансований капітал і кількість його оборотів за рік.

6.4.13. Підприємець придбав верстат за 100 тис. грн. Строк їх роботи – 12 років, а продуктивність 1 200 одиниць продукції. Через 4 роки він морально застарів. Вартість подібних верстатів зменшилася до 80 тис. грн, продуктивність не змінилася. Визначте суму збитків від морального зношування. Який це вид морального зношування?

6.4.14. Ви, підприємець, який придбав нове устаткування. Первісна його вартість 70 тис. грн. Строк служби 10 років.

А. Яку суму грошей та на скільки років він міг би надати в позику іншому підприємцю через 4 роки?

Б. Який прибуток він би отримав, якщо відсоток за кредитом складає 19 % річних?

В. За яку суму грошей, у разі наявності рівноваги на ринку засобів праці, він би продав це устаткування через два роки?

6.5. Практичні завдання.

6.5.1. Визначте переваги та недоліки малих та великих підприємств. Відповідь обґрунтуйте та проілюструйте прикладами з економічної практики.

6.5.2. Визначте переваги та недоліки такої організаційно-правової форми підприємства як корпорація. Відповідь обґрунтуйте та проілюструйте прикладами з економічної практики.

6.5.3. Проведіть порівняльний аналіз різних видів підприємництва. Яким видом підприємництва бажали б займатися ви в майбутньому. Відповідь обґрунтуйте.

6.5.4. На закупівлю деревини у підприємця пішло 10 днів. Після чого деревина перебувала в обробці 28 днів, з них на її усушку пішло 8 днів. Також через зниження зарплати відбулася страйк на 3 дні. Після чого деревина вирушила на склад для виїзду на ринок і пробула там 4 дні. На ринку виробник реалізував її за 1 день. Розрахуйте час обернення капіталу.

6.5.5. Розподіліть доходи та витрати домогосподарств: зарплата, податок на доходи фізичних осіб, доходи від індивідуальної трудової діяльності, земельний податок, дохід від підприємницької діяльності, податок на цінні папери, придбання товарів довгострокового використання, доходи від особистого підсобного господарства, оплата комунальних послуг, трудова пенсія, податок з даріння, рента, майновий податок, придбання продуктів харчування, страхові поліси, дивіденди, валюта, проценти за вкладом, векселі, процент за облігаціями, соціальні пенсії, виплати з безробіття, банківські депозити, облігації, стипендії, допомога багатодітним сім'ям, безкоштовний проїзд у міському транспорті.

Доходи	Витрати

Тема 7. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо сутності прибутку, позичкового капіталу, його джерел та ролі у розвитку економіки, сутності кредиту та його форм, торгового капіталу у сфері обігу, а також вивченню особливостей аграрних відносин та підприємництва в аграрній сфері.

7.1. Для кожного базового терміна підберіть відповідне йому визначення (табл. 7.1).

Таблиця 7.1

Основні категорії і поняття форм прибутку, проценту і ренти

№ п/п	Базовий термін	Літера	Визначення
1	2	3	4
1	Позичковий капітал	А	Придбання великих партій товару з метою подальшого перепродажу
2	Позичковий процент	Б	Придбання малих партій товару з метою їх подальшого продажу кінцевому споживачу
3	Кредит	В	Економічні відносини, які складаються між суб'єктами відносно використання землі як основного засобу виробництва
4	Банк	Г	Сукупність галузей, зайнятих виробництвом продукції сільського господарства, її зберіганням, переробкою і доведенням продукції до споживача
5	Банківський прибуток	Д	Різниця між відсотками на вкладений капітал і виплатою відсотків за позичками
6	Торговий прибуток	Е	Частина прибутку, яку сплачує орендар землі її власнику за тимчасове користування
7	Чисті витрати обігу	Є	Рента, яку сплачують усі орендар власникам землі незалежно від її родючості та міста розташування за тимчасове користування землею

1	2	3	4
8	Додаткові витрати обігу	Ж	Позичковий капітал – це грошовий капітал, що надається в позичку на певний час, на умовах повернення та за плату у вигляді відсотка
9	Оптова торгівля	З	Частина прибутку, яку сплачує орендар землі її власнику за тимчасове користування
10	Роздрібна торгівля	И	Кредитно-грошова установа
11	Акція	Й	Витрати на транспортування, пакування, зберігання продукції; які збільшують вартість та ціну товару
12	Аграрні відносини	Ї	Витрати, що пов'язані з забезпеченням продажу товару, тобто, зі зміною форми вартості з товарної в грошову
13	Агропромисловий комплекс (АПК)	К	Цінний папір, який надає його власнику право брати участь в управлінні акціонерним капіталом та отриманні певної частини прибутку – дивіденду
14	Земельна рента	Л	Надання позичкового капіталу за плату для тимчасового користування
15	Абсолютна земельна рента	М	Плата за користування позичковим капіталом
16	Диференціальна земельна рента I та II роду	Н	Диференціальна рента I роду – додатковий чистий дохід, який утворюється в господарствах, що користуються кращими землями, а також ближче розташовані до ринків збуту продукції, шляхів сполучення. Диференціальна рента II роду – форма надлишкового додаткового продукту, який одержують внаслідок різної продуктивності затрат, що послідовно здійснюються на одній і тій же ділянці землі, тобто внаслідок інтенсифікації землеробства
17	Монопольна рента	О	Додатковий прибуток, що сплачують споживачі рідкісних продуктів, які вирощуються на землях з виключно особливими природними умовами
18	Ціна землі	П	Капіталізована земельна рента, яка прямо пропорційна розміру ренти й обернено пропорційна банківському проценту

7.2. Тести.

7.2.1. Формула визначення курсу акції (Ka):

$$\text{а) } K_a = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Авансований капітал}} \cdot 100\%;$$

$$\text{б) } K_a = \frac{\text{Дивіденд}}{\text{Позичковий відсоток}} \cdot 100\%;$$

$$\text{в) } K_a = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Позичковий відсоток}} \cdot 100\%;$$

$$\text{г) } K_a = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Дивіденд}} \cdot 100\%.$$

7.2.2. Норма банківського прибутку – це:

- а) відношення чистого прибутку до власних коштів банку;
- б) різниця між власними коштами і прибутком;
- в) відношення власних коштів банку до чистого прибутку;
- г) усі відповіді неправильні.

7.2.3. Відсоток – це:

- а) плата за користування позичковим капіталом;
- б) відношення річної суми відсотку до вартості позичкового капіталу;
- в) форма руху позичкового капіталу;
- г) вартість послуги, яка надається кредитором позичальнику, у вигляді надання йому за плату певної суми грошей.

7.2.4. Торговий прибуток – це дохід, який одержують підприємці оптової і роздрібною торгівлі:

- а) так;
- б) ні.

7.2.5. Позичковий капітал – це грошовий капітал, що надається в позичку на певний час, на умовах повернення та за плату у вигляді відсотку:

- а) так;
- б) ні.

7.2.6. Банківський прибуток – це:

- а) сума відсотків за позичками і відсотків на вкладений капітал;
- б) відношення відсотків за позичками до відсотків на вкладений капітал;
- в) різниця між відсотками на вкладений капітал і виплатою відсотків за позичками;
- г) немає правильної відповіді.

7.2.7. Оптова (гуртова) торгівля – це:

- а) купівля великих партій товару;
- б) придбання невеликих партій товару з метою подальшого перепродажу;
- в) купівля окремих одиниць товару;
- г) придбання великих партій товару з метою подальшого перепродажу.

7.2.8. Роздрібна торгівля – це:

- а) купівля великих партій товару;
- б) придбання малих партій товару з метою їх подальшого продажу кінцевому споживачу;
- в) купівля окремих одиниць товару;
- г) придбання великих партій товару з метою подальшого перепродажу.

7.2.9. Який з чинників найбільше впливатиме на ринковий курс акції:

- а) номінальна вартість акції;
- б) величина дивіденду на акцію;
- в) зростаюча кількість акціонерів;
- г) правильної відповіді немає?

7.2.10. Дивіденд – дохід від:

- а) паперових грошей;
- б) акцій;
- в) облігацій;
- г) векселів.

7.2.11. Форма кредиту між країнами:

- а) споживчий;
- б) комерційний;
- в) міжнародний;
- г) позичковий.

7.2.12. Розрізняють види банків:

- а) іпотечний;
- б) комерційний;
- в) державний;
- г) інвестиційний.

7.2.13. Норма прибутку показує ефективність використання капіталу:

- а) так;
- б) ні.

7.2.14. Яка функція виконує сутність прибутку:

- а) показник оцінювання діяльності підприємства;
- б) стимулювання розвитку виробництва;
- в) регулювання розподілу ресурсів;
- г) диференціація виробників.

7.2.15. Які фактори впливають на норму прибутку:

- а) маса прибутку;
- б) швидкість обороту капіталу;
- в) економія засобів виробництва;
- г) собівартість продукції?

7.2.16. Цінні папери – це:

- а) паперові гроші;
- б) акції;
- в) облігації;
- г) векселі.

7.2.17. До форм кредиту відносять:

- а) споживчий;
- б) комерційний;
- в) міжнародний;
- г) позичковий.

7.2.18. Розрізняють види банків:

- а) іпотечний;
- б) комерційний;
- в) державний;
- г) інвестиційний.

7.2.19. Види земельної ренти:

- а) абсолютна, диференційна;
- б) абсолютна, диференційна I роду, диференційна II роду, моно-польна;

- в) монопольна, іпотечна, диференційна;
- г) монопольна, диференційна I роду, диференційна II роду, комерційна.

7.2.20. Орендна плата – це:

- а) земельна рента в грошовому вираженні;
- б) позичковий відсоток;
- в) земельна рента, позичковий відсоток, амортизаційні відрахування;
- г) прибуток на землю.

7.2.21. Диференційну ренту I привласнюють:

- а) орендатори кращих, середніх і найгірших ділянок землі;
- б) власники кращих, середніх і найгірших ділянок землі;
- в) власники кращих і середніх ділянок землі;
- г) орендатори кращих і середніх ділянок землі.

7.2.22. Акція – це:

- а) цінний папір, який дозволяє отримувати дохід – дивіденд;
- б) цінний папір, який підтверджує внесок грошей та гарантує отримання фіксованого проценту;
- в) цінний папір, який добровільно розповсюджується серед населення та свідчить про внесок їх власником грошових коштів у державний бюджет;
- г) цінний папір, випуск якого здійснюють інвестиційні фонди, вона дає право її власнику на отримання доходу – дивіденду.

7.2.23. Банк – це:

- а) організаційна форма об'єднання коштів підприємств, організацій, інших юридичних осіб, а також окремих громадян з метою здійснення економічної діяльності;
- б) спеціалізоване фінансове підприємство, яке накопичує тимчасово вільні кошти та надає їх у кредит під позичковий відсоток;
- в) вторинний ринок цінних паперів, де здійснюється купівля-продаж акцій;
- г) підприємство, яке здійснює виробництво промислової продукції.

7.2.24. На фондовій біржі діють посередники. До них не належать:

- а) маклери;
- б) дилери;
- в) бухгалтер;
- г) брокери.

7.2.25. Який банк здійснює емісію грошей в Україні:

- а) комерційний;
- б) інвестиційний;
- в) Національний банк України;
- г) експортно-імпортний банк?

7.2.26. Ефективність використання капіталу показує:

- а) норма додаткової вартості;
- б) додаткова вартість;
- в) прибуток;
- г) норма прибутку?

7.2.27. Яку функцію не здійснюють банки:

- а) активну;
- б) балансову;
- в) забалансову;
- г) засіб платежу?

7.2.28. Які операції банку є активними:

- а) факторингу;
- б) лізингу;
- в) трастові;
- г) розміщення грошових коштів (надання кредиту)?

7.2.29. Який вид цінних паперів дає можливість приймати участь в управлінні діяльністю підприємства:

- а) облігація;
- б) звичайна акція;
- в) депозитний сертифікат;
- г) привілейована акція?

7.2.30. Який вид ренти отримують власники гірших земельних ділянок:

- а) земельну ренту;
- б) монопольну ренту;
- в) диференційну ренту I та II роду;
- г) абсолютну ренту?

7.3. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

7.3.1. Позичковий капітал виник як частина промислового капіталу.

7.3.2. Позичковий капітал формується за рахунок державних коштів.

7.3.3. Позичковий відсоток – це ціна тієї грошової позички, котра надається кредитором.

7.3.4. Кредит має дві головні форми: комерційний і банківський кредит.

7.3.5. Торговельний прибуток отримують земельні власники.

7.3.6. Ставка позичкового проценту обчислюється як відношення розміру позички до плати за кредит.

7.3.7. Чим нижче потенційна процентна ставка, тим вище попит на позички.

7.3.8. Попит на грошові фонди на позичковому ринку не залежить від доходів споживачів.

7.3.9. Заощадження зменшуються, якщо в суспільстві спостерігається економічна нестабільність.

7.3.10. Кредит має дві основні форми – комерційний і банківський кредит.

7.3.11. Споживчий кредит надається державним установам.

7.3.12. Банківська система України має один рівень.

7.3.13. Емісію грошей виконують комерційні банки.

7.3.14. Головна ціль діяльності банку – максимізація прибутку.

7.3.15. Банк виконує пасивні й активні фінансові операції.

7.3.16. Активні операції пов'язані з банківськими депозитами.

7.3.17. Пасивні операції включають операції по наданню кредитів.

7.3.18. Джерелом додаткових витрат обігу є прибуток.

7.3.19. Норма прибутку не залежить від промислового капіталу.

7.3.20. Формула руху торгового капіталу Т-Д-Т1

7.3.21. Курс акцій обернено пропорційно залежить від норми банківського відсотку.

7.3.22. Фондова біржа – це первинний ринок цінних паперів.

7.3.23. Основним засобом виробництва у сільському господарстві є земля.

7.3.24. АПК – це сукупність галузей, зайнятих виробництвом продукції сільського господарства та промисловості.

7.3.25. Земельну ренту можна ототожнювати з орендою.

7.3.26. Органічна побудова капіталу у сільському господарстві вище ніж у промисловості.

7.3.27. Засновницький прибуток – це різниця між курсовою вартістю акцій і їх номінальною вартістю.

7.3.28. Економічні категорії абсолютної ренти, диференційної ренти I роду, диференційної ренти II роду вперше вивчав А. Маршалл.

7.3.29. Ціна землі прямо пропорційна розміру земельної ренти.

7.3.30. Рента на землю практично реалізуються через різні форми ренти (абсолютної ренти, диференційної ренти I роду, диференційної ренти II роду, монопольної ренти).

7.3.31. Причиною земельної ренти є монополія приватної власності на землю.

7.3.32. Диференційна рента I роду – це вид земельної ренти, який залежить від додаткових вкладень капіталу.

7.3.33. Диференційна рента та II роду – це вид земельної ренти, який залежить від родючості земельних ділянок та розташованості їх від ринку збуту сільськогосподарської продукції.

7.3.34. Ціна землі – це ірраціональна вартість земельних ділянок.

7.3.35. Орендна плата обернено пропорційно залежить від ренти (доходу) на землю. Орендна плата складається з ренти за землю, амортизаційного капіталу та проценту за використання капіталом.

7.3.36. Розмір диференційної ренти першого роду залежить від врожаю та додаткових вкладень в земельні ділянки.

7.3.37. Абсолютну ренту присвоюють власники не усіх земельних ділянок.

7.3.38. Індивідуальні витрати на виробництво сільськогосподарської продукції – це витрати виробників на одиницю сільськогосподарської продукції на різних ділянках землі (кращих, середніх та гірших).

7.3.39. Норма банківського прибутку залежить від банківського капіталу – капіталу банку і позичкового капіталу.

7.3.40. Банківський кредит надається позичальникам у вигляді грошових позичок. Він може використовуватися для збільшення обсягу основного капіталу і для оплати боргів за отримані товари.

7.4. Задачі.

7.4.1. Промисловий капітал 40 тис. грн. Торговий капітал 15 тис. грн. Додаткова вартість, яка створена у промисловості – 10 тис. грн. Визначте розмір промислового та торгового прибутку. Чисті витрати обігу склали 2 тис. грн.

Приклад розв'язання задачі 7.4.1

1. Розрахуємо норму прибутку:

$$P_1 = \frac{P}{K_{\text{пром.}} + K_{\text{торг.}}} \cdot 100\%, \text{ тоді } P_1 = \frac{10}{40 + 15} \cdot 100\% = 18,2\%.$$

2. Розрахуємо розмір промислового прибутку:

$$P_{\text{пром.}} = K_{\text{пром.}} \cdot P_1 : 100\%, \text{ таким чином,}$$

$$P_{\text{пром.}} = 40 \cdot 18,2 : 100 = 7\,280 \text{ (грн).}$$

3. Розрахуємо розмір торгового прибутку:

$$P_{\text{торг.}} = K_{\text{торг.}} \cdot P_1 : 100\%, \text{ тоді}$$

$$P_{\text{торг.}} = 15 \cdot 18,2 : 100 = 2\,730 \text{ (грн).}$$

7.4.2. Площа земельних угод складає 120 га, рента – 40 грн/га, а банківський відсоток по кредиту – 12 %, за депозитом – 10 %. Визначте ціну землі.

Приклад розв'язання задачі 7.4.2

Розрахуємо ціну землі, враховуючи, що площа земельних угідь складає 120 га:

$$Ц_{\text{з.}} = \frac{R \cdot S}{\%} \cdot 100\%,$$

де R – рента;

S – площа земельних угідь;

% – банківський відсоток за кредитом.

$$Ц_{\text{з.}} = \frac{120 \cdot 40}{12} \cdot 100 = 40 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, ціна землі складає 40 тис. грн.

Задачі для самостійного розв'язання

7.4.3. Власний капітал банку – 46 тис. грн, на депозитах – 160 тис. грн. Норма проценту по депозиту 14 %, за кредитом 16 %. Визначте чистий прибуток банку та норму банківського прибутку, якщо в позику віддано 200 тис. грн, а річні витрати банку на здійснення банківських операцій – 10 тис. грн. Що показує норма банківського прибутку?

7.4.4. Промисловий капітал 40 тис. грн. Торговий капітал 15 тис. грн. Додаткова вартість, яка створена у промисловості – 10 тис. грн. Визначте розмір промислового та торгового прибутку. Чисті витрати обігу склали 2 тис. грн. Чим відрізняються додаткові та чисті витрати обігу?

7.4.5. Для розширення виробництва необхідно мати реальний капітал – 180 тис. грн. Річний прибуток акціонерного товариства – 40 тис. грн. На виплату дивідендів йде 75 % прибутку. Норма банківського відсотка за депозитам и 12 %, за кредитами – 14 %. Було випущено 2 000 акцій.

а) розрахуйте курс акцій та розмір засновницького прибутку, якщо буде продано всі акції?

б) яким буде засновницький прибуток, якщо буде продано 90 % акцій, а на виплату дивідендів піде 50 % прибутку.

7.4.6. Промисловий капітал 80 тис. грн. Торговельний капітал 20 тис. грн. Маса створеної додаткової вартості у промисловості 8 тис. грн. Визначте розмір торгового та промислового прибутку, середню норму прибутку. Що вона показує?

7.4.7. Разом із ділянкою землі в оренду надано споруду, вартість якої становила 240 000 грн, а термін експлуатації 20 років. Відсоткова ставка за депозитами – 12 %, за кредитами 16 %. Розрахуйте величину земельної ренти, якщо орендна плата дорівнює 80 000 грн, а середній прибуток – 20 000 грн за рік.

7.4.8. Три фермера вклали у свої земельні ділянки однаковий капітал. Перший фермер отримав із своєї ділянки врожай соняшника в 15 т, другий фермер – 12 т соняшника, третій – 8 т. Індивідуальні витрати кожного фермера на 1 т соняшника складають відповідно 10 годин, 18 годин, 20 годин. Норма банківського відсотку по кредитах – 15 %, по депозитам 10 %, розмір абсолютної ренти – 450 гривень.

а) який розмір ренти одержить кожний з фермерів, якщо 1 година праці в грошовому виразі дорівнює 3 гривням? Який це вид ренти, які причини її існування, хто її привласнює?

б) за якою ціною може продати свою ділянку кожний з трьох фермерів?

7.4.9. Земельний власник щорічно одержує 35 000 грн орендної плати. Визначте ціну землі, якщо на ділянці зведені будови і споруди вартістю 80 000 грн зі строком служби 20 років. Рівень позичкового відсотка за депозитами дорівнює 8 %, за кредитами 10 %.

7.4.10. Промисловий капітал 350 тис. грн. Торговий капітал 170 тис. грн. Додаткова вартість, яка створена у промисловості – 80 тис. грн. Додаткові витрати обігу – 24 тис. грн. Визначте величину промислового та торгового прибутку.

7.4.11. Земельний власник щорічно одержує 2 300 грн орендної плати. Визначте земельну ренту, якщо на ділянці зведені будови і споруди вартістю 3 000 грн, строком служби 20 років. Рівень позичкового проценту дорівнює 9.

7.4.12. Фермер-орендар вирощує на ділянці землі в середньому 400 т картоплі за рік. Ціна картоплі щороку незмінна – 4,2 грн за 1 кг. Банківський процент стало тримається на рівні 10 %. За яку ціну є сенс власнику землі продати цю ділянку землі, якщо витрати фермера на вирощування, збір і реалізацію картоплі оцінюють в 360 тис. грн на рік, а середній прибуток дорівнює 25 тис. грн?

7.5. Проблемні завдання.

7.5.1. Проаналізуйте сутність позичкового капіталу, його джерела та роль у розвитку економіки.

7.5.2. Поясніть джерела позичкового проценту.

7.5.3. Проаналізуйте, у чому полягає сутність кредиту. Розкрийте його форми.

7.5.4. Охарактеризуйте банки, поясніть яку роль та функції вони виконують в економіці України. Скільки рівнів має банківська система України?

7.5.5. Проаналізуйте торговий капітал, його сутність, особливості обороту. Поясніть джерела торгового прибутку.

7.5.6. Порівняйте диференційну ренту I та II роду.

7.5.7. Поясніть особливості підприємництва та специфіку аграрних відносин.

7.5.8. Поясніть, чому ціна землі обернено пропорційно залежить від позичкового проценту?

7.5.9. У якій галузі економіки: промисловості чи торгівлі підприємці отримують більший прибуток?

7.6. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

7.6.1. Банківські системи різних країн: порівняльний аналіз.

7.6.2. Реклама в сучасній торгівлі.

7.6.3. Функціонування бірж в Україні.

7.6.4. Фондові біржі: становлення, сучасний розвиток, функціонування в Україні.

7.6.5. Економічна земельна рента та її види.

Тема 8. Суспільне відтворення. Суспільний продукт. Економічне зростання. Зайнятість та безробіття

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо сутності суспільного відтворення та його типів, умов реалізації суспільного продукту у разі простого та розширеного відтворення, а також вмінь та навичок з визначення основних макроекономічних показників: ВВП, ВНП, ЧНП, НД, рівня зайнятості та рівня фактичного безробіття.

8.1. Для кожного базового терміна підберіть відповідне йому визначення (табл. 8.1).

Таблиця 8.1

Основні категорії і поняття процесу виробництва та відтворення і показники розвитку економіки

№ п/п	Базовий термін	Літера	Визначення
1	2	3	4
1	Суспільне відтворення	А	Економічний розвиток містить періоди економічного зростання та періоди спаду економіки
2	Просте і розширене відтворення	Б	Сукупність вироблених та накопичених суспільством матеріальних та нематеріальних цінностей, які суспільство має на даний момент часу. Національне багатство має натурально-речову та вартісну форми

Продовження табл. 8.1

1	2	3	4
3	Валовий національний дохід (ВНД)	Є	У найбільш загальному вигляді проявляється у надвиробництві товарів і неможливості їх повної реалізації. Внутрішній зміст кризи свідчить про недостатнє споживання робітників порівняно з обсягом виробництва
4	Валовий внутрішній продукт (ВВП)	Г	Валовий національний продукт без урахування матеріальних витрат (річної суми амортизації)
5	Чистий національний продукт	Д	Чиста продукція народного господарства, продукція, яка створена живою працею у всіх галузях, що не включає перенесену вартість всіх спожитих засобів виробництва – і предметів праці, і засобів праці, джерело споживання і накопичення в суспільстві. НД розраховується як ЧНП без урахування додаткових податків на бізнес (акцизів тощо)
6	Національний дохід	Е	Сукупність соціально-економічних відносин, які виникають з приводу забезпечення населення робочими місцями; формування, розподіл робітників у суспільної праці та забезпечення розширеного виробництва робочої сили. Розрізняють повну зайнятість, загальну та добровільну
7	Економічне зростання	Є	Збільшення реального обсягу виробництва товарів та послуг. Економічне зростання є результатом розширеного виробництва суспільного продукту
8	Економічний розвиток	Ж	ВВП, обчислений у постійних цінах
9	Фази економічного циклу	З	Сумування видатків домогосподарств, фірм, уряду та іноземців на купівлю кінцевої продукції, виготовленої в країні
10	Економічні кризи	И	Промисловий цикл (економічний цикл) включає чотири фази: кризу, депресію, поживлення, піднесення
11	Зайнятість	Й	Сукупна ринкова вартість кінцевої продукції сфери матеріального виробництва та сфери послуг незалежно від місця розташування національних підприємств (в своїй країні чи за її межами). ВВП підраховується за національною ознакою
12	Безробіття	ї	Процес постійного повторення і оновлення виробництва

1	2	3	4
13	Національне багатство	А	Соціально-економічне явище, виступає як перевищення пропозиції робочої сили над її попитом. Виокремлюють такі форми безробіття, як структурне, циклічне та фрикційне
14	Особистий дохід	К	Просте відтворення здійснюється на незмінній основі, а розширене – на зростаючій основі
15	Чисті інвестиції	М	Сукупна вартість кінцевої продукції сфери матеріального виробництва та сфери послуг незалежно від національної належності підприємств, які розташовані на території даної країни. ВВП підраховується за територіальною ознакою

8.2. Тести.

8.2.1. Повна зайнятість передбачає:

- а) наявність природного безробіття;
- б) відсутність безробіття;
- в) наявність фрикційного безробіття;
- г) наявність природного і фрикційного безробіття.

8.2.2. Офіційний рівень безробіття – це відношення числа безробітних до:

- а) числа зайнятих;
- б) загальної чисельності населення країни;
- в) чисельності робочої сили країни;
- г) чисельності працездатного населення країни, яке працює.

8.2.3. Відповідно до закону Оукена, перевищення фактичного рівня безробіття на 2 % над його природним рівнем означає, що відставання фактичного ВВП від реального дорівнює:

- а) 5 %;
- б) 3,5 %;
- в) 2,5 %;
- г) 4 %.

8.2.4. Повна зайнятість пов'язана з:

- а) повною відсутністю безробіття;
- б) гіперінфляцією;

- в) природною нормою безробіття;
- г) циклічним безробіттям.

8.2.5. Природний рівень безробіття характеризує загальний рівень трудових ресурсів:

- а) так;
- б) ні.

8.2.6. Робітник переходить з одного місця роботи на інше, де йому обіцяли більш високу заробітну плату. Це приклад фрикційного безробіття:

- а) так;
- б) ні.

8.2.7. Природний рівень безробіття охоплює фрикційне, циклічне і структурне безробіття.

- а) так;
- б) ні.

8.2.8. Циклічне безробіття пов'язане: з фазою підйому в економічному циклі.

- а) так;
- б) ні.

8.2.9. В умовах ринкової економіки фрикційне безробіття не тільки обов'язкове, а й доцільне:

- а) так;
- б) ні.

8.2.10. Причини безробіття у ринковій економіці:

- а) пов'язані з процесами накопичення капіталу, за якого потреби у змінному капіталі зростають повільніше, ніж у постійному капіталі;
- б) обумовлені дією науково-технічного прогресу;
- в) пояснюються нездатністю ринкової системи до саморегулювання;
- г) правильної відповіді немає.

8.2.11. Форми безробіття – це:

- а) циклічна;
- б) фрикційна;
- в) застійна;
- г) структурна.

8.2.12. Циклічне безробіття не пов'язане:

- а) зі зниженням рівня економічної активності;
- б) зі зростанням продуктивності праці;

- в) з фазою підйому в економічному циклі;
- г) з розподілом праці.

8.2.13. Природний рівень безробіття не відповідає поняттю:

- а) потенційного ВВП;
- б) реального ВВП;
- в) циклічного безробіття;
- г) фактичного ВВП.

8.2.14. Трансфертні платежі – це:

- а) виплати домогосподарствам, які не обумовлені представленням з їхньої сторони товарів та послуг;
- б) тільки виплати держави окремим індивідуумам;
- в) компонент доходу, який не включено в національний дохід;
- г) усі відповіді правильні.

8.2.15. Що з наведеного далі входить до складу ВВП:

- а) купівля вашою родиною державних облігацій на вторинному фондовому ринку;
- б) купівля вашою родиною автомобіля, який був у використанні;
- в) купівля вами підручника у місцевому магазині;
- г) послуги домогосподарки.

8.2.16. Особистий дохід – це:

- а) вартість вироблених за рік товарів та послуг;
- б) дохід, отриманий домогосподарствами за рік;
- в) ВВП за винятком амортизації;
- г) дохід, отриманий господарствами за рік, за винятком податків)

8.2.17. Національний дохід – це:

- а) інвестиції, за винятком заощаджень;
- б) вартість предметів довготривалого користування та послуг;
- в) особистий дохід плюс індивідуальні податки мінус чисті субсидії державним підприємствам;
- г) рента, заробітна плата, відсоток на капітал, доходи від власності та прибуток корпорацій.

8.2.18. ВВП та ВВП можна розрахувати за методом:

- а) кінцевого використання, або по витратах;
- б) розподільним, або по доходах;
- в) виробничим, або доданої вартості;
- г) усі відповіді правильні.

8.2.19. Що з наведеного далі під час розрахунку ВВП вважається інвестицією:

- а) придбання виробником устаткування;
- б) придбання робітником акцій своєї компанії;
- в) купівля пенсіонером легкового автомобіля;
- г) купівля безробітним телевізора.

8.2.20. До трансфертів не належать:

- а) стипендії, що сплачуються за рахунок держави;
- б) субсидії та дотації державного бюджету різним підприємствам;
- в) відсотки по державному боргу;
- г) державна допомога безробітним.

8.2.21. Система національних рахунків:

- а) система виробничих відносин;
- б) система взаємопов'язаних кредитних установ;
- в) система взаємопов'язаних статистичних показників, які відображають найважливіші аспекти економічної діяльності країни щодо виробництва і споживання продукції, розподілу і перерозподілу доходів та формування національного багатства;
- г) грошова система.

8.2.22. Що з наведеного далі входить до складу ВВП:

- а) купівля вашою родиною державних облігацій на вторинному фондовому ринку;
- б) купівля вашою родиною автомобіля, який був у використанні;
- в) купівля вами підручника у місцевому магазині;
- г) послуги домогосподарки.

8.2.23. Безробіття – це:

- а) соціально-економічне явище, за якого кількість грошових одиниць в обігу перевищує суму товарних цін, а також з'являються грошові одиниці, що не мають товарного покриття;
- б) соціально-економічне явище, за якого частина робочої сили (економічно активного населення) не зайнята у виробництві товарів та послуг;
- в) стійкі, якісні та кількісні зміни у виробництві, що супроводжуються зростанням його кінцевих результатів;
- г) сукупність соціально-економічних відносин між людьми з приводу забезпечення працездатного населення робочими місцями, формування, розподіл робітників для участі їх у суспільної праці та забезпечення розширеного відтворення робочої сили.

8.2.24. Зайнятість – це:

а) соціально-економічне явище, за якого кількість грошових одиниць в обігу перевищує суму товарних цін; з'являються грошові одиниці, що не мають товарного покриття;

б) соціально-економічне явище, за якого частина робочої сили (економічно активного населення) не зайнята у виробництві товарів та послуг;

в) стійкі, якісні та кількісні зміни у виробництві, що супроводжуються зростанням його кінцевих результатів;

г) сукупність соціально-економічних відносин між людьми з приводу забезпечення працездатного населення робочими місцями, формування, розподіл робітників для участі їх у суспільної праці та забезпечення розширеного відтворення робочої сили.

8.2.25. Структурне безробіття:

а) пов'язане з тим, що протягом певного часу в структурі попиту покупців та в технологіях відбуваються важливі зміни, які впливають на структуру загального попиту на робочу силу;

б) пов'язане з пошуком або очікуванням роботи;

в) пов'язане з економічними циклами розвитку економіки;

г) пов'язане з особливостями відтворення в сільському господарстві, із сезонністю робіт.

8.2.26. Циклічне безробіття:

а) пов'язане з тим, що протягом певного часу в структурі попиту покупців та в технологіях відбуваються важливі зміни, які впливають на структуру загального попиту на робочу силу;

б) пов'язане з пошуком або очікуванням роботи;

в) пов'язане з економічними циклами розвитку економіки;

г) пов'язане з особливостями відтворення в сільському господарстві, із сезонністю робіт.

8.2.27. Фрікційне безробіття:

а) пов'язане з тим, що протягом певного часу в структурі попиту покупців та в технологіях відбуваються важливі зміни, які впливають на структуру загального попиту на робочу силу;

б) пов'язане з пошуком або очікуванням роботи;

в) пов'язане з економічними циклами розвитку економіки;

г) пов'язане з особливостями відтворення в сільському господарстві, із сезонністю робіт.

8.2.28. Кошти фонду накопичення:

- а) використовують для задоволення матеріальних та культурних потреб людей і суспільства в цілому;
- б) використовують для розвитку виробництва;
- в) використовують для оновлення основного капіталу;
- г) використовують для обслуговування процесу реалізації вироблених товарів.

8.2.29. Автором теорії "довгих хвиль" є:

- а) К. Жугляр;
- б) М. Кондратьєв;
- в) Дж. Китчин;
- г) К. Маркс.

8.2.30. Автором теорії "середніх хвиль" є:

- а) К. Жугляр;
- б) М. Кондратьєв;
- в) Дж. Китчин;
- г) К. Маркс.

8.3. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

8.3.1. Основним економічним показником виробництва і доходу в СНР є ВВП.

8.3.2. У чистому внутрішньому продукті враховуються чисті інвестиції.

8.3.3. У системі балансу народного господарства використовується бухгалтерський метод подвійного запису.

8.3.4. У СНР використовується метод подвійного рахунку, який враховує кінцеву продукцію.

8.3.5. ВНД перевищує НД на величину амортизації.

8.3.6. Додана вартість не містить амортизації.

8.3.7. Державні витрати дорівнюють державним закупівлям плюс трансфертні платежі.

8.3.8. Номінальний, і реальний ВВП вимірюються тільки в грошовій формі.

8.3.9. Фонд нагромадження у НД завжди перевищує фонд споживання.

8.3.10. Використаний НД завжди менший за вироблений НД.

8.3.11. Чистий ВВП – це ВВП, зменшений на величину продуктових податків.

8.3.12. Відтворення – це процес постійного повторення і оновлення виробництва.

8.3.13. Для відтворення необхідні засоби виробництва.

8.3.14. Відтворення процесу виробництва не може здійснюватися на незмінній і зростаючій основі.

8.3.15. Суспільний продукт є результатом функціонування суспільного виробництва.

8.3.16. Засоби виробництва виробляються в галузях другого підрозділу.

8.3.17. Предмети споживання виробляються в галузях першого підрозділу.

8.3.18. Економічне зростання – це нестійкі якісні зміни у виробництві.

8.3.19. Пропорції реалізації відтворення сукупного продукту були вперше докладно визначені А. Маршалом.

8.3.20. Економічне зростання здійснюється на основі виробничого накопичення.

8.3.21. У теорії економічного зростання основний тип розвитку – екстенсивний.

8.3.22. Інтенсивне економічне зростання не пов'язане з підвищення ефективності всіх факторів виробництва.

8.3.23. ВВП підраховується за територіальною ознакою.

8.3.24. ВНП підраховується за національною ознакою.

8.3.25. ВВП враховує чисті прибутки, одержані за кордоном.

8.3.26. Циклічна форма розвитку являє собою процес відхилення від стану рівноваги, до якого прагне економіка.

8.3.27. Умови рівноваги при простому та розширеному відтворенні з'ясовані К. Марксом у II томі "Капіталу".

8.3.28. Національне багатство – це сукупність вироблених та накопчених суспільством матеріальних та нематеріальних цінностей суспільства.

8.3.29. Теорію перенакопичення, що пояснює економічні спади накопиченням капіталу, розробив М. Туган-Барановський.

8.3.30. Автор теорії середніх хвиль – М. Кондратьєв.

8.3.31. Автор теорії середніх хвиль – Д. Китчин.

8.3.32. Стагфляція – це поєднання інфляції та зросту безробіття.

8.3.33. Особистий дохід – це отриманий суб'єктами господарювання дохід за рік.

8.3.34. Національне багатство – це сукупність вироблених та накопичених нематеріальних цінностей суспільства.

8.3.35. Швидкі темпи зростання ВВП дорівнюють від 2 до 6 %.

8.4. Задачі

8.4.1. Розрахувати фактичний рівень безробіття за таких умов: чисельність населення – 80 млн осіб, осіб працездатного віку – 68 млн осіб, чисельність зайнятих – 60 млн осіб, працюючих неповний робочий день – 8 млн осіб.

Приклад розв'язання задачі 8.4.1

1. Розрахуємо фактичний рівень безробіття за формулою:

$$У_{ф.} = \frac{Б}{Ч_{т.}} \cdot 100 \%,$$

де Б – кількість безробітних;

Ч_{з.} – кількість зайнятих у економіці.

Отже, чисельність безробітних буде дорівнювати:

$$Б = Ч_{н.} - Ч_{з.}$$

2. Розрахуємо кількість безробітних:

$$Б = 80 - 60 = 20 \text{ (млн осіб).}$$

3. Розрахуємо фактичний рівень безробіття:

$$У_{ф.} = \frac{20}{68} \cdot 100 \% = 30 \%.$$

Таким чином, фактичний рівень безробіття за таких умов – 30 %.

8.4.2. Яке відтворення і чому забезпечує наступна структура валового продукту:

$$I \ 5 \ 200c + 3 \ 000v + 2 \ 400m = 10 \ 600;$$

$$II \ 5 \ 400c + 2 \ 000v + 1 \ 800m = 9 \ 200.$$

Визначте величину вартості товарів, які потрапляють в обмін між підрозділами. Хто є споживачем продукції I та II підрозділів?

Приклад розв'язання задачі 8.4.2

Наступна структура валового продукту забезпечує просте відтворення, тому що, виконуються всі три умови відтворення та реалізації у разі простого відтворення:

1) $I \ W = I \ C + II \ C;$

2) $II \ W = I \ (V + M) + II \ (V + M);$

3) $I \ (V + M) = II \ C,$ тобто

1) $10 \ 600 \ I = I \ 5 \ 200c + II \ 5 \ 400c \ I;$

2) $II \ 9 \ 200 = I \ (3 \ 000v + 2 \ 400m) + II \ (2 \ 000v + 1 \ 800m);$

3) $I \ (3 \ 000v + 2 \ 400m) = II \ 5 \ 400c.$

Просте відтворення виконується на незмінній основі. У I підрозділі суспільного виробництва виробляються засоби виробництва, у II підрозділі – предмети споживання. Споживачем продукції I підрозділу є робітники I та II підрозділів, яким потрібні засоби виробництва. Предмети споживання потребують споживачі як I та II підрозділу суспільного виробництва.

Задачі для самостійного розв'язання

8.4.3. Розрахувати фактичний рівень безробіття та циклічне безробіття за таких умов: чисельність населення країни – 105 млн осіб, чисельність робочої сили (осіб працездатного віку) дорівнює 80 млн осіб, чисельність зайнятих – 72 млн осіб, природне безробіття – 4 %, зайнятих неповний робочий день – 10 млн осіб.

8.4.4. Фактичний рівень безробіття – 9 %. Природний рівень безробіття – 6 %. Розрахуйте недовироблений ВВП.

8.4.5. Безробіття у країні А дорівнює 0,5 млн осіб. Працездатне населення – 38 млн осіб. Розрахуйте фактичний рівень безробіття.

8.4.6. ВВП країни – 14 млрд грн, річна сума амортизації – 2 млрд грн. Знайдіть ЧП.

8.4.7. ВВП країни дорівнює 800 млрд грн. Річна сума амортизаційних відрахувань складає 120 млрд грн. Розрахуйте ЧВП.

8.4.8. Суспільне виробництво складається із 4-х галузей: перша (900с + 100v), друга (800с + 200v), третя (700с + 300v), четверта (600с + 400v), норма додаткової вартості – 100 %. Постійний капітал зношується в одному виробничому циклі. Визначте ціни виробництва товарів у кожній галузі та їх відхилення від вартості. Який механізм перетворення вартості товарів в ціну виробництва.

8.4.9. Вартість продукції створеної за рік $w = 600с + 200v + 400m$. На накопичення йде половина додаткової вартості. Яким буде капітал через 2 роки, якщо норма додаткової вартості на другий рік зменшиться в 2 рази, а органічна побудова виробництва збільшиться у двічі.

8.4.10. Розрахувати циклічне безробіття за таких умов: чисельність робочої сили (осіб працездатного віку) дорівнює 48 млн осіб, чисельність зайнятих – 40 млн. осіб, природне безробіття – 4 %.

8.4.11. Населення країни А – 170 млн осіб, чисельність безробітних в країні – 18 млн осіб. Чисельність пенсіонерів – 44,8 млн осіб, діти у віці до 16 років в країні складають 22,4 млн осіб.

а) розрахувати фактичний рівень безробіття в країні.

б) який обсяг недовиробленого валового внутрішнього продукту в процентах, якщо відомо, що рівень природного безробіття складає 5 %.

8.4.12. Розрахувати циклічне безробіття за таких умов: чисельність робочої сили (осіб працездатного віку) дорівнює 120 млн осіб, чисельність зайнятих – 90 млн осіб, природне безробіття – 7 %.

8.4.13. Ринок праці двох країн характеризується такими показниками (в млн осіб): чисельність населення країни С – 340 млн осіб, чисельність безробітних в країні – 22 млн осіб. Чисельність пенсіонерів – 55 млн осіб, діти у віці до 16 років в країні складають 31 млн осіб, природний рівень безробіття – 7 %. Чисельність населення країни К - 282 млн. осіб, чисельність безробітних в країні – 15 млн осіб. Чисельність пенсіонерів – 12 млн осіб, діти у віці до 16 років у країні складають 28 млн осіб, природний рівень безробіття – 6 %.

8.4.14. Яке відтворення (просте чи поширене) і чому забезпечує наступна структура валового продукту?

$$I \quad 4\,000с + 1\,000v + 1\,000m = 6\,000;$$

$$II \quad 2\,000с + 500v + 500m = 3\,000.$$

8.4.15. Кількість безробіття у країні дорівнює 2 млн осіб. Кількість працездатного населення – 12 млн осіб. Загальна кількість населення – 18 млн осіб. Розрахуйте фактичний рівень безробіття.

8.4.16. Кількість безробітних у країні 0,5 млн осіб. Кількість працездатного населення – 30 млн чол. Все населення країни – 38 млн осіб. Розрахуйте фактичний рівень безробіття.

8.4.17. Яке відтворення забезпечує така діяльність суспільства, як:
I $2\ 000c + 500v + 500m = 3\ 000$;
II $10\ 00c + 250v + 250m = 1\ 500$.

8.5. Проблемні завдання.

8.5.1. Проаналізуйте процес відтворення. Охарактеризуйте просте, розширене та звужене відтворення.

8.5.2. Проаналізуйте умови реалізації суспільного продукту під час простого і розширеного відтворення.

8.5.3. Поясніть, економічне зростання здійснюється на фазі пожвавлення чи піднесення?

8.5.4. Проаналізуйте, чи можна подолати економічні кризи надвиробництва?

8.5.5. Поясніть роль інвестицій в економічному зростанні.

8.6. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

8.6.1. СНС: показники розвитку економіки – ВВП, ВНП, НД, ЧВП. Національне багатство.

8.6.2. Інтенсивний тип економічного зростання та його переваги.

8.2.3. Економічні кризи, причини їх виникнення, види. Особливості сучасних циклів.

Тема 9. Господарський механізм та економічні функції держави. Сучасні економічні системи

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо структури господарського механізму та державного регулювання економіки, а також вмінь та навичок з виявлення особливостей концепцій державного регулювання, економічних функцій держави та форм державного регулювання.

9.1. Для кожного базового терміна підберіть відповідне йому визначення (табл. 9.1).

Таблиця 9.1

**Основні категорії і поняття господарського механізму
та державного регулювання економіки**

№ п/п	Базовий термін	Літера	Визначення
1	2	3	4
1	Господарський механізм	А	Теорія регульованого капіталізму
2	Державне регулювання	Б	Теорія свободи підприємництва
3	Кейнсіанство	Є	Методи регулювання економіки
4	Неолібералізм	Г	Сукупність організаційних структур і конкретних форм господарювання, методів управління та правових норм, за допомогою яких суспільство (держава) додержується об'єктивних вимог економічних законів з урахуванням конкретної ситуації в економіці
5	Держава виконує економічні функції державного регулювання	Д	Система засобів, які здійснюють державні установи для стабілізації економіки та забезпечення стабільного розвитку
6	Суб'єкти державного регулювання	Е	Нормативи, ціни ліміти, квота
7	Об'єкти державного регулювання	Є	Норма банківських резервів, облікова ставка
8	Методи прямого державного регулювання	Ж	Держава та державні установи, недержавні суспільні організації
9	Методи непрямого регулювання	Л	Економічні процеси, відносини, галузі, сфери, які потребують допомоги держави
10	Інституціональні методи державного регулювання	З	Фінансові, грошово-кредитні, програмування
11	Економічні методи державного регулювання	И	Регулювання співвідношення мінімальної заробітної плати, допомога з безробіття, податки

1	2	3	4
12	Адміністративні методи державного регулювання	Й	Заходи заборони, примусу, дозволу
13	Фактори державного регулювання, що забезпечують економічну стабільність та процес розширеного відтворення	Ї	Охорона природи, забезпечення ефективного попиту, виробництво суспільних товарів, боротьбі з монополіями, розвиток збиткових галузей, необхідних суспільству
14	Фактори державного регулювання, пов'язані з рішенням проблем ринкового розвитку	К	Забезпечення антициклічного розвитку економіки, регулювання макроекономічної рівноваги та грошового обігу, боротьба з інфляцією, стимулювання довгострокового економічного розвитку
15	Фактори державного регулювання, пов'язані з рішенням соціальних проблем	Л	Розробка господарського, антимонопольного законодавства, перерозподіл доходів, забезпечення соціальних гарантій на працю, виробництво та реалізація продукції на державних підприємствах
16	Фактори державного регулювання, пов'язані з рішенням проблем ринкового розвитку	М	Підтримка повної зайнятості населення, боротьба зі збитковим безробіттям, підтримка соціально незахищених верств населення з урахуванням перерозподілу доходів

9.2. Тести.

9.2.1. Система організаційно-економічних форм господарювання, методів управління і правових норм, за допомогою яких держава дотримується вимог економічних законів:

- а) механізм саморегулювання;
- б) господарський механізм;
- в) плановий механізм;
- г) ефективний механізм.

9.2.2. Змішана економічна система містить:

- а) ринкову, індустріальну та постіндустріальну підсистеми;
- б) планову, ринкову та традиційну підсистеми;
- в) планову, індустріальну та традиційну підсистеми;
- г) традиційну, постіндустріальну та ринкову;

9.2.3. Ринковій підсистемі відповідає:

- а) державний регулюючий механізм;
- б) механізм саморегулювання;
- в) змішаний механізм;
- г) немає правильної відповіді.

9.2.4. Яку функцію не виконує господарський механізм:

- а) реалізація відносин панівного типа власності;
- б) сприяння взаємодії продуктивних сил та економічних відносин;
- в) емісія додаткових коштів;
- г) узгодження та забезпечення руху економічних інтересів?

9.2.5. Основними принципами формування та функціонування господарського механізму є:

- а) системність, гармонічність, ефективність;
- б) збалансованість, ефективність, соціальна спрямованість;
- в) ефективність, соціальна спрямованість, пропорційність;
- г) соціальна спрямованість, збалансованість, пропорційність.

9.2.6. Основними елементами структури господарського механізму є:

- а) стимулювання, планування, фінансування, організація;
- б) планування, стимулювання, регулювання, організація;
- в) регулювання, стимулювання, організація, фінансування;
- г) організація, планування, рефінансування, стимулювання.

9.2.7. У підсистему стимулювання не входить:

- а) економічні важелі та стимули економічної діяльності;
- б) економічні важелі прискорення науково-технічного прогресу;
- в) планування;
- г) кредитно-фінансова система.

9.2.8. У підсистему організації господарського механізму входять:

- а) довгострокове планування;
- б) форми організації і управління виробництвом;
- в) короткострокове планування;
- г) середньострокове планування.

9.2.9. Підсистема планування включає:

- а) прогнозування, індикативне планування та регулювання;
- б) директивне планування, прогнозування та регулювання;
- в) індикативне планування, прогнозування і директивне планування;
- г) регулювання, прогнозування та управління.

9.2.10. Який вид планування має характер рекомендації:

- а) директивне планування;
- б) індикативне планування;
- в) перспективне планування;
- г) економічне планування.

9.2.11. Найбільш розвинутою формою комплексного регулювання економіки є:

- а) економічне планування;
- б) економічне програмування;
- в) економічне стимулювання;
- г) немає правильної відповіді.

9.2.12. Основними формами економічного програмування є:

- а) розроблення та реалізація національних та цільових комплексних програм;
- б) розроблення та реалізація фіскальних програм;
- в) розроблення та реалізація монетарних програм;
- г) розроблення та реалізація зовнішньоекономічних програм;

9.2.13. Державна національна програма має:

- а) індикативно-орієнтовний характер;
- б) інформаційно-орієнтовний характер;
- в) директивний характер;
- г) інформаційно-директивний характер.

9.2.14. Сукупність економічних відносин, які пов'язанні з формуванням грошових ресурсів, їх розподілом та використанням у народному господарстві – це:

- а) фінанси;
- б) державний бюджет;
- в) пенсійний фонд;
- г) фонд соціального страхування.

9.2.15. У склад державних фінансів не входять:

- а) державний бюджет;
- б) пенсійний фонд;
- в) державний кредит;
- г) фонди споживання населення.

9.2.16. До суб'єктів фінансових відносин належать:

- а) держава;
- б) підприємства (організації);

- в) громадяни;
- г) усі відповіді правильні.

9.2.17. Представники якого напрямку економічної думки розробили першу концепцію державного регулювання економіки:

- а) класична школа політичної економії;
- б) меркантилізм;
- в) марксизм;
- г) кейнсіанство?

9.2.18. Представники якого напрямку виступали проти державного регулювання економіки:

- а) класична школа політичної економії;
- б) меркантилізм;
- в) марксизм;
- г) кейнсіанство?

9.2.19. До суб'єктів державного регулювання не належить:

- а) держава;
- б) державні установи;
- в) недержавні суспільні установи;
- г) транснаціональні корпорації.

9.2.20. До об'єктів державного регулювання економіки не належить:

- а) економічний цикл;
- б) умови нагромадження та інвестиційної діяльності;
- в) науково-технічний прогрес та інноваційні процеси;
- г) немає правильної відповіді.

9.2.21. Методи державного регулювання економіки розрізняються за ступенем самостійності прийняття рішень на:

- а) самостійні та несамостійні методи;
- б) прямі та непрямі методи;
- в) економічні та інституціональні методи;
- г) немає правильної відповіді.

9.2.22. Які методи державного регулювання засновані на безпосередньому втручанні держави у економічні процеси:

- а) інституціональні методи;
- б) прямі методи;
- в) непрямі методи;
- г) економічні методи?

9.2.23. До інструментів прямого втручання держави не належить:

- а) держконтракт;
- б) встановлення валютних курсів;
- в) встановлення фіксованих цін;
- г) податки.

9.2.24. До класифікації методів державного регулювання за організаційно-інституціональною ознакою не входять:

- а) адміністративні методи;
- б) організаційні методи;
- в) економічні методи;
- г) інституціональні методи.

9.2.25. Імперативні методи державного регулювання економіки – це:

- а) організаційні методи;
- б) адміністративні методи;
- в) неформальні методи;
- г) інституціональні методи

9.2.26. До інструментів адміністративного регулювання економіки не належать:

- а) вказівки;
- б) санкції;
- в) ліцензії;
- г) норми амортизації.

9.2.27. До інструментів економічних методів державного регулювання не належать:

- а) ставки податків;
- б) митні тарифи;
- в) квоти;
- г) облікова ставка.

9.2.28. Регулювання співвідношення між мінімальною заробітною платою та розміром допомоги з безробіття є прикладом застосування:

- а) інституціональних методів державного регулювання економіки;
- б) економічних методів державного регулювання економіки;
- в) адміністративних методів державного регулювання економіки;
- г) неформальних методів державного регулювання економіки.

9.2.29. Найбільш повно сутність фінансів проявляється через такі функції:

- а) розподільна, регулююча та контролююча;
- б) фіскальна, стимулююча та контролююча;

- в) перерозподільна, фіскальна та монетарна;
- г) розподільна, фіскальна, регулююча.

9.2.30. Основним джерелом надходжень до державного бюджету

України є:

- а) податкові надходження;
- б) власні надходження бюджетних організацій;
- в) доходи від операцій з капіталом;
- г) доходи від власності та підприємницької діяльності.

9.2.31. Яка організаційна структура не належить до фінансового механізму:

- а) фінансове планування;
- б) фінансові посередники;
- в) фінансове законодавство;
- г) управління фінансами?

9.2.32. Сукупність фінансових і кредитних інститутів за допомогою яких держава збирає, розподіляє та витрачає грошові кошти – це:

- а) централізовані фінанси;
- б) фінансова система;
- в) фінансова політика;
- г) міністерство фінансів.

9.2.33. Публічні фінанси – це:

- а) відкриті фінанси;
- б) легальні фінанси;
- в) централізовані фінанси;
- г) децентралізовані фінанси.

9.2.34. Однією з складових державних фінансів є:

- а) позабюджетні фонди;
- б) фінанси приватних підприємств;
- в) фінанси комерційних банків;
- г) немає правильної відповіді.

9.2.35. Які методи державного регулювання здебільшого використовуються в період економічних криз:

- а) інституціональні методи;
- б) адміністративні методи;
- в) економічні методи;
- г) правові методи.

9.2.36. Перспективне планування традиційно поділяється на:

- а) директивне й індикативне;
- б) стратегічне і тактичне;
- в) довгострокове і середньострокове;
- г) поточне і оперативно-виробниче.

9.2.37. Основними функціями податків є такі:

- а) розподільна, регулююча та контролююча;
- б) фіскальна, стимулююча та контролююча;
- в) перерозподільна, фіскальна та монетарна;
- г) розподільна, фіскальна, регулююча.

9.2.38. Яку функцію податки не виконують:

- а) фіскальну функцію;
- б) регулюючу функцію;
- в) стимулюючу функцію;
- г) контролюючу функцію.

9.2.39. Об'єктами державного регулювання є:

- а) платіжний баланс, верховна Рада і місцеві ради;
- б) профспілки і союзи підприємців, платіжний баланс;
- в) Верховна Рада і місцеві ради, платіжний баланс;
- г) військово-промисловий комплекс, платіжний баланс.

9.2.40. Представники якого економічного напрямку виступали за всебічне державне регулювання економіки:

- а) англійська класична школа політекономії;
- б) кейнсіанство;
- в) монетаризм;
- г) маржиналізм.

9.2.41. Основою перспективного планування є:

- а) програмування;
- б) прогнозування;
- в) стратегічне планування;
- г) директивне планування.

9.2.42. Доповніть список методів регулювання економіки (державні замовлення, фіскальна політика, політика доходів):

- а) попит;
- б) політика цін;
- в) закон вартості;
- г) закон грошового обігу.

9.3. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

9.3.1. Неолібералізм – це теорія регульованої економіки.

9.3.2. Дж. Кейнс вважав, що держава повинні збільшувати витрати, робити інвестиції для зросту сукупного попиту.

9.3.3. Необхідність державного регулювання економіки пов'язано з розширеним виробництвом.

9.3.4. Перерозподіл доходів та забезпечення соціальних гарантій на працю не є функцією держави.

9.3.5. Економічною функцією держави є підприємницька діяльність.

9.3.6. Державне регулювання економіки – це система засобів, які здійснюють державні установи та суспільні організації з ціллю стабілізації економіки та її розвитку.

9.3.7. Суб'єкти державного регулювання – це держава, фірми та підприємства.

9.3.8. Об'єктами державного регулювання є процеси, відносини, галузі та сфери економіки.

9.3.9. Методи державного регулювання – методи прямого та непрямого регулювання.

9.3.10. За ознакою організаційно-інституціональною розрізняють адміністративні, економічні та інституціональні методи державного регулювання.

9.3.11. Зміни державних витрат не відносять до методів додаткового регулювання.

9.3.12. Основні інструменти адміністративного регулювання – це нормативи, ліцензії, квоти, ціни, державні замовлення.

9.3.13. Фінансова політика здійснюється за допомогою фіскальної політики.

9.3.14. Національний банк – основний суб'єкт грошово-кредитної політики.

9.3.15. Ставка проценту – це процент, під який Національний банк надає кредити комерційним банкам.

9.3.16. Розрізняють директивне та індикативне планування.

9.3.17. Коли держава розробляє плани та прогнози, то це є прикладом мікроекономічного планування.

9.3.18. Мезопланування – це планування розвитку галузей, сфер, територіальних комплексів.

9.3.19. Макроекономічне планування здійснюється на рівні підприємств.

9.3.20. Формування ефективності структури зайнятості населення – один із пріоритетних напрямків регулювання ринку праці.

9.3.21. Кейнсіанська теорія використовувалась в економічній політиці індустріально розвинутих держав з сер. 30-х до к. 70-х рр.

9.3.22. Господарський механізм включає і сукупність організаційно-економічних відносин, і організаційно-управлінський аспект продуктивних сил.

9.3.23. Господарський механізм інтегрує не лише базисні відносини, але й певні елементи продуктивних сил і надбудови.

9.3.24. Господарський механізм змішаної економіки формується як співвідношення ринку і держави.

9.3.25. Механізм господарювання не забезпечує узгодженість у системі економічних інтересів і вирішення виникаючих між ними суперечностей.

9.3.26. Механізм господарювання об'єднує всі організаційно-економічні форми в єдине ціле.

9.3.27. Господарський механізм як система організаційно-економічних форм не включає такі структурно-функціональні підсистеми: планування, стимулювання, організацію, регулювання.

9.3.28. Регулювання економіки є основним елементом господарського механізму.

9.3.29. Державне регулювання як елемент структури господарського механізму має такі довгострокові, перспективні цілі, як прискорення НТП і структурна перебудова народного господарства.

9.3.30. Фінансова політика центрального банку має циклічний характер.

9.3.31. Основними засобами короткострокового регулювання держави не є: податкова політика, кредитна політика, регулювання цін і доходів, державні замовлення.

9.3.32. Державні плани мають індикативний характер.

9.3.33. Метою короткострокового регулювання є підтримка темпу зростання економіки протягом тривалого часу, а також зміна структури суспільного виробництва шляхом прискореного розвитку окремих галузей.

9.3.34. Основними методами довгострокового регулювання є планування, програмування та прогнозування ринкової економіки.

9.3.35. Метою довгострокового регулювання є вплив на фази промислового циклу, для зменшення темпів інфляції.

9.4. Проблемні завдання.

9.4.1. Визначте прямі та непрямі податки: акциз, податок на додану вартість, податок на цінні папери, мито, податок на спадщину, прибутковий податок, податок на золоті вироби, податок на прибуток корпорацій, податок на дарування будівлі, податок на землю. Відповідь оформіть у вигляді таблиці.

9.4.2. Визначте адміністративні та економічні інструменти державного регулювання економіки: організаційно-структурна перебудова, плановий виробничий контракт з підприємством, забезпечення паливними та природними ресурсами, нормативи, ліцензії, квоти, державні стандарти, санкції, ціни, регулювання ставок податків, надавання державою довгострокових кредитів великим корпораціям, виділення субсидій окремим підприємствам, грошова емісія, директивне планування, прогнозування і програмування, індикативне планування, обслуговування державного боргу Центральним банком, регулювання відсоткової ставки та норми обов'язкових резервів комерційних банків, регулювання зарплати, антимонопольне регулювання, валютне регулювання. Відповідь оформіть у вигляді таблиці. Які інструменти є більш дієвими для сучасної економіки України Відповідь обґрунтуйте та проілюструйте прикладами з економічної практики.

9.4.3. На думки багатьох економістів державне регулювання необхідно, перш за все, у таких сферах, як підтримка конкурентного середовища, забезпечення загальноекономічної стабільності, соціальне забезпечення та збалансованість, подолання криз на макрорівні. Які сфери державного регулювання економіки України виділили б ви? Відповідь обґрунтуйте.

9.5. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

9.5.1. Особливості економічних функцій держави в Україні на сучасному етапі.

9.5.2. "Плюси" та "мінуси" державного регулювання економіки (на прикладі України).

Тема 10. Сутність і структура світового господарства. Економічні аспекти глобальних проблем

Метою вивчення теми є формування у студентів знань щодо основних рис, структури та етапів становлення світового господарства, а також вмінь та навичок з виявлення необхідності посилення світогосподарських зв'язків; опанування основних форм міжнародних економічних відносин; обчислення абсолютних і порівняльних переваг у міжнародній торгівлі; розгляд основних проблем сучасності; виявлення можливих шляхів вирішення глобальних проблем; опанування необхідності поглиблення міжнародної співпраці у вирішенні глобальних проблем людства.

10.1. Для кожного базового терміна підберіть відповідне йому визначення (табл. 10.1).

Таблиця 10.1

Основні риси і структура світового господарства

№ п/п	Базовий термін	Літера	Визначення
1	2	3	4
1	Андська група	А	Грошова система, коли у якості загального еквівалента використовується лише один метал (золото або срібло)
2	Валюта	Б	Спеціалізація країн на виробництві певних товарів та послуг з метою їх експорту
3	Валютний курс	В	Система стійких економічних та організаційних відносин, пов'язаних з операціями купівлі-продажу іноземних та платіжних документів в іноземних валютах
4	Спот-курс	Г	Політика вільної торгівлі
5	Валютний ринок	Д	Банки, які активно котирують валюту на ринку
6	Конвертованість валюти	Е	Політика, спрямована на захист національного товаровиробника
7	Маркет-мейкери	Є	Узгоджений валютний курс, обмін за яким здійснюється у майбутньому
8	Маркет-юнкери	Ж	Зниження курсу національної валюти відносно інших валют

1	2	3	4
9	Протекціонізм	З	Курс на валютному ринку на певну дату
10	Фритредерство	И	Грошова одиниця будь-якої країни
11	Імпорт	І	Болівія, Венесуела, Колумбія, Перу, Еквадор
12	Девізи	Ї	Ввезення товару з-за кордону
13	Міжнародний поділ праці	Й	Банки, які є пасивними учасниками процесу котирування
14	Експорт	К	Вивіз за кордон раніше вивезеного товару, що не підлягає в реекспортуючій країні будь-якій переробці
15	Золото	Л	Ввезення з-за кордон раніше вивезеного товару, що не піддавався там переробці
16	Золотий паритет	М	Співвідношення двох одиниць за кількістю чистого золота
17	Золотомонетний стандарт	Н	Метод співвідношення середньозваженого курсу однієї валюти по відношенню до іншої
18	Монометалізм	О	Платіжні засоби в іноземній валюті, призначені для міжнародних розрахунків
19	Девальвація	П	Національна валюта Китаю
20	Ревальвація	Р	Підвищення курсу національної валюти відносно інших валют
21	Форвардний курс	С	Продаж товарів на ринках інших країн за "бросовими" цінами
22	Демпінг	Т	Здатність резидентів та нерезидентів вільно обмінювати національну валюту на іноземну
23	Реекспорт	У	Основа Бреттон-Вудської системи
24	Реімпорт	Ф	Вивіз товару за кордон
25	Юань	Х	Продаж товарів за кордоном за цінами, нижчими, ніж всередині країни

10.2. Тести.

10.2.1. Світове господарство – це:

а) сукупність національних господарств найбільш розвинутих країн світу;

б) політичне об'єднання, яке регламентує економічне життя більшості країн світу;

в) сукупність національних господарств, які приймають участь у міжнародному розподілі праці і пов'язані між собою системою міжнародних економічних відносин;

г) сукупність національних господарств всього світу.

10.2.2. Світове господарство характеризується:

а) ізольованістю національних господарств країн з різним рівнем розвитку;

б) єдністю національних господарств на базі міжнародного поділу праці;

в) відсутністю відмінностей у розвитку національних господарств;

г) усі відповіді правильні.

10.2.3. Основними суб'єктами світового господарства є:

а) національні господарства;

б) міжнародні організації;

в) транснаціональні корпорації;

г) усі відповіді правильні.

10.2.4. Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується:

а) глобалізацією господарського життя;

б) піднесенням ролі регіональних інтеграційних угруповань;

в) посиленням суперечностей між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються;

г) усі відповіді правильні.

10.2.5. Якщо Японія має порівняльну перевагу перед Італією у виробництві побутової електроніки, то:

а) альтернативна вартість виробництва побутової електроніки в Японії нижче, ніж в Італії;

б) альтернативна вартість виробництва побутової електроніки в Японії вище, ніж в Італії;

в) немає різниці в спеціалізації й торгівлі між Японією й Італією;

г) Японії буде вигідно зниження попиту на побутову електроніку.

10.2.6. До факторів міжнародної економічної інтеграції не належить:

а) міжнародний поділ праці;

б) технічний прогрес;

- в) інтернаціоналізація;
- г) відкритість національних економік.

10.2.7. "Портфельні" інвестиції – це:

- а) купівля контрольних пакетів акцій компаній в інших країнах;
- б) купівля акцій компаній в інших країнах;
- в) створення "дочірніх" підприємств в інших країнах;
- г) надання іншим країнам позик на розвиток промисловості.

10.2.8. До форм інтеграційних об'єднань не належить:

- а) АСЄАН;
- б) ЄС;
- в) БРІКС;
- г) НАТО.

10.2.9. Зона вільної торгівлі – це:

- а) встановлення митних бар'єрів;
- б) ліквідація митних бар'єрів;
- в) встановлення торговельних обмежень для країн-учасниць;
- г) правильна відповідь відсутня.

10.2.10. До складу АСЄАН належать:

- а) Еквадор, Таїланд, Малайзія, Філіппіни, Індонезія;
- б) Індонезія, Сингапур, Таїланд, Малайзія, Філіппіни;
- в) Філіппіни, Таїланд, Парагвай, Малайзія, Сингапур;
- г) Сингапур, Філіппіни, Таїланд, Індонезія, Еквадор.

10.2.11. До складу "Вишеградської четвірки" належать:

- а) Польща, Білорусь, Чехія, Словаччина;
- б) Україна, Білорусь, Грузія, Молдова;
- в) Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина;
- г) Польща, Чехія, Грузія, Туркменістан.

10.2.12. НАФТА – це інтеграційне об'єднання, до складу якого належать:

- а) США, Канада, Велика Британія;
- б) Канада, Мексика, Чілі;
- в) США, Канада, Мексика;
- г) Канада, Мексика, Німеччина.

10.2.13. Основною метою створення інтеграційного об'єднання НАФТА є:

- а) лібералізація інвестиційного режиму;
- б) ліквідація митних бар'єрів і неторговельних обмежень;

- в) захист інтелектуальної власності;
- г) захист зовнішнього середовища.

10.2.14. Яка країна планує приєднатися до інтеграційного об'єднання НАФТА:

- а) Уругвай;
- б) Чілі;
- в) Франція;
- г) Німеччина.

10.2.15. Європейський Союз був створений у:

- а) 1947 р.;
- б) 1951 р.;
- в) 1957 р.;
- г) 2000 р.

10.2.16. Які країни не належать до СНД:

- а) Литва, Молдова, Грузія, Україна;
- б) Литва, Латвія, Україна, Грузія;
- в) Білорусь, Казахстан, Туркменістан;
- г) Литва, Латвія, Естонія, Україна.

10.2.17. Модель "державно-організованого ринку" характерна для:

- а) Польщі;
- б) України;
- в) Грузії;
- г) Казахстану.

10.2.18. "Шокова терапія" як варіант реформування економіки є характерним для країн з:

- а) високою питомою вагою ВПК і стабільною фінансовою системою;
- б) невисокою питомою вагою ВПК і стабільною фінансовою системою;
- в) високою питомою вагою ВПК і нестабільною фінансовою системою;
- г) США та Великої Британії.

10.2.19. Зосередження виробництва певної продукції в окремих країнах – це:

- а) міжнародна кооперація;
- б) міжнародна інтеграція;
- в) міжнародна спеціалізація;
- г) усі відповіді неправильні.

10.2.20. Прикладом одиничного поділу праці є ситуація, коли:

а) завод А) виробляє автомобілі "Рено", а завод Б) – мотоцикли "Харлі Девідсон";

б) завод А) виробляє м'ясні консерви, а завод Б) – молочні;

в) регіон А) виробляє тваринницьку продукцію, а регіон Б) – продукцію рослинництва;

г) завод А) виробляє кузови автомобілів "Опель", а завод Б) – колеса для автомобілів "Опель".

10.2.21. Країна Альфа може виробляти 2 т цукру або 8 т моркви, використовуючи при цьому одну одиницю ресурсів. Країна Бета може виробляти 4 т цукру або 10 т моркви, використовуючи при цьому також одну одиницю ресурсу. В таких умовах:

а) країна Альфа експортуватиме цукор та імпортуватиме моркву;

б) країна Бета експортуватиме цукор та імпортуватиме моркву;

в) країна Альфа імпортуватиме моркву та експортуватиме цукор;

г) країна Бета імпортуватиме моркву та експортуватиме цукор.

10.2.22. Відношення частки експорту до ВВП – це:

а) експортне мито;

б) експортна квота;

в) експортна премія;

г) митний тариф.

10.2.23. Податок на імпорتنі товари і послуги – це:

а) мито;

б) акциз;

в) податку на додану вартість;

г) прибутковим податком.

10.2.24. Відмінність між імпортним митом та квотою полягає у тому, що тільки мито:

а) призводить до скорочення міжнародної торгівлі;

б) призводить до підвищення цін;

в) забезпечує надходження до державного бюджету;

г) запобігає зниженню життєвого рівня в країні.

10.2.25. До немитних інструментів торгівельної політики належить:

а) валютний курс;

б) експортні субсидії;

в) експортне мито;

г) експортне квотування.

10.2.26. Валюта є конвертованою, якщо вона:

- а) вільно використовується під час обміну на товари;
- б) вільно обмінюється на долар і євро;
- в) вільно обмінюється на будь-яку іноземну валюту;
- г) має високий валютний курс порівняно з долларом та євро.

10.2.27. У 2012 р. на світовому ринку ціна й обсяги продажу алюмінію зменшилися. Причиною цього могло бути:

- а) відкриття нових родовищ бокситів;
- б) зменшення попиту на алюміній у світі;
- в) збільшення експорту алюмінію з країн Латинської Америки.
- г) відповіді а) і в).

10.2.28. Зниження курсу долару відносно гривні сприятиме:

- а) збільшенню обсягів імпорту до України;
- б) збільшенню обсягів експорту товарів з України;
- в) стабілізації співвідношення українського експорту й імпорту продовольчих товарів;
- г) стабілізації співвідношення українського експорту й імпорту промислових товарів.

10.2.29. Яка ознака не характеризує золотомонетний стандарт:

- а) обов'язкове перебування золотих монет у грошовому обігу;
- б) установлення золотого вмісту грошової одиниці;
- в) вільне ввезення золота в країну та вивезення з неї;
- г) різкі коливання курсів валют.

10.2.30. Валютна система може бути:

- а) регіональною;
- б) національною;
- в) світовою;
- г) усі відповіді правильні.

10.2.31. Скільки етапів у своєму розвитку пройшла світова валютна система:

- а) один;
- б) два;
- в) три;
- г) чотири.

10.2.32. Бреттон-Вудська валютна система припинила своє існування у:

- а) 1944 р.;
- б) 1953 р.;

в) 1971 р.;

г) 1976 р.

10.2.33. Яку назву мала перша світова валютна система:

а) Бреттон-Вудська;

б) Генуезька;

в) Лондонська;

г) Ямайська.

10.2.34. Спеціальні права запозичення були введені:

а) Паризькою валютною системою;

б) Лондонською валютною системою;

в) Генуезькою валютною системою;

г) Ямайською валютною системою.

10.2.35. Яку іншу назву ще має Ямайська валютна система:

а) Амстердамська;

б) Кінгстонська;

в) Лондонська;

г) Токійська.

10.2.36. Валютний курс – це:

а) ціна валюти, яка виражена у валюті іншої країни;

б) порівняння національних валют із долларом США та євро ЄС;

в) рівноважна ціна валюти на валютному ринку;

г) правильної відповіді немає.

10.2.37. При обміні валют використовують такий термін:

а) валютний паритет;

б) валютний курс;

в) валютний кліринг;

г) валютний демпінг.

10.2.38. Реальний валютний курс відображає співвідношення

між:

а) кількістю національних валют, які обмінюються;

б) кількістю товарів, що обмінюються;

в) статтями платіжного балансу;

г) національними й іноземними валютами.

10.2.39. На сучасному етапі у міжнародних розрахунках використовують:

а) вільно конвертовані валюти;

б) частково конвертовані валюти;

- в) неконвертовані валюти;
- г) правильної відповіді немає.

10.2.40. На валютний курс не впливає:

- а) рівень інфляції в країні;
- б) політична стабільність в країні;
- в) співвідношення попиту і пропозиції національної валюти
- г) усі відповіді вірні.

10.2.41. Антидемпінгова політика держави – це:

- а) державна політика, що перешкоджає реалізації товарів за цінами, що є значно нижчими від ринкових;
- б) державна політика, що пов'язана з субсидуванням експортоорієнтованих галузей;
- в) державна політика, спрямована на підтримку експортоорієнтованих галузей і обмеження імпорتنих операцій;
- г) державна політика, що пов'язана з обмеженням іноземної конкуренції на національному ринку.

10.2.42. Прибічники протекціонізму стверджують, що торговельні обмеження необхідні для:

- а) захисту галузей від іноземної конкуренції;
- б) зростання внутрішньої зайнятості;
- в) запобігання демпінгу;
- г) забезпечення захисту країни.

10.2.43. Стійке співробітництво між країнами в галузі торгівлі, валютних, науково-технічних відносин призводить до:

- а) міжнародної спеціалізації;
- б) міжнародної інтеграції;
- в) міжнародного розподілу праці;
- г) протекціонізму.

10.2.44. Найбільш складною формою економічної інтеграції є:

- а) митний союз;
- б) економічний союз;
- в) валютний союз;
- г) торговий союз.

10.3.45. Транснаціональна корпорація – це:

- а) монополія, яка домінує в декількох галузях національної економіки;
- б) одна велика або об'єднання монополій однієї країни, які мають сфери впливу в інших країнах;

- в) монополія, яка домінує в певній галузі національної економіки;
- г) група монополій різних країн, що функціонують у різних країнах.

10.2.46. Автором теорії абсолютних переваг є:

- а) А. Сміт;
- б) Д. Рікардо;
- в) К. Маркс;
- г) Дж. Кейнс.

10.2.47. Автором теорії порівняльних (відносних) переваг є:

- а) А. Сміт;
- б) Д. Рікардо;
- в) К. Маркс;
- г) Дж. Кейнс.

10.2.48. Сутність конвертованої валюти полягає в тому, що:

- а) національна грошова одиниця має здатність вільно обмінюватися на іноземні валюти;
- б) національна грошова одиниця має здатність вільно обмінюватися на іноземні валюти и виконувати функції світових грошей;
- в) національна валюта на світовому ринку може обмінюватися на золото за певним курсом;
- г) валюта, яка означає допуск лише зовнішньої конвертованості.

10.2.49. Застосування імпортного мита має такий наслідок:

- а) призводить до підвищення внутрішніх цін;
- б) забезпечує надходження до державного бюджету;
- в) запобігає зниженню життєвого рівня в країні;
- г) усі відповіді неправильні.

10.2.50. Збільшення урядом України мита на імпортні споживчі товари може бути вигідно:

- а) вітчизняним підприємствам, якщо виробляють аналогічні товари;
- б) тільки державі;
- в) споживачам і імпортерам;
- г) українським підприємствам, що працюють на експорт.

10.2.51. Серед двох товаровиробників порівняльні переваги має той, хто:

- а) виробляє більше товарів і послуг, використовуючи при цьому ресурси вищої якості;
- б) виробляє товар (або послугу) з меншою альтернативною вартістю;

в) виробляє товар (або послугу) з більшою альтернативною вартістю;

г) виробляє товари або послуги вищої якості.

10.2.52. Впродовж 2010-2015 рр. у штаті Невада (США) з кожного гектара збиралося набагато більше пшениці, ніж штаті Каліфорнія (США). Із цього випливає:

а) штат Невада (США) має порівняльну перевагу у вирощуванні пшениці;

б) штат Каліфорнія (США) має порівняльну перевагу у вирощуванні жита;

в) пшениця, вироблена у штаті Невада (США), повинна постачатися до штату Каліфорнія (США);

г) однозначного висновку зробити неможливо.

10.2.53. "Шокова терапія" як варіант переходу до ринку мала місце в:

а) Китаї та Польщі;

б) Польщі та Україні;

в) Україні та В'єтнамі;

г) США та Великобританії.

10.2.54. Градуалізм як варіант перехідної економіки передбачає:

а) революційний шлях створення ринкових інститутів, в яких головна роль належить державі;

б) еволюційний шлях створення ринкових інститутів, в яких головна роль належить державі;

в) еволюційний шлях створення ринкових інститутів, в яких головна роль належить підприємницьким структурам;

г) "шокову терапію".

10.2.55. Градуалізм як варіант реформування економіки є характерним для країн з:

а) розвинутим сільським господарством, високою питомою вагою ВПК, стабільною фінансовою системою;

б) розвинутим сільським господарством, високою питомою вагою ВПК, нестабільною фінансовою системою;

в) розвинутим сільським господарством, відносно невисокою питомою вагою ВПК, стабільною фінансовою системою;

г) правильна відповідь відсутня.

10.2.56. Для градуалізму є характерним:

- а) жорстка фінансова політика з метою недопущення високого рівня інфляції і лібералізація цін;
- б) масові банкрутства підприємств;
- в) застосування гнучкої системи цін і високий рівень інфляції;
- г) жорстка фінансова політика з метою недопущення високого рівня інфляції і застосування гнучкої системи цін.

10.2.57. Градуалістська модель трансформації постсоціалістичної економіки характерна для:

- а) Китаю;
- б) В'єтнаму;
- в) Польщі;
- г) США.

10.2.58. Уряд України ввів мито на експорт маслинних культур. Це:

- а) може сприяти збільшенню дохідної частини державного бюджету;
- б) буде сприяти скороченню виробництва маслинних культур в Україні;
- в) буде сприяти зниженню цін на внутрішньому ринку України;
- г) усі відповіді правильні.

10.2.59. Скільки країн на сучасному етапі є членами-учасницями Світової організації торгівлі:

- а) 100;
- б) 157;
- в) 187;
- г) правильна відповідь відсутня.

10.2.60. Протекціонізм – це політика, яка:

- а) стимулює імпорт;
- б) стимулює національне виробництво;
- в) сприяє вільній торгівлі;
- г) відповіді а) і в) разом.

10.2.61. Що не належить відносять до критеріїв, за якими проблеми класифікують як глобальні:

- а) вони мають загальносвітовий характер;
- б) їх нерозв'язання викликає загрозу існування людства або погіршення умов життя людей;

в) їх вплив на соціально-економічний розвиток України є визначальним;

г) вони вимагають невідкладних спільних дій світового співтовариства.

10.2.62. Глобальні проблеми характеризуються:

а) незалежністю соціально-економічних, політичних та інших аспектів;

б) екстенсивним розвитком окремих країн;

в) інтернаціоналізацією виробничих процесів, які вимагають значних фінансових і матеріальних ресурсів;

г) тим, що зачіпають життєві інтереси народів усіх країн.

10.2.63. До глобальних проблем світової економіки можна віднести:

а) проблему освоєння Світового океану;

б) міжнародного тероризму;

в) демографічну;

г) усі відповіді правильні.

10.2.64. Що з переліченого нижче не належить до соціально-економічних факторів глобалізації:

а) розпад СРСР;

б) інтернаціоналізація виробництва на основі міжнародного поділу праці;

в) інтернаціоналізація освіти, культури, спорту, мистецтва;

г) науково-технічна революція в інформаційних технологіях; лібералізація міжнародного руху капіталу.

10.2.65. До причин виникнення та загострення сучасних глобальних проблем людства слід віднести:

а) безконтрольне прагнення країн до зростання темпів економічного розвитку;

б) приєднання до ЄС нових 15 країн;

в) перенаселення планети;

г) вірні відповіді а) і в).

10.2.66. Серед основних способів розв'язання глобальних проблем можна виокремити:

а) сприяння країнам, що розвиваються, у вирішенні проблем відставання в економічному розвитку;

б) застосування відновлюваних видів енергії;

- в) демілітаризація економіки та конверсія;
- г) усі відповіді правильні.

10.2.67. Нафтова криза 70-х рр., коли ОПЕК стрімко підвищила ціни на нафту, призвів до:

- а) збільшення ціни на вугілля;
- б) збільшення попиту на теплоізоляцію житлових будинків;
- в) підвищення заробітної плати вчених і техніків, які зайняті розробкою енергозберігаючих технологій;
- г) усі відповіді правильні.

10.2.68. Які можливості створює глобалізація для розвитку світового господарства:

- а) стандартизація національних культур; загальне поширення ідей демократії, гуманізму;
- б) прискорення уніфікації та поширення застосування передових технологій;
- в) деградація неконкурентоспроможних виробництв, зростання безробіття;
- г) посилення диспропорцій розвитку світової економіки.

10.2.69. Які з перелічених проблем не належить до глобальних:

- а) проблема збереження миру на землі;
- б) екологічна проблема;
- в) проблема переходу колишніх країн СРСР до ринкових відносин;
- г) проблема розриву в економічному розвитку між країнами.

10.2.70. Які загрози та ризики породжує глобалізація для розвитку світової економіки:

- а) економічне зростання на базі інтенсифікації економічного, культурного, наукового розвитку народів планети;
- б) глобальна нерівномірність соціально-економічного розвитку;
- в) удосконалення механізму розподілу ресурсів, підвищення ефективності їх використання;
- г) правильні відповіді а) і б).

10.2.71. До сфер дії глобальних проблем не відносяться:

- а) взаємодія природи і суспільства;
- б) соціально-економічні та військово-політичні відносини між людьми;
- в) розвиток науки;
- г) розвиток суспільства, людини.

10.3. Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове. Відповідь поясніть.

10.3.1. Об'єктивною основою формування світового господарства є суспільний поділ праці.

10.3.2. Міжнародна спеціалізація – це економічне відокремлення товаровиробників і їх спеціалізація країн на виробництві певного виду продукції.

10.3.3. Транснаціональні корпорації є суб'єктами світового господарства.

10.3.4. Характерною ознакою сучасного світового господарства є нерівномірність економічного розвитку країн світу.

10.3.5. Суб'єктами міжнародних економічних відносин є фізичні та юридичні особи.

10.3.6. Монополії не є суб'єктами міжнародних економічних відносин.

10.3.7. Терміни "глобалізація" та "інтернаціоналізація" є синонімами.

10.3.8. Інтернаціоналізація передбачає не лише тісну економічну співпрацю між підприємствами різних країн, але й посилення правових, політичних, культурних зв'язків між країнами.

10.3.9. Об'єктивною основою економічної інтеграції є підвищення ступеня відкритості національних економік.

10.3.10. В сучасних умовах до країн, що розвиваються, можна віднести Бангладеш, Бірму, Мозамбік, Нову Гвінею, Пакистан.

10.3.11. Автором теорії відносної забезпеченості країни факторами виробництва є Д. Рікардо.

10.3.12. Рікардіанська теорія зовнішньої торгівлі полягає в тому, що країна має спеціалізуватися на виробництві тих товарів, факторами виробництва для яких вона володіє.

10.3.13. Сутність теорії відносної забезпеченості країни факторами виробництва полягає в тому, що країни мають спеціалізуватися на виробництві тих товарів, абсолютні витрати на виробництво яких у них є нижчими.

10.3.14. Біметалізм – це грошова система, в якій роль загального еквівалента закріплена за благородними металами (золотом і сріблом).

10.3.15. Золотодевізний стандарт базувався на використанні благородних металів (золоті і сріблі).

10.3.16. В сучасних умовах євро і долар виконують роль світових грошей.

10.3.17. Квотування – це обмеження за вартістю (або кількістю) експорту або імпорту певних товарів на певний термін.

10.3.18. Зовнішня конвертованість валюти – це право резидентів робити операції з іноземною валютою з нерезидентами.

10.3.19. В основу плаваючого валютного курсу покладено монетний паритет.

10.3.20. Національною валютою Конго є американський долар.

10.3.21. Номінальний валютний курс – це валютний курс з урахуванням рівня інфляції.

10.3.22. Валютна операція – це операція, пов'язана з переходом права власності на валютні цінності, використанням валютних цінностей як платежу в міжнародному обігу.

10.3.23. Валютування клірингу не є формою валютних операцій.

10.3.24. Спеціальні права запозичення – це міжнародні платіжні засоби, які використовуються МВФ для безготівкових розрахунків.

10.3.25. Українська гривня є вільно конвертованою валютою.

10.3.26. Австралійський долар не є вільно конвертованою валютою.

10.3.27. ЕКЮ – це регіональна розрахункова одиниця, яка була введена у 1979 р. у межах Європейської валютної системи і пізніше стала розрахунковою одиницею Валютного союзу країн ЄС.

10.3.28. Система подвійної валюти полягає в тому, що законодавство країни не встановлює чіткого співвідношення між благородними металами (золотом і сріблом).

10.3.29. Система паралельної валюти полягає в тому, що держава фіксує певне співвідношення між благородними металами (золотом і сріблом).

10.3.30. Автором теорії паритету купівельної спроможності є Г. Кассель.

10.3.31. Валютний паритет визначається купівельною спроможністю валют.

10.3.32. Валютування векселів – це один з видів валютних операцій.

10.3.33. Валютний курс залежить від співвідношення реальних відсоткових ставок у різних країнах.

10.3.34. Система "плаваючих валютних курсів може спричинити дестабілізуючий вплив на національну економіку і призвести до скорочення обсягів зовнішньої торгівлі.

10.3.35. З 1971 р. у світовій економіці діє система фіксованих валютних курсів.

10.3.36. Система золотого стандарту передбачала автоматичне балансування експорту і імпорту, оскільки за умови зменшення золото-валютних резервів у країні, загальний рівень цін у ній неодмінно зростав.

10.3.37. Бреттон-Вудська валютна система передбачала використання золота і срібла у якості міжнародних резервів.

10.3.38. Номінальний валютний курс – це певна ціна обміну національної валюти на іноземну валюту і навпаки.

10.3.39. Фіксований валютний курс визначається через співставлення паритетів купівельної спроможності валют.

10.3.40. Метою введення мита на імпорт є захист національних товаровиробників від міжнародної конкуренції.

10.3.41. Міжнародний валютний фонд був заснований у 1944 р. (м. Бреттон-Вудс, США), а почав працювати у 1947 р.

10.3.42. На сучасному етапі до Європейського Союзу належать 28 країн.

10.3.43. Концепція градуалістської моделі реформування постсоціалістичних економік не передбачає широкої приватизації і повної лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, скорочення соціальних видатків держави.

10.2.44. Інтеграційне об'єднання МЕРКОСУР було створено у 1951 р. з метою формування єдиного європейського ринку.

10.2.45. Глобалізація – це посилення економічних зв'язків між підприємствами різних країн світу.

10.2.46. Інтеграційні процеси в Африці почалися у 70-ті ХХ ст. і продовжуються на сучасному етапі.

10.2.47. Проблема зовнішньої заборгованості країн, що розвиваються, відноситься до глобальних.

10.2.48. Проблема між "Глобальним Півднем" і "Глобальною Північчю" не є глобальною проблемою людства.

10.4. Задачі.

10.4.1. Визначте, яка з країн має абсолютні, а яка відносні переваги, використовуючи такі дані:

Країна	Печиво	Цукерки
А	4	3
Б	1	2

Приклад розв'язання задачі 10.4.1

У даному прикладі країна А має абсолютні переваги і у виробництві печива, і у виробництві цукерок. У той же час для виробництва відносні переваги має країна А, оскільки альтернативні витрати нижчі, ніж в країні Б:

Альтернативні витрати = Витрати часу на виробництво товару/Витрати часу на виробництво альтернативного часу.

Провівши відповідні розрахунки, отримаємо:

Країна	Альтернативні витрати на виробництво печива	Альтернативні витрати на виробництво цукерок
А	3/4	4/3
Б	2/1	1/2

У виробництві цукерок відносні переваги країни Б, яка має нижчі відносні витрати. Отже, країна А має спеціалізуватися на виробництві печива, а країна Б – на виробництві цукерок.

Задачі для самостійного розв'язання

10.4.2. Дві країни (А і Б) володіють двома видами ресурсів: працею і капіталом. Кожна з країн може виробляти два товари (автомобілі і мотоцикли):

Країна	Автомобілі	Мотоцикли
А	1 000	100
Б	50	400

Визначте, яка країна і з якого товару має абсолютну перевагу, і розрахуйте можливу вигоду від спеціалізації й торгівлі.

10.4.3. Визначте, яка країна і з якого товару має абсолютну перевагу, і розрахуйте можливу вигоду від спеціалізації й торгівлі, виходячи з наступних даних:

Країна	Комп'ютери	Принтери
Альфа	1000	400
Бета	500	100

10.4.4. Визначте абсолютні й порівняльні переваги, напрями спеціалізації країн, а також вигоди від обміну 150 кг пшениці на 120 кг картоплі, якщо відомо:

Країна	Витрати на виробництво 1 кг продукції (в годинах)	
	Пшениця	Картопля
Альфа	5	7
Дельта	15	10

10.4.5. Витрати праці на виробництво черевиків і спідниць у країнах Альфа і Бета є такими:

Країна	Витрати на виробництво (в годинах)	
	Черевики	Спідниці
Альфа	6	2
Бета	1	4

Визначте:

а) яка з цих країн має абсолютні переваги у виробництві обох товарів (черевиків і спідниць);

б) яка з цих країн має відносні переваги у виробництві спідниць;

в) альтернативні витрати на виробництво черевиків, які виражаються у витратах на виробництво спідниць.

10.4.6. Українське підприємство у 2014 р. уклало експортну угоду з італійською компанією на суму 500 тис. євро (курс євро – 16,5 грн/євро). Розрахуйте суму валютної економії (або збитків), якщо впродовж 2014 – 2015 рр. курс гривні знизився до 26,5 грн/євро.

10.4.7. Японська компанія постачає деталі для виробництва комп'ютерів італійській фірмі. Розрахуйте обсяг збитків, які зазнають японські експортери внаслідок зниження курсу євро із 3,2 ієни до 3,0 ієни за 1 євро, якщо сума невиконаних ними контрактів перед партнерами складає 50 млн євро.

10.4.8. Український комерційний банк заборгував за кредитом американському банку 100 млн дол. Визначте виграє або програє банк-боржник, якщо курс гривні до долара знизиться з 12,5 дол. до 22,5 дол.?

10.4.9. Розрахуйте курс валют відносно одна до одної, якщо до споживчого кошика входять лише три товари: А, Б і В. Ціни на товари представлені в таблиці:

Товари	Кількість	Ціна (дол.)	Ціна (грн)
А	10	2	48
Б	15	1,5	35
В	25	0,5	15

10.4.10. "Кошик споживача" в Україні та в США коштує відповідно 9000 грн і 1 000 дол. США. Номінальний курс гривні становить 0,2 дол. США. Впродовж року загальний рівень цін в Україні зріс на 39,5 %, а у США – на 12 %. На скільки змінився реальний курс гривні до долара США згідно з оберненим котируванням?

10.4.11. У звітному році вартість певного набору продуктів у США становила 5 000 дол. США, а у Франції – 3 000 євро. Визначте паритет купівельної спроможності долара до євро.

10.4.10. Обмінний курс мексиканського песо дорівнює 12,5 песо/дол., а української гривні – 20,4 грн/дол. Розрахуйте курс української гривні щодо мексиканського песо.

10.4.11. Обмінний курс туркменського манату дорівнює 120 манатів/дол., а української гривні – 24,1 грн/дол. Розрахуйте курс української гривні щодо мексиканського песо.

10.4.12. Обмінний курс гривні до долара на початку 2014 р. становив 11,5 грн/дол. На початку 2015 р. загальний рівень цін у США зріс на 5 %, а загальний рівень цін в Україні – на 45 %. Яким має бути на початку 2015 р. номінальний курс гривні до долара, щоб реальний курс залишився без змін?

10.5. Проблемні завдання.

10.5.1. Визначте, які міжнародні організації займаються розв'язанням глобальних проблем. Чи бере в них участь Україна?

10.5.2. Обґрунтуйте, чим відрізняється вивіз капіталу у позичковій та підприємницькій формах. Навіщо капітал вивозять та які наслідки цих процесів для країн, які вивозять та які ввозять капітал?

10.5.3. Як здійснюються "прямі" та "портфельні" інвестиції, які з них мають більший розвиток у сучасних умовах?

10.6. Напишіть есе на одну із запропонованих тем.

10.6.1. Проблеми інтеграції економіки України у світову економіку.

10.6.2. Вплив американської фінансово-кредитної системи на тенденції економічного розвитку України.

10.6.3. Проблеми регулювання валютного курсу в Україні.

10.6.4. Основні тенденції розвитку світового ринку.

10.6.5. Глобалізація як тенденція сучасного розвитку світової економіки.

10.6.6. Міжнародні економічні відносини – фундамент розв'язання глобальних проблем існування людства.

Рекомендована література

1. Базилевич В. Д. Економічна теорія: політекономія : підручник / В. Д. Базилевич, В. М. Попов. – К. : Знання-Пресс, 2007. – 720 с.
2. Башнянин Г. І. Політична економія : навчальний посібник / Г. І. Башнянин, П. Ю. Лазур, В. С. Медведєв. – Львів : Новий світ-2007, 2006. – 380 с.
3. Бережная Н. И. Методические рекомендации к самостоятельному изучению учебной дисциплины "Политическая экономия" для иностранных студентов всех направлений подготовки всех форм обучения / Н. И. Бережная, А. Е. Попов. – Х. : Изд. ХНЭУ, 2012. – 75 с.
4. Бережная Н. И. Политическая экономия в структурно-логических схемах / Н. И. Бережная. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2008. – 288 с.
5. Гаршина О. К. Практикум з політичної економії : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. К. Гаршина. – К. : Видавничий Дім "Слово", 2005. – 208 с.
6. Горожанкіна М. Є. Основи економічної теорії : політична економія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. Є. Горожанкіна, В. В. Капильцова, В. В. Приходько. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2013. – 628 с.
7. Дахнова О. Є. Основи економіки : практичний довідник / О. Є. Дахнова. – Х. : Весна, 2008. – 224 с.
8. Кальченко С. В. Політична економія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С. В. Кальченко, І. О. Щєбликіна, Д. Г. Легеза. – Сімферополь : ДІАЙПІ, 2012. – 317 с.
9. Мочерний С. В. Економічна теорія : навчальний посібник / С. В. Мочерний. – К. : Академія, 2008. – 640 с.
10. Макконелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика: в 2-х т. / К. Р. Макконелл, С. Л. Брю; Пер. с англ. – К. : Хагар-Демос, 1993. – 786 с.
11. Олійник О. В. Зовнішнє оцінювання (підготовка). Основи економіки. Репетитор / О. В. Олійник, І. Є. Тимченко, В. К. Щєрбіна. – Х. : Факт, 2008. – 256 с.
12. Основи економічної теорії : навчальний посібник / за ред. Ю. Г. Козака, С. С. Шапова. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 264 с.

13. Побережець Т. І. Політична економія : практикум-тренінг для студ. екон. спец. / Т. І. Побережець, М. П. Талавиря. – Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2009. – 228 с.
14. Федоренко В. Г. Політична економія : підручник / В. Г. Федоренко, О. М. Діденко, М. М. Руженський. – К. : Алерта, 2008. – 486 с.
15. Юрій С. І. Економічна теорія: політична економія. Навчальні форми контролю та презентації : навчальний посібник / С. І. Юрій. – К. : Кондор, 2010. – 266 с.
16. Юрчишена Л. В. Політична економія : навчальний посібник / Л. В. Юрчишена. – Вінниця : ВФЕУ, 2014. – 341 с.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Загальні питання і основи ринкової економіки	6
Тема 1. Предмет політекономії. Виробництво матеріальних благ і послуг. Економічні потреби та інтереси.....	6
Тема 2. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку	17
Тема 3. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар та гроші.....	26
Тема 4. Капітал. Наймана праця і заробітна плата. Витрати виробництва та прибуток.....	43
Тема 5. Ринок: сутність, функції. Моделі ринків. Конкуренція та ціноутворення	56
Змістовий модуль 2. Соціально-економічний прогрес та світова економіка	79
Тема 6. Домогосподарство в системі економічних відносин. Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід і прибуток	79
Тема 7. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента	94
Тема 8. Суспільне відтворення. Суспільний продукт. Економічне зростання. Зайнятість та безробіття	106
Тема 9. Господарський механізм та економічні функції держави. Сучасні економічні системи	118
Тема 10. Сутність і структура світового господарства. Економічні аспекти глобальних проблем.....	130
Рекомендована література.....	151

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Практикум
з навчальної дисципліни
"ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ"
для студентів усіх напрямів підготовки
всіх форм навчання

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Лісна** Ірина Федорівна
Черкашина Тетяна Сергіївна
Калашник Тетяна Євгенівна
Ус Тетяна Володимирівна

Відповідальний за видання *О. Є. Попов*

Редактор *В. О. Бутенко*

Коректор *В. О. Бутенко*

План 2016 р. Поз. № 235 ЕВ. Обсяг 154 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*